

T. C
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

74382

HİNT DİNLERİNDE TANRI ANLAYIŞI
(HİNDUIZM ÖRNEĞİ)

74382

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim Ethem KARATAŞ

BURSA 1999

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

T. C
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

HİNT DİNLERİNDE TANRI ANLAYIŞI
(HİNDUIZM ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim Ethem KARATAŞ

DANIŞMAN: Doç. Dr. Ahmet GÜÇ

BURSA 1999

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
KISALTMALAR	III
ÖNSÖZ	IV
GİRİŞ :	1
I. BÖLÜM : HİNT MİTOLOJİSİNİN KAYNAKLARI	3
A- VAHYE DAYANAN KUTSAL METİNLER (SRUTİ)	4
1-Vedalar	4
2-Brahmanalar	7
3-Aranyakalar ve Upanişadlar	7
B- VAHYE DAYANMAYAN KUTSAL METİNLER (SMRİTİ)	8
1-Destanlar	8
2-Puranalar	9
II. BÖLÜM : HİNDUİZM'İN TANIMI VE ORTAYA ÇIKIŞI	11
A- TANIMI	12
B- HİNDUİZM'İN ORTAYA ÇIKIŞI	14
1- Ariler	14
a- Anavatanları	14
b- Arilerin Hindistan'a Gelişleri	15
c- İstilacı Arilerin Tanrıları	17
2- a- Hindistan'ın Yerli Halkı	18
b- Yerli Halkın İnançları	19
C- HİNDUİZM'DE DİNİ DÖNEMLER	20
III. BÖLÜM : HİNDUİZM'DE TANRILAR VE ÖZELLİKLERİ	21
A- HİNDUİZM'DE KUTSAL VARLIKLAR	22
B- VEDALAR DÖNEMİNİN TANRILARI	25
a- Veda Tanrılarının Genel Özellikleri	25
b- Vedalar'ın Başlıca Tanrıları	29
1- Indra	30
2- Varuna	33
3- Mitra	36
4- Savitar	38
5- Surya	39
6- Asvinler	39
7- Pushan	40
8- Dyaus	41
9- Bhaga	42
10- Marutlar	42
11- Vishnu	43
12- Rudra	44
13- Agni	45
14- Soma	47
15- Yama	48
16- Pracapati	50
17- Parcanya	51

18- Vata- Vayu	51
19- Ribhular.....	52
20- Brihaspati	52
21- Tvashttri	53
22- Visvakarman	53
23- Matarisvan	53
24- Vivasvat	54
25- Vastospati	54
C- BRAHMANİZM VE DESTAN EDEBİYATININ TANRILARI	55
1- Dönemin Genel Özellikleri	55
2- Dönemin Başlıca Tanrıları	57
a- Brahma	57
b- Vishnu	61
b.a. Vishnu'nun Genel Özellikleri	61
b.b. Avataraları	64
1- Matsya	66
2- Kurma	67
3- Varaha	67
4- Narasimha	67
5- Vamana	68
6- Parasurama	69
7- Ramachandra	70
8- Krishna	73
9- Kalkin	78
10- Budda	79
11- At başı ve Hamsa (Kuğu)	81
c- Siva	81
c.a. Siva'nın Genel Özellikleri	81
c.b. Siva'nın Oğlu Ganesha	84
D- TANRIÇALAR	86
a- Vedalar'da Tanrıçalar	87
1- Aditi	87
2- Prithivi	88
3- Usas	88
b- Brahmanizm ve Destan Edebiyatı Döneminde Tanrıçalar.....	89
1- Sarasvati	89
2- Lakshmi	90
3- Parvati	90
4- Durga	91
5- Kali	92
d- Modern Hinduizm'de Tanrıçalar.....	93
SONUÇ	94
EK : BAZI HİNT TANRILARININ VE AVATARALARININ RESİMLERİ	95
BİBLİYOGRAFYA	97
INDEX	101

KISALTMALAR

age.	adı geçen eser.
agm.	adı geçen makale.
A.Ü.İ.F.D.	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.
A.V.	Atharvaveda
bkz.	bakınız.
C.	cilt.
çev.	çeviren.
E.R.	The Encyclopedia Of Religion.
Mhb.	Mahabharata.
M.Ö	Milattan Önce.
M.S	Milattan Sonra
RV.	Rigveda.
s.	Sayfa.
ts.	tarihsiz.
Upan.	Upanişadlar.
Vol.	Volum (Cilt)
vb.	ve benzeri.
Yay.	Yayınları.

Ö N S Ö Z

İnsanoğlu, dünya üzerinde görülmeye başladığı andan itibaren doğayla, doğaüstüyle, toplumla ve kendi içsel boyutuyla olan tecrübeleri neticesinde pek çok kültür ve medeniyet ortaya çıkarmıştır. Kanımca, doğru olsun yanlış olsun, içinde insanın emeği ve katkısı olan ya da insanla alakalı olan her hususun bir değeri vardır. Din de, bu güzide kültür ve uygarlığın bir parçasıdır. Dolayısıyla onunla ilgilenmek, tarih boyunca geçirdiği safhaları araştırmak, ona verilen değer en önemli göstergelerinden birisidir.

Dinlerle ilgili araştırmalar, globalleşen ve neredeyse bir köy haline gelen günümüz dünyasında, pek çok kültürün karşı karşıya gelerek birbirini anlama ve beraber yaşama lüzumunu hissetmesi sebebiyle, büyük bir önem kazanmıştır. Mircea Eliade'nin de ifade ettiği gibi, bu konuda diğer bilim dallarının yanısıra, dinler tarihine belki de en büyük görev düşmektedir. Dinler tarihi, bu bağlamda farklı kültürlerin dini inanç ve geleneklerinin tanıtılmasında başlıca görevi üstlenmiş durumdadır.

Araştırmalar öyle gösteriyor ki insanlar, tarihi süreç içerisinde kutsal alanla şöyle ya da böyle irtibat halinde olmuşlardır. Bu irtibat neticesinde her medeniyet, kutsal alanı ve onun unsurlarını ifade eden bazı terimlere, ritüellere ve mabetlere sahip olagelmıştır.

Hemen hemen her uygarlık, kutsal alanın en önemli unsuru olan tanrının varlığını kabul ederek onu, kendi muhitine uygun terimlerle ifade etmiştir. Araştırmalar neticesinde görüldüğü üzere, tarih içerisinde her toplumun tanrıyı düşünüş, kavrayış ve onunla ilgili tecrübelerini yansıtsı biçimi farklılık göstermektedir. Öyle ki, aynı milletler dahi tarihin muhtelif dönemlerinde, farklı tanrı kavramlarına ve onlarla ilgili farklı tecrübelerle sahip olmuşlardır.

Her toplumda bazen politeizm, bazen panteizm ve bazen de monoteizm şeklinde karşımıza çıkan bir tanrı anlayışı mevcut olmuştur. Hinduizm, ilahi dinlerin

dışındaki ilkel ve milli dinlerde, zamanla oluşan tanrı anlayışlarının tekamülünü gözler önüne seren bir prototip gibidir. Dolayısıyla Hinduizm'in tanrılarını incelemek, hem bu dine mensup yarım milyar Hindu'yu daha iyi anlamamıza hem de tanrı anlayışlarının tekamülünü görmemize yardımcı olacaktır.

Çalışmalarım esnasında yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım Ahmet Güç ve Süleyman Sayar'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

BURSA 1999

İbrahim Ethem KARATAŞ

GİRİŞ

Hindistan, tanrılar konusunda oldukça verimli ve karmaşık bir orman gibidir. Bu bölgede ortaya çıkan tanrıların sayısını belirlemek neredeyse imkansızdır. Çünkü sadece Vedalar döneminin sonlarına doğru bile, tanrıların sayısının otuz üç milyona ulaştığı söylenir.

Bunun yanında Hindistan, kaynağı Hinduizm olan birçok inanç sisteminin ortaya çıktığı bir bölgedir. Çoğu, Hinduizm'e tepki olarak çıkan bu inanç sistemlerinden bazıları, ilk başta ateistik özellikler taşıırken, sonradan onların kurucuları da birer tanrı hüviyetini kazanmışlardır. Dolayısıyla bu bölgede ortaya çıkan dinlerin hepsinin tanrılarını ve kutsal varlıklarını, bir yüksek lisans tezinde incelemek imkansızdır. Bu nedenle araştırmamızı sadece Hinduizm'in tanrılarıyla sınırlandırdık.

“Hint Dinlerinde Tanrı Anlayışı (Hinduizm Örneği)” adını taşıyan incele-memizde, Hinduizmin üç büyük devresinde panteona hakim durumda olan tanrıları ele alarak, onların özelliklerini ve bu devrelerde mevcut olan tanrı anlayışını göstermeye çalıştık. Bir giriş ve üç bölümden oluşan araştırmamızın I. Bölümünde, tanrılarla ilgili bilgileri içeren kutsal kitap külliyatını kısaca tanıttık. II. Bölümde, Vedalar döneminin tanrılarını daha iyi anlayabilmek amacıyla, bu dönemin genel özelliklerini ve Hinduizm'i ortaya çıkaran Ariler'le Hindistan'ın yerlilerini ve onların dini inançlarını kısaca ele aldık. III. Bölümde de asıl konumuzu; “Hinduizmde Kutsal Varlıklar”, “Vedalar Dönemi Tanrıları”, “Brahmanizm ve Destan Edebiyatının Tanrıları” genel başlıkları altında inceledik. Ayrıca bu bölümde, panteonda erkek tanrıların eşleri konumunda olan tanrıçaları da ayrı bir başlık altında ele aldık.

Araştırmamıza, Türkçe'de konuyla direkt veya dolaylı olarak ilgili olan mevcut eserlere göz atmakla başladık. Bu amaçla, dinler tarihi kitaplarının içinde yer alan Hinduizm konularına, sonra da konuyla daha çok ilgisi olan Hint Mitolojisi, Aryan Mitolojisi gibi eserleri inceledik.

Türkçe’de münhasıran Hinduizme adanmış birkaç eser olmakla birlikte, Hint tanrılarını inceleyen ve onları derli toplu ele alan herhangi bir eser mevcut değildir. Bunun yanında, H. Ömer Budda’nın, M. Taplamacıoğlu’nun ve A. Schimmel’in Dinler Tarihi alanındaki eserleriyle, W. Ruben’in “Eski Hint Tarihi” ve “Buddizm Tarihi” kitaplarında değerli bilgiler mevcuttur. Bu konuyla ilgili olarak Doç. Dr. Korhan Kaya’nın “Hintlilerde Tanrı” adlı bir çalışması mevcuttur, fakat bu eser yazarının da ifade ettiği gibi, Hint tanrılarını daha çok din felsefesi açısından ele almaktadır. Bunun yanısıra Kaya, eserinde, Vedalar döneminin tanrılarının sadece isimlerini saymakla yetinmektedir. Ayrıca o, Hinduizm’in tanrılarının yanında, Buddizm ve Caynizm gibi diğer Hint dinlerinin tanrılarına da yer vermektedir.

Hinduizmin tanrılarını incelerken yararlanılması gereken asıl kaynaklar, elbette bu dinin ana dili olan Sanskritçe eserlerdir. Fakat, bu eserleri incelemenin mümkün olmadığı açıktır. Bunun yanında Hinduizmin kutsal kitap külliyatı, Max Müller’in editörlüğünde “The Sacred Books Of The East” adı altında İngilizce’ye çevirilmiştir. İngilizce’de Hinduizm ve dolayısıyla da bizzat Hint tanrılarıyla ilgili bolca kaynak mevcuttur. Çalışmamız esnasında, bu kaynaklardan özellikle Eliot’un “Hinduism And Buddhism”, Hopkins’in “The Religions Of India”, Mackenzie’nin “India, Miths And Legends”, Parrinder’in “Avatar And Incarnation”, Yutang Lin’in “The Wisdom Of India” gibi eserleriyle; Bandyopadyay’ın “Gods And Goddesses In Hindu Mithology”, Daniel Smith ve M. Narasimha Chary’nin birlikte telif ettikleri “Handbook Of Hindu Gods, Goddesses And Saints” ve Edward Tyomkin ile M. Voryobyova-Desyatowska’nın telifi olan “The Hindu Pantheon” gibi direkt konuyla alakalı başlıkları taşıyan eserleri sıkça başvurduğumuz kaynaklar olmuştur. Ayrıca internetten ve Hindistan üzerine hazırlanmış bir CD.ROM’dan da konumuzla ilgili değerli bilgiler ve tanrılara ait resimler elde etme olanağı bulduk.

I. BÖLÜM

HİNT MİTOLOJİSİNİN KAYNAKLARI

Hinduizmin kutsal kitaplarından bir bölümünün, diğer dinlerinkinden farklı olarak, vahiy mahsulü olduğu kabul edilir. Bu nedenle Hint mitolojisinin kaynakları, sruti (vahye dayalı olanlar) ve smriti (gelenek, destan şeklinde olanlar) olmak üzere ikiye ayrılır.¹ Srutiye dayalı olan eserlerin “rishi” denilen ve tabiatüstü güçlerle irtibata geçtiği kabul edilen bilge ve azizlere vahyedildiğine inanılır.²

A- VAHYE DAYANAN KUTSAL METİNLER (SRUTİ)

1-Vedalar

Hint mitolojisinin ilk kaynakları sayılan Vedalar, aynı zamanda Hint-Avrupa dillerinde yazılmış olan en eski edebi vesikalardır.³

Veda kelimesi, “ilahi bilgi” manasına gelir. Dolayısıyla Vedalar, insanlığa tanrılar katından gönderilen ezeli ve ebedi mesajı içeren ilahi bilgi kitaplarıdır.⁴ Dili Sanskritçe olan bu eserler, uzun süre kulaktan kulağa iletilmiş, ezberlenerek belleklerde saklanmış, sonraki bir dönemde de Rigveda, Yajurveda, Samaveda ve Atharvaveda olmak üzere dört kitap şeklinde tasnif edilmiştir.⁵

Vedaların Hint mitolojisinde büyük bir tarihi yeri ve önemi vardır. Kendisinden sonra gelen bütün edebiyata kaynaklık eden bu eserler, bize aynı zamanda Ariler’in^(x) göçleri, ilk dinleri, yaşam tarzları ve kültürleri hakkında bilgi verir.⁶

¹ Ramanujan A.K. Speaking Of Siva, Penguin Books, 1973, s.37; Tümer, Günay - Küçük, Abdurrahman, Dinler Tarihi ,Ankara, 1993, s.87

² Eliade, Mircea, Dinler Tarihi Sözlüğü, Çev. Erbaş Ali, İstanbul, 1997, s.156; Mackenzie, Donald, İndia, Myths and Legends Series, Bracken Books, London, 1985, s.79,80; Taplamacıoğlu, Mehmet, Karşılaştırmalı Dinler Tarihi, Ankara, 1966, s.135; Tümer-Küçük, age, s.87

³ Parrinder, Geoffrey, Avatar And İncarnation, London, 1970, s.15; Kaya, Korhan, Hint Mitolojisi Sözlüğü, Ankara, 1997, s.17

⁴ Bandyopadhyay, Pranab, Gods And Goddesses in Hindu Mithology, Kalküta, 1993, s.19; Çelebi, Ahmet, Mukarenetü'l-Edyan: “Edyanü'l-Hindi'l-Kübra” IV, Kahire, 1984, s.45. Güngören; İlhan, Buda Ve Öğretisi, İstanbul, 1981, s.22; Taplamacıoğlu, age, s.135; Kaya, age, s.17

⁵ Bandyopadhyay, age, s.19; Güngören, age, s.22; Mackenzie, age, s.80

⁶ Çelebi, age, IV, 46; Raju, P.T. Religions Of İndia, “Wing, Tsit, An Anthology The Great Asian”, London, 1969, s.13

(x) Orta Asya steplerinden göç eden bu kavim hakkında kaynaklardan bazıları “Ari”, bazıları da “Aryan” terimini kullanmaktadır. Dolayısıyla biz de bu iki terimi birbirinin yerine kullanacağız.

M.Ö.1000 ila 500 yılları arasında söylendiği, yazıldığı ve toplandığı tahmin edilen⁷ bu edebiyattan ilki ve en önemlisi Rigveda'dır. "Ric"lerin (ilahi) bilgisi manasına gelen Rigveda, tanrı ve tanrıçalara sunulmuş olan 1028 ilahi ve on kitaptan meydana gelir. Aslında bu eser,1017 ilahidir fakat VIII. kitaba sonradan "Valakhilya" adıyla 11 ilahi daha eklenerek 1028'e çıkarılmıştır. Bunlardan en eskisi ise X. kitaptır.⁸

Hint edebiyatının ilk ürünü olan Rigveda, Hindistan'a yerleşmeye başlayan Ari istilacıların şiirlerini ihtiva eder.⁹ Nitekim Rigveda'nın on kitabından yedisi çeşitli Aryan kabilelere –Rigveda'da Ariler'in beş kabilevi gruba ayrıldıkları görülür- atfedilir. Bu on kitap, aynı törenlerin farklı kabile rahipleri ve onların torunları tarafından öğretilen şiirlerden müteşekkildir. Bunun yanında hiçbir kabileye atfedilmeyen ve bu kabileler hakkında çok fazla malzeme içermeyen kitaplar da vardır.¹⁰

Rigveda, tüm Hint mitolojisinin iskeletini oluşturur. Diğer Vedalar ve bundan sonra gelişen edebiyat ürünleri kökünü ve kaynağını hep Rigveda'dan almıştır. Bu kitapta adına ilahiler sunulmuş olan tanrılar, tanrıçalar ve aşağı yaratıklar Hint mitolojisinin çekirdeğini oluşturur.¹¹ Onun 1028 ilahisinde tanrılara ve kozmik düzene (rta) methiyeler vardır.¹² Onda yer alan kitaplardaki ilahi sayısı ve adına en çok ilahi sunulmuş olan tanrılar şöylece sıralanabilir:¹³

Mandalalar	Suktalar	Baş Tanrılar
I.Mandala	191 ilahi	İndra, Agni, Asvinler, Marutlar
II.Mandala	43 ilahi	İndra, Agni
III.Mandala	62 ilahi	İndra, Agni
IV.Mandala	58 ilahi	İndra, Agni, Vayu, Ribhu
V.Mandala	87 ilahi	İndra, Agni, Asvinler, Marut.

⁷ Bandyopadyay, age, s.19

⁸ Kaya, age, s.17, 136, 166

⁹ Eliot, Sir Charles, Hinduizm And Buddhism, New York, 1873, I, 14

¹⁰ Hopkins, Edward Wsahburn, The Religions Of India, New Delhi, 1976, s.27

¹¹ Kaya, age, s.17, 166

¹² Kitagawa, Joseph Smith, The Religions Tradations Of Asia, New York, 1989, s.6

¹³ Kaya, age, s.136

VI.Mandala	75 ilahi	İndra, Agni, Pushan
VII.Mandala	104 ilahi	İndra, Agni, Asvin, Varuna, Vishnu
Valakhilya	11 ilahi	İndra, Asvinler
IX.Mandala	114 ilahi	Soma
X. Mandala	191 ilahi	İndra, Agni, Asvinler

Rigveda ilahilerinden çoğu, ayrı ayrı tanrılara, Mitra-Varuna; İndra-Vayu gibi tanrı ikilemelerine, ya da bir tanrılar zümresine atfedilmiştir.¹⁴

Vedaların ikincisi olan Samaveda (Melodi Bilgisi) kurban törenleri sırasında okunan ilahiler kitabıdır.¹⁵ Bu vedanın içinde Rigveda'dan alınan ilahiler, rahiplerin okuduğu melodili ilahiler ve son olarak da çeşitli konulara değinen ayetler olmak üzere üç tip ilahi grubu bulunmaktadır.¹⁶

Üçüncü veda olan Yajurveda, kelime olarak "kurbana ait düsturların bilgisi" demektir. Siyah ve beyaz olmak üzere ikiye ayrılan bu eser, kurbanla ilgili sözleri ve duaları ihtiva eder.¹⁷

Vedaların dördüncüsü olan Atharvaveda, (Büyü Bilgisi) diğer vedalardan sonra yazıldığı halde önem sırasında Rigveda'dan sonra gelir. Bu veda, kozmik ve mistik parçaları, mutluluk ve mutsuzluk veren büyüleri, dostlara ve düşmanlara yapılan, hastalık vermek ya da gidermek için gereken büyü formüllerini içermektedir.¹⁸

Atharvaveda'da bütün dünya, iyi ve kötü ruhlar sayesinde hayatıyet kazanır. İnsanlar kendilerine zulmeden kötü ruhlara veya insanlara tılsımlar yaparlar. Bu vedada revaçta olan tanrılar genellikle Rigveda'nın tanrılarıdır, fakat dualar ve sihirler doğrudan hastalıklara, şeytanlara veya şifa verici bitkilere yapılır.¹⁹

¹⁴ Budda, Ömer Hilmi, Dinler Tarihi, İstanbul, 1935, s.11; Kaya, age, s.136

¹⁵ Hopkins, age, s.37

¹⁶ Budda, age, s.14; Tümer-Küçük, age, s.86; Kaya, age, s.18

¹⁷ Tümer-Küçük, age, s.86; Kaya, age, s.17

¹⁸ Budda, age, s.12; Tümer-Küçük, age, s.87; Kaya, age, s.18; Eliot, age, I,101

¹⁹ Eliot, age, I,101

2-Brahmanalar

“Brahmana” sözcüğü, “bilgili din adamlarının açıklamaları” anlamında kullanılmıştır. Brahmanalar’ın yazılış tarihi olarak M.Ö.1000 ila 800 tarihleri verilir. Tarihsel olarak Atharvaveda ile yakın olan Brahmanalar kurban törenleriyle ilgili konuları içerir.²⁰

3-Aranyakalar ve Upanişadlar

Yazılış tarihi olarak hemen hemen aynı zamana tekabül eden bu iki eser grubunu birlikte ele almak uygun olacaktır.

Orman çilekeşleri tarafından oluşturulmuş olan Aranyakalar’ın ana konusu, kurban sembolcülüğü ve mistisizmi ile Brahman felsefesidir. Bu edebiyatın en eski metinleri Aiteraya, Brihadaranyaka, Chandogya, Taittiriya, Kausitaki ve Kena Upanişadlardır.²¹ Bu Aranyakalar, aralarında kesin bir sınır çizilemeyen Upanişadlar’ın arasında sayılır. Nitekim, Budda’ya göre bu altı Aranyaka I.grup Upanişadlar’dandır.²² II.grup Upanişadlar da Katha (Kathaka), İsa, Svetasvatara, Mundaka ve Mahamarayana Upanişadlardan oluşur. III.grup Upanişadlar ise Prasna, Maitrayaniya ve Mandukya’dan meydana gelir. Bu üçüncü grup Upanişadlar mensurdur. IV.grup Upanişadların önde gelenleri de Atharvaciras, Kaivalya, Brahnavidya, Jabala, Aruneya, Samyosa ve Yagattva Upanişadlar’dır.²³ Bu eserler yaklaşık M.Ö. 800-700 tarihlerinde oluşturulmuştur.²⁴

Temel öğretisi, Atman (insan ruhu, kişisel ruh) ile Brahman’ın (evrensel ruh) bir ve aynı şey olduğu gerçeği²⁵ olan Upanişadlar, hekimlerin ve bilgelere kainatın büyük sırları hakkında felsefi fikirlerini, sezgilerini ve iç görüşlerini tespit eden risaleler veya çevrelerinde toplanan öğrencilere kendi derin iç yaşantılarını, araştırmalarının

²⁰ Eliade, age, s.155; Kaya, age, s.19

²¹ Kaya, age, s.19; Budda, age, s. 71

²² Budda, age, s.71

²³ Budda, age, s.71,72

²⁴ Kim, Young Oon, World Religions, New York, 1982, II, 4

²⁵ Kaya, age, s.19

sonucu olan bulgularını anlattıkları konuşmalardan meydana gelmiştir.²⁶ Bu eserler Hint felsefesinin ilk kaynaklarını teşkil ederler. Nitekim onlarda metafiziksel monizm ve panteizm fikirlerini bulmak mümkündür.²⁷

B- VAHYE DAYANMAYAN KUTSAL METİNLER (SMRİTİ)

Vahye dayalı olmadığı kabul edilen bu eser grubu, Mahabharata ve Ramayana destanlarıyla Puranalar'dan oluşur.

1- Destanlar

Destanlardan ilki, M.Ö. 200 ila 400 tarihleri arasında yavaş yavaş yazıya geçirilen Ramayana'dır.²⁸ 24.000 beyitten oluşan bu destan, Vishnu'nun avatarası olan Rama'nın hayat hikayesini dini, efsanevi ve poetik bir şekilde anlatır.²⁹ Ramayana, Hindistan'ın doğu bölgesinin dini geleneklerini ve kahramanlık hikayelerini bünyesinde toplar.³⁰ Dindar Hindulara göre bu eser, ahde vefayı, ana babaya itaati, insanın eşinin nasıl sevilleceğini, engellerin nasıl aşılabileceğini öğretir. Ayrıca o, Hinduların maymun tanrı Hanuman'a niçin ibadet edeceklerini açıklayan bir eserdir.³¹

İliade ve Odyse'den sekiz kat daha büyük olan Mahabharata Destanı ise 90.000 beyit ve 240.000 cümle ile dünyanın en uzun destanı sıfatını haizdir.³² Destanın ana konusu, aralarında Krishna'nın da olduğu Pandava kardeşler ile yüz kadar kuzeni Kauravalılar (Kurular) arasında Bharata krallığı için yapılan mücadelelerdir. Destanda bunun yanında savaş sanatı, kast sistemi, peri masalları ve efsanevi tarih gibi ara konular da yer almaktadır.³³ Bu destanın bir bölümünü, Krishna'nın felsefi ve dini vahiylerini içeren şiirlerini konu edinen Bhagavatgita oluşturur.³⁴ "Tanrısal şarkı, rabbin

²⁶ Budda, age, s.69; Güngören, age, s.26

²⁷ Kim, age, II, 4

²⁸ Kaya,age,s.19

²⁹ Eliot,age,II,150; Tümer-Küçük,age, s.87,88; Kaya,age,S.20; Parrinder, age, s.19

³⁰ Mackenzie, age, s.XIVI

³¹ Kim, age, II, 6; Valmiki, Ramayana, İstanbul, 1975, s.18

³² Eliade, A History Of Religios Ideas, The Universty Of Chicago Press, Chicago and London, 1982, s.232; Parrinder, age, s.19; Eliade, Dinler Tarihi Sözlüğü, s.158

³³ Carriere, Jean-Claude, Mahabharata, İstanbul, 1991, s.7; Eilade, A History Of Religios Ideas, s.232, Dinler Tarihi Sözlüğü, s.158; Kim, age, II, 5

³⁴ Kim, age, II, 5; Parrinder, age, s.19

ezgisi” manasına gelen Bhgavatgita, Mahabbharata destanının altıncı kitabında yer almakta ve on sekiz bölümden oluşmaktadır.³⁵ Bu eserde tanrı ve onun doğası felsefi ve mistik bir anlatımla dile getirilmektedir.³⁶

2- Puranalar

Halk ozanlarının (sutalar) oluşturduğu destanların yanında bir de Purana adı verilen eserler yer almaktadır. Yazarları belli olmayan bu eserlerin sayısı on sekizdir.³⁷ Bunlar şöyle sıralanabilir:³⁸

- 1-Brahma Purana
- 2-Padma Purana
- 3-Vishnu Purana
- 4-Siva Purana
- 5-Bhgavata Purana
- 6-Narada Purana
- 7-Markandeya Purana
- 8- Agni Purana
- 9-Bravisya Purana
- 10-Brahmavaivarta Purana
- 11-Linga Purana
- 12-Varaha Purana
- 13-Skanda Purana
- 14-Vamana Purana
- 15-Kurma Purana
- 16-Matsya Purana
- 17-Garuda Purana
- 18-Brahmanda Purana

³⁵ Senart, Emile, Bhagavatgita “Rabbin Ezgisi”, İstanbul, 1995, s.9; Tümer-Küçük, age, s. 87,88

³⁶ Kaya, age, s.23

³⁷ Kaya, age, s.120

³⁸ Kaya, age, s.121

M.S.9-10.yy. arasında derlenen bu eserler Hindu teslisini anlatan eski öğretileri ve hikayeleri ihtiva eder.³⁹ Bunlardan altısı, Brahma'yı, altısı Vishnu'yu, ve altısı da Siva'yı yüceltmektedir. Bu eserler arasında en popüler olanı, Krishna'nın hikayesini anlatan Bhagavatam'dır.⁴⁰

³⁹ Kaya, age, s.23

⁴⁰ Kim, age, II, 6

II.BÖLÜM

HİNDUİZM'İN TANIMI VE ORTAYA ÇIKIŞI

A-TANIMI

Hinduizm kelimesi, İndus Nehrinin isminden ortaya çıkmıştır. Önceden Sindhu şeklinde ifade edilen bu nehre Farşlılar “Hindu”, burada yaşayanlara “Hindus”, bölgeye de “Hindustan” şeklinde adlandırmışlardır. Batılılar bu bölge halkının dinini ifade etmek için, “Hindu” kelimesinden aldıkları Hinduism terimini kullanmışlardır.¹ Hindular ise, kendi dinleri için “*Sanatana Dharma*” veya “*Arya Dharma*” ifadesini kullanırlar.²

Dharma kelimesi, Rigveda’da “varlığı yöneten genel düzen, tanrıların göksel düzeni” anlamlarında, daha sonraki metinlerde de “din, görev, ahlak, erdem, adalet, kanun, doğru yol ve doğruluk” manalarında kullanılmıştır.³ Sanatana kelimesi ise, “ebedilik” manasına⁴ ve bu iki kelimedenden meydana gelen “Sanatana Dharma” ifadesi de “ezeli ebedi din” manasına gelmektedir.

Hindulara göre Sanatana Dharma, diğer dinlerin doğmasından önce vardı ve gelecekte de var olmaya devam edecektir. Öyle ki o, yeryüzündeki bütün inanç sistemlerini kapsayan evrensel din veya dinler üstü bir sistemdir. O uygulandığı zaman insanı kötü duruma düşmekten ve harap olmaktan korur, hayatta insana hem maddi hem de manevi başarı, ilerleme ve sağlık verir. Dharma toplumun yaşam gücüdür; eğer o gözden düşerse toplumsal güçler zayıflar ve bütün sosyal yapı çöker.⁵

Hinduizmle uğraşan alimlerden birçoğu onu tanımlamanın güçlüğünden ve herhangi bir din grubuna dahil etmenin zorluğundan söz ederler.⁶ Taplamacıoğlu’na göre bu zorluğun sebebi, Hinduizmin büyük bir alana yayılması ve devamlı bir surette

¹ Tümer-Küçük, Dinler Tarihi, s.85; Raju, P.T. Religions Of India, Wing, Tsit, An Anthology, The Great Asian Religions, s.1; “Hinduism”, 13 Kasım 1998, <http://www.geocities.com/Vienne/strasse/1364/hinduism.html>. Erişim tarihi:02.02.1999

² Varenne, Jean, Hinduizm, “Aydın, Din Fenomeni”, Konya, 1995, s.292; Raju, agm. s. 1,2; Yitik Ali İhsan, “Hinduizmin Diğer Dinlere Bakışı”, Dinler Tarihi Araştırmaları I, (Sempozyum:08-09 Kasım) 1996, Ankara, s.130

³ Kaya, Hint Mitolojisi Sözlüğü, s. 62; Bandyopadyay, Gods And Goddesses In Hindu Mithology, s.10

⁴ Varenne, agm. s. 292; Anderson, J.N.D. The World’s Religions, London, 1965, s.105

⁵ Bandyopadyay, age, s.10,12; Yitik, agm. s.130

⁶ Smith, Brian, K., “Canonical Authority And Social classification: Veda And Varna in Ancient Indian Texts”, History Of Religions, An International Journal For Comperative Historical Studies. November, 1992, The University Of Chicago Press, Volume 32, Number 2, s.103

evrim geçirmesidir.⁷ Gerçekten de Hinduizm, beş bin yıllık tarihinde, sosyal yapının devamlı değişimlerine uymak zorunda kalmış ve altı din halinde gelişme göstermiştir.⁸

Bu gerçeği göz önüne almayan alimlerden bazıları Hinduizmi tabiat ruhlarına tapınma, bazıları da ölüye (ataya) saygı olarak açıklamışlardır. Fakat C. Eliot “*geniş bir bölgenin dininde tek bir menşe ya da tesir görmek yanlış*”⁹ diyerek, bu dinin gerisindeki birden fazla etkenin varlığına işaret etmektedir.

Orta Asya steplerinden göç eden Ariler’le Hint Yarımadası’nın yerlileri olan Dravidyenler’in kaynaşması neticesinde ortaya çıkan Hint topluluğuna ait olması nedeniyle, milli bir din sayılan Hinduizmin, tarih sahnesinde görüldüğü andan günümüze kadar bütün mensuplarınca paylaşılan ortak bir iman esası ve belirli bir tanrı telakkisi yoktur. Bu dinde politeizm, panteizm ve monizmin yanında, monoteizm ve ayrıca bir teslisin (trimurti) varlığından söz edilebilir.¹⁰

Buddizm, Hristiyanlık veya İslamiyet’in aksine Hinduizm’in belirli bir din kurucusu yoktur.¹¹ Bu din doğru olan akidesini yanlış yorumlar ve sapkınlıklardan ayıklayabileceği Tevrat, İncil veya Kuran gibi bir kutsal kitaba da sahip değildir.¹² Her ne kadar kutsal kitapları mevcutsa da, bunlar aynı dini sistem içerisinde farklı dönemlerde yazılmış eserlerdir. Belirli bir dönemde yazılan bir kutsal kitapla, diğer bir dönemin kutsal kitabı arasında çok bariz ayrılıklar mevcuttur. Örneğin Vedalar’da bir politeizm söz konusu iken Upanişadlarda tanrı-âlem birliği, Puranalar ve destanlarda ise bir teslisin varolduğu görülür.

⁷Taplamacıoğlu, Karşılaştırmalı Dinler Tarihi, s.140

⁸Varenne, agm. s.311; Yurdaydın, Hüseyin G.- Dağ, Mehmet, Dinler Tarihi, Ankara, 1978, s. 115

⁹ Eliot, Hinduizm And Buddizm, I,16

¹⁰ Tümer-Küçük, age, s.430

¹¹ “Hinduism”, <http://www.geocities.com/Vienne/Strasse/1364/hinduism.html>. Erişim Tarihi: 02.02.1999

¹² Kim, Young Oon, World Religions, II, 4

B-HİNDUİZM'İN ORTAYA ÇIKIŞI

Hinduizm, kuzeyden gelerek Hindistan'ı istila eden Ariler'le, bu bölgede yaşamakta olan yerli halkın inanç ve geleneklerinin teması sonucunda yaklaşık 5.000 yıl önce ortaya çıkmış bir dindir.¹³ Her ne kadar Eliot, "*Hinduizmi, Aryan istilacıların fikirleri tarafından harekete geçirilen Dravidyen dini olarak görmek gerekir*"¹⁴ dese de, bu ifadeyi Hinduizm tarihinin tamamına hasretmek doğru olmayacaktır. Onun yerine bu ifadeyi, Hinduizmin özellikle Şiva ve Vishnu'nun ön plana çıkmaya başladığı Brahmanizm ve ondan sonra gelen dönemler için doğru kabul etmek daha makul gibi görünmektedir. Çünkü Vedalar döneminde, Hindu panteonuna hemen hemen tamamen Ari tanrılarının egemen olduğunu görmekteyiz.

Hinduizm'i ortaya çıkaran bu iki halkı ve onların Hinduizm öncesi tanrı telakkilerini kısaca göz atmak, Hinduizmi daha iyi tanıyabilmek için yerinde olacaktır.

1-Ariler

a-Anavatanları

Hinduizmi oluşturan bu iki milletten ilki olan Ariler'in anavatanları kaynaklarda Güney Rusya ovaları, Türkistan bölgesi¹⁵, Hazar Denizi'nin kuzey bölgeleri¹⁶ olarak geçmektedir. Onlar bu bölgede M.Ö. 3000-1200 yılları arasında yaşamışlardır.¹⁷ Daha sonra doğuya ve batıya bir göç dalgası başlatan Arilerden bir bölümü M.Ö. 2500 yıllarında Hindistan'a gelmişlerdir.¹⁸ Nitekim onlardan bir grup, M.Ö. 1000 yıllarında Hindistan'ın kuzeybatı bölgesine girerek Himalayalar'ın eteklerine ve Pencap bölgesine yerleşmişlerdir.¹⁹ Bu göçler Budda'nın da yaşadığı dönem olan M.Ö. 500 yıllarına doğru sona erdiğinde, Ariler Doğu Hindistan'a kadar olan bölgeleri egemenlikleri altına almışlardır.²⁰ Onların Hindistan'a giren kolunun yanısıra

¹³ Tümer-Küçük, age, s.86; Güngören. İlhan, Budda ve Öğretisi, İstanbul, 1981, s.20; Kim, age, II, 4

¹⁴ Eliot, age, I, 15

¹⁵ Varenne, agm. s. 325 (35 Numaralı dipnot)

¹⁶ Şeriati, Ali, Dinler Tarihi, "ts". s. 165

¹⁷ Varenne, agm. s.325 (35 Nunaralı dipnot)

¹⁸ Küçük, "Sihizm", A.Ü.İ.F.D, Ankara, 1986, XXVIII, 391; Tümer-Küçük, age, s.85

¹⁹ Bandyopadhyay, age, s.16; Güngören, age, s.19

²⁰ Güngören, age, s.19

diğerlerinin de bir göç dalgası başlattıkları ve doğuda Bengal ve Seylan'a, batıda ise İspanya ve İrlanda gibi uzak Avrupa'ya kadar olan geniş topraklara göç ettikleri görülmektedir.²¹ Bu yüzden biri İran diğeri de Hindistan'a olmak üzere iki kol halinde güneye inen Ariler'le Ermeniler, Yunanlılar, İtalyanlar, Keltler, Tutonlar ve Slavlar akrabadırlar ve aralarında dil ve din açısından benzerlikler bulunmaktadır.²² Örneğin Dyaus, Zeus ve Jupiter'le aynıdır; Asvinler, isim bakımından olmasa da, özellikleri açısından Dioscori ile uyuşur; bir dereceye kadar karmaşık bir tanrı olan Bhaga, Slavca "Bog" kelimesiyle aynıdır. Sanskritçe'deki "deva"yı Latince'de "deus" ve Lithuanianca'da (Litvanca) "devas" olarak buluruz. Ushas (Şafak), fonotik olarak Hwğ ve yarım tanrılar olan Aurora ile akrabadır. İndra, ilmi olarak Thor ile özdeşleştirilmese de aynı fikir menşesinde gelişmek zorunda kalan benzer bir şahsiyettir.²³

W. Ruben; "*Hindu Avrupalı'lar, Hindistan'da, İran'da, Yunanistan'da velhasıl her yerde buldukları kültürün üzerine yerleşmişlerdir*"²⁴ derken, aynı zamanda Ariler'le istila ettikleri halkların kültürleri arasındaki bir kaynaşmanın varlığına da işaret etmektedir. Bu kaynaşma sonucu doğuda Hint ve Pers medeniyeti, batıda ise Roma ve Yunan medeniyetleri oluşmuştur.²⁵

b- Arilerin Hindistan'a Gelişleri

Güneye inen Ariler, birbirinden oldukça farklı coğrafi özellikleri olan bu iki bölgeye yani Hindistan'a ve İran'a ulaşmışlardır. Nitekim bu farklılık daha sonradan din ve felsefede farklı noktalara varılmasının sebeplerinden birisi olmuştur.²⁶

Konumuzu teşkil eden Ariler'in yaklaşık M.Ö.1500 yıllarına kadar Hindistan'a göçlerini sürdürdükleri ve bunun Rigveda devrinin sonuna kadar devam ettiği görülmektedir.²⁷ M.Ö. 8.yy. sonlarına kadar süren Vedalar dönemi boyunca, Ariler Hindistan'ın büyük bir bölümünü ele geçirmişlerdir. Önce Penjap'a girmişler sonra da

²¹ Varenne, agm. s.325; (35 Numaralı dipnot); Şeriati, age, s.165

²² Hopkins, Edward Washburn, The Religions Of India, s.26; Güngören, age, s.18,19

²³ Eliot, age, I, 63

²⁴ Ruben, Eski Hind Tarihi, Ankara, 1944, s. 17

²⁵ Varenne, agm. s.325 (35 Numaralı dipnot); Şeriati, age, 165

²⁶ Şeriati, age, s.381

²⁷ Güngören, age, s.19

ülkenin orta bölgesinde yer alan Ganj ve Yumna nehirlerinin kıyılarına kadar ulaşmışlardır.²⁸

Hindistan'a giren Ariler, sarışın, neşeli ve savaşmayı seven insanlardı. Ziraatle uğraşan yerlilerin aksine yegane servetleri sığır sürüleri olan bu insanlar belli bir şehre ve mahalle bağlı olmayan göçebelere. Onlar savaşlarda büyük bir devrim yaratan atı evcilleştirmişler ve savaş arabaları kullanmaya başlamışlardı. Bu özellikleri nedeniyle onlara "çoban muharipler" denirdi.²⁹ W. Ruben, Hint-Ariler hakkında "*bunlar eni-konu eski Türkler'e benziyorlardı*" demektedir.³⁰

Savaşçı Ariler, dağlarda ve ormanlarda yaşayan ve kimi zaman da insan yiyen yerlilerle karşılaştılar. Onlar önce cin, şeytan ve linga tapımcıları olarak nitelendirildikleri bu insanlara çok kötü davranıyorlar, onları ya öldürüyorlar ya da köle haline getiriyorlardı.³¹ Bu kölelerin çocukları, bir müddet sonra Arilerin kendi ırksal saflıklarını korumak üzere oluşturdıkları ve "dört kast" olarak şekillenen devlet organizasyonunun içinde alt sınıflara yerleştirilmişlerdir.³² İki halk arasındaki bu mücadele, Hindistan tamamen Aryan idaresi altına alınıncaya kadar devam etmiştir. Öyle ki bu mücadeleler sonradan kutsal kitaplara, Aryanlar'ın parlak tanrılarıyla karanlık ruh ve ifritlerin (dasyu) mücadeleleri şeklinde yansıtılmıştır.³³ Ariler yerli halka İran'da da zulmetmişlerdir. Nitekim, bazı Güney İran lehçelerinde aryan kelimesi "kan döken, vahşi, insan öldüren" manalarına gelir.³⁴

Ariler, Hindistan'a göçlerinden bir müddet sonra yerli halkla temasa geçmiş ve onlardan ziraat yapmayı öğrenmişlerdir. Vedaların teşekkül etmeye başladığı zamana tekabül eden bu dönemde insanlar zirai hayata geçince, Ariler arasında daha önceden silik bir şekilde mevcut olan sınıf ayrımı belirginleşmeye başlamıştır.³⁵ Ariler, kendilerini önce köle gözüyle baktıkları yerlilerden ayırmışlar, fakat sonradan onları da

²⁸ Mackenzie, Myths And Legends Series India, s. 76, XVIII

²⁹ Mackenzie, age, s.XXX; Ruben, age, s.5; Güngören, age, s.19; Kitagawa, Joseph s. The Religious Tradations Of Asia, s.5,

³⁰ Ruben, age, s.6

³¹ Hopkins, age, s.27; Kaya, Hintlilerde Tanrı, İstanbul, 1998, s.17; Eliade, Dinler Tarihi Sözlüğü, s.153

³² Hopkins, age, s. 27; Güngören, age, s.19

³³ Anderson, age, s.102

³⁴ Şeriat, age, s.168

³⁵ Hopkins, age, s.27

“Brahma, Khsatriya ve Vaisya” şeklinde üç işlevsel sınıf halinde ayrılan kast sistemine dördüncü bir unsur olarak dahil etmişlerdir.³⁶ Hopkins, Ariler arasında meydana gelen bu sınıflaşma hususunda şunları söylemektedir:

*“Bir yerde ruhlara ve şeytanlara ait bir kült bile olsa, orada rahipler bulunur ve eğer orada kilise reisi de varsa, orada asabiyet (soyluluk) de olacaktır. O zaman da Aryanlar’ın, krallık ve din başkanlığından kral, rahip ve ne kral ne de rahip olan halk olarak bölünmesi kaçınılmazdır.”*³⁷

Bunları ifade ettikten sonra, Ariler’in kuzeyden göç etmedikleri ve onların aslında Hindistan’ın yerlilerinden oldukları şeklinde bir düşünceden varlığından söz etmek gerekir. Bu düşünceye göre, Ariler’in kuzeyden gelerek Hindistan’ı istila ettiklerine ve yerli halka kötü davrandıklarına dair Vedalar’da bir delil mevcut değildir.³⁸ Vedalarda yer alan parlak tanrılarla karanlık ruhların mücadeleleri ise tıpkı Kızılderililer, Mısırlılar, Yunanlılar ve İranlılar’da olduğu gibi doğruyla yanlışın, iyiyle kötünün sembolik birer mücadelesidir.³⁹

c- İstilacı Ariler’in Tanrıları

Hindistan’a giren Ariler’in dinleri, İran’a giren akrabalarında olduğu gibi, totemizm, fetişizm, animizm ve atalara tapınmanın bir sonucu olan politeizm olarak açıklanabilir.⁴⁰ Bunlardan, diğer ilkel dinlerin kaynağında da görülen totemizm, her türlü toplumsal koşullar altında bitkilere ve hayvanlara tapınmayı gerektirmiş ve insan zihni bir animizm döneminden sonra insan biçimli tanrılara tapınmaya başlamıştır.⁴¹ Özellikle animizm, yani tabiatla bir ruhlar alemi olduğuna inanma, daha o zamandan çoktanrıçılık haline gelmiş ve İndra, Mitra ve Varuna, tabiat kuvvetlerinin şahıslanmaları olarak birer tanrı hüviyetini kazanmışlardır.⁴²

³⁶ Mackenzie, age, s. XXX, Hopkins, age, s. 27; Anderson, age, s.101,

³⁷ Hopkins, age, s.28

³⁸ Bandyopadhyay, age, s.19; Frawley, David, “The Aryan-Dravidian Controversy”, <http://www.hindunet.org/hindu/history/ancient/aryan/frawley.1.htm>. Erişim tarihi: 02.02.1999

³⁹ Frawley, agm. <http://www.hindunet.org/hindu/history/ancient/aryan/frawley.1.htm>. Erişim tarihi:02.02.1999

⁴⁰ Şeriatî, age, s. 169; Hopkins, age, s.26; Anderson, age, s.101

⁴¹ Sena, Cemil, Tanrı anlayışı, İstanbul, 1978, s.46

⁴² Challaye, Dinler Tarihi, İstanbul, 1960, s.49

Ariler'in, savaşlarda yardım etmesi için, zenginlik, şöhrat, sıhhat ve sığır sürüleri kazanmak için yalvardıkları bu tanrıların⁴³ Hindistan'dan Avrupa'ya kadar uzanan geniş bir alanda tapınma konusu olduğu görülmektedir. Nitekim, Hititler'le istilacı Aryanlar'ın ardıcılı arasında M.Ö. XIV. yy.da imzalanan bir barış antlaşmasında Mitanniler'in koruyucu tanrı olarak İndra, Mithra ve Varuna'nın adını kullandıkları görülmektedir.⁴⁴

2-a. Hindistan'ın Yerli Halkı

Hindistan'ın yerli halkını ve onların inanışlarını incelemeye geçmeden önce, kaynaklarda onlar hakkındaki bilginin az olduğunun ifade edildiğini hatırlatmakta yarar vardır.⁴⁵ Bunun ana nedenlerinden birisi, muhtemelen bu bölgede kurulmuş olan medeniyete ait yazıların günümüze kadar henüz çözülememiş olmasıdır. Bu sebeple, bu yörenin halkının toplumsal yapısı ve dinsel inançları konusunda kesin bir yargıya varma imkanı yoktur.⁴⁶

Hindistan'ın Harappan, Mohenjo-Daro, İndus Irmağı ve bugünkü Pakistan dolaylarında yapılan arkeolojik kazılar sonucunda yerli halkın atalarının M.Ö. 3000 yıllarında, Mısır'daki Nil Vadisi ve Mezapotamya'daki Euphratus Vadisi medeniyetleriyle aynı zamana tekabül eden ve en parlak dönemlerini M.Ö. 2500-2000 yılları arasında yaşayan bir medeniyet kurdukları ortaya çıkmıştır. Bu medeniyetin adı da İndus Vadisi Medeniyetidir.⁴⁷

Hindistan'da yapılan arkeolojik araştırmalar, Ariler gelmeden önce bu bölgede Afrika'dan göç etmiş olan zenciler, anavatanları Tayvan gibi uzak doğu olan Proto-Austroid'ler, Dravidyenler ve Mandular'ın varolduklarını göstermektedir.⁴⁸ Siyah tenli olan bu yerlilerden bir kısmı, dağlarda ve ormanlarda yaşayan barbarlardı, öyle ki bunlardan bazıları insan eti yiyorlardı.⁴⁹ Onlardan bir diğer kısmı ziraatle uğraşıyor,

⁴³ Banyopadyay, age, S18

⁴⁴ Challeye, age, s.49; Kaya, age, s.11

⁴⁵ Ruben, age, s. 4

⁴⁶ Güngören, age,s.18

⁴⁷ Bandyopadyay, age, s.16; Kitagawa, age, s.15; Güngören, age, s.18

⁴⁸ Kaya, age, s. 12; Demirci, Kürşat, Hinduizmin Kutsal Metinleri Vedalar, İstanbul, 1991 s.29; Şeriati, age, 168; Çelebi, Mukarenetü'l-Edyan, "Edyan'ül-Hindi'l-Kübra" IV, 33

⁴⁹ Hopkins, age, s. 27; Kaya, age, s. 17

bazıları da zengin şehirlerde ve müstahkem kalelerde barınıyorlardı.⁵⁰ Vedalarda bu insanlar için “düz burunlu” ifadesi kullanılır.⁵¹ Ariler kendilerinden zayıf olan bu yerli halkı köle haline getirdiler ve onlara “dasyu” dediler. Dasyular sonradan aşağı birer mitolojik varlık sayılmıştır.

b.Yerli Halkın İnançları

Hindistan’ın Ariler’den önceki halkı, animist ve totemist idiler.⁵² Onlar ağaç, kaya, nehir ve rüzgar gibi tabii fenomenlerde ruhların varolduğuna inanıyorlardı. Ağacı bir totem olarak kabul eden kabilelerin adları dahi, bu ağaçtan gelmekteydi.⁵³ Hume, “doğa olaylarında böyle kutsallık görmenin kaynağında insanların onlarla ilgili kaygısı, korkusu ve ümitleri yatar”⁵⁴ diyerek, bu gibi düşüncelere yönelişin sebebini açıklamaktadır. İnsanlar, gerçekten de doğada başedemediği, yenilgiye uğratamadığı doğal varlıklarda kendilerinden daha güçlü bir kuvvetin gizlenmiş olduğunu düşünmüşlerdir.⁵⁵

Yerli halk bunun yanında yılan, boğa, maymun, kaplan ve fil gibi hayvanları da kutsal kabul etmekte, ayrıca atalara da tapınırmaktaydılar.⁵⁶ Taplamacıoğlu’na göre, bu hayvanların kutsal kabul edilmelerinin sebebi, atalara tapınma ve karma inancıdır.⁵⁷ Daha sonraları tanrı Şiva’nın bir sembolü olarak görülen Linga, tanrı Vishnu’da görülen avatar, karma ve ölmüş kahramanlara tapınma inancının, yerli halktan geldiği kabul edilmektedir.⁵⁸ Yine özellikle Şiva ve Vishnu’nun karıları olarak boy gösterecek olan tanrıça ibadeti de yerliler arasında yaygındı.⁵⁹ Yerli halklardan biri olan Khondolar, ürünlerin iyi olması, sıkıntı ve belaların defedilmesi amacıyla tanrıçalarına “meriah”

⁵⁰ Kitagawa, age, s. 5

⁵¹ Demirci, age, s. 32

⁵² Challeye, age, s. 49

⁵³ Kaya, age, s. 39

⁵⁴ Hume David, Din Üstüne, Ankara, 1995, s.39

⁵⁵ Sena, age, s. 40

⁵⁶ Challeye, age, s. 49; Kaya, age, s.41; Demirci, age, s. 34, Kim,age, II,9

⁵⁷ Taplamacıoğlu, age, s.132

⁵⁸ Parrinder, Avatar and Incarnation, s.15; Eliot, age, I,16; Challeye, age, s.49; Taplamacıoğlu, age, s.132, Kim, age, II, 9

⁵⁹ Kinsley, David, “The Hindu Goddesses”, The Encyclopedia Of Religion, VI, 52; Bandyopadhyay, age, s. 76; Taplamacıoğlu, age, s.132;

denen insan kurbanı sunmaktaydılar.⁶⁰ Eski Hint yerlileri, Orta Asya halklarında varolan ve şarkı söyleyip dans etmek suretiyle kötü ruhları kovduğu ve hastalıklara şifa verdiği sanılan şamanlara da sahiptiler.⁶¹

C-HİNDUİZM'DE DİNİ DÖNEMLER

Kuzey'den gelen Ariler'le yerli halkın inanç ve geleneklerinin karışımı neticesinde ortaya çıkan ve daha sonra da geniş bir dini ve felsefi sistem meydana getiren⁶² Hinduizm, beş bin yıllık tarihi boyunca sosyal yapının değişimlerine uygun olarak bir evrim geçirmek zorunda kalmıştır.⁶³ Bu evrimin ilk basamağını, Arilerin Hindistan'a girmesiyle oluşmaya başlayan ve yaklaşık olarak M.Ö. 800'lere kadar sürecek olan Vedalar devri oluşturmuştur. İkinci devreyi, kutsal kitaplarını Brahmanalar'la Upanişadlar'ın teşkil ettiği Brahmanizm: Üçüncü devreyi Brahmanizm'e bir tepki olarak doğan Buddizm, ve son devreyi de Brahmanizm'in yeniden gözden geçirilmesiyle ortaya çıkan Reform çağı oluşturur.⁶⁴

Aslında bu dönemleri birbirinden kesin çizgilerle ayırmak mümkün değildir. Çünkü, örneğin Buddizm'in gün yüzüne çıkışından sonra bile, Vedalara ait öğeler ve ananeler hala gündemde kalmıştır.⁶⁵

⁶⁰ Demirci, age, s. 33

⁶¹ Kaya, age, s.39

⁶² Eliot, age, I,64

⁶³ Varenne, agm. s.311; Taplamacıoğlu, age, s.140

⁶⁴ Mackenzie, age, s.119

⁶⁵ Budda, age, s.10

III. BÖLÜM

HİNDUİZMDE TANRILAR VE ÖZELLİKLERİ

Genel olarak bakıldığında Hinduizm’de, animizm ve totemizmden başlayan dini tekamülün bir yandan politeizm, panteizm, monizm ve monoteizme ve hatta bir teslise (trimurti) uzanırken, diğer taraftan ateizme ve tanrı tanımaz dinlere doğru yönelmiş olduğu göze çarpmaktadır.¹ Gerçekten de Hinduizm, tanrılar konusunda son derece verimli ve karmaşık bir ormana benzetilmiştir.²

Hindu kutsal metinlerinden Vedalar’da, çoktanrılı bir eğilim ön planda iken, Brahmanalar ve Upanişadlar’da teistik ve panteistik eğilimlerle birlikte bir teslisin de ortaya çıktığı görülmektedir. Vedalar’ın çok tanrılı sistemine ve Brahmanalar’ın otoritesine karşı çıkan, Hinduizm menşeli Buddizm ve Caynizm gibi dinlerde ise ateistik özellikler dikkat çekmektedir.

Hinduların pek çoğu, geçmişte olduğu gibi halen açık bir şekilde politeisttir. Onlar aynı anda birçok tanrıya veya ruha saygı gösterirler. Aynı zamanda Hindular, bir tanrıya ibadet ettikleri için de monoteist sayılabilmektedirler. Fakat bu monoteizm, panteistik bir renge sahiptir.³

A-HİNDUIZM’DE KUTSAL VARLIKLAR

Hint mitolojisinde kutsal varlıklar devalar ve asuralar (ifritler) olmak üzere iki gruba ayrılır.⁴ Asura, Sanskritçe’de yaşam soluğu manasına gelen “*asu*”, deva ise parlamak manasına gelen “*div* ve *dyu*” köklerinden türemiştir.⁵ Deva ve sura kelimeleri, iyi ve müşfik varlıklar olan tanrıları nitelemek üzere kullanılırken, asura kelimesi de tanrıların düşmanı olan kötü ruhları, ifritleri ve cinleri ifade etmek üzere kullanılmıştır.⁶

¹ Taplamacoğlu, Karşılaştırmalı Dinler Tarihi, s.130

² Smith, Brian K. “Canonical Authority and Social Classification: Veda and Varna in Arcient Indian Texts.” History Of Religions “An International journal For Comparative Historical Studies.” Vol. 32, Number 2. s.10; Anderson, The World Religions, s. 113

³ Eliot, Hinduizm And Buddizm, I, 17

⁴ Demirci, Hinduizmin Kutsal Metinleri Vedalar, s.50

⁵ Mackenzie, India, Myths And Legends Series, s.62; Kaya, Hint Mitolojisi Sözlüğü, s.38; Budda, Dinler Tarihi, s.25

⁶ Mackenzie, age, s.61; Kaya, age,, s.38

Aslında vedaların ilk başlarında her iki terim de tanrılar için kullanılırken, Rigveda'nın sonlarına doğru asura kelimesi, tanrıların düşmanlarına atfedilmiştir.⁷

İran'da ise kelimeler bunun tam tersi bir manaya gelirler: Sanskritçe'de kullanılan asura kelimesi burada "ahura" şekline dönüşerek, tanrı manasına gelmiş ve sonradan Ahura adıyla anılan büyük bir tanrı olarak benimsenmiştir. Avesta'da, bu tanrı Ahura Mazda olarak yer almıştır. Deva kelimesi ise, "deava" şekline dönüşmüş ve şeytan anlamında kullanılmıştır.⁸

Ariler'in bu iki kolu arasında önceden aynı anlamı ifade eden bu kelimelerin, nasıl böyle bir farklılaşmaya doğru gittiği şu şekilde izah edilir:

Arileri'n Hindistan'a göç etme sebeplerinden birisi, kendileriyle aynı ada sahip "Ashur" adlı tanrıya tapınan Asurlu saldırıdır. Asurlu'lar daha sonra İran'ı idareleri altına almışlardır. İşte Hintliler, kendilerini göçe zorlayan ve İran'ı ele geçiren Asurlular'a karşı olan düşmanlıklarını onların tanrılarına karşı da göstermişlerdir.⁹

Tanrılar, parlak ve ışık saçan varlıklardır. Onların karşısında yer alan ifritler ise, daima karanlıktırlar. Kutsal varlıkların bu şekilde nitelendirilmelerinin nedeni ise, Satapatha Brahmana'da anlatılan mite göre, babaları Prajapati'nin onları yarattığında, gökyüzünde gün ışığının olmasıdır. Onun, ağzından yarattığı tanrılar bu ışıklı gökyüzüne girmişlerdir.¹⁰ Prajapati, ifritleri yarattığı zaman da onlar, o sırada karanlık olan yer yüzüne inmişlerdir. Bu nedenle ifritler, karanlık ve kötü olarak nitelendirilmişlerdir.¹¹ Ruben, "*Hindu tanrılarının, bu şekilde semanın ışıktan varlıkları olduğu telakkisiyle, onların karşısında yer alan karanlık düşmanların bulunduğu telakkisinin kaynağı Ariler'de aranmalıdır*" demiştir.¹²

⁷ Mackenzie, age, s.61

⁸ Bandyopadhyay, Gods And Goddesses In Hindu Mithology. s.22; Mackenzie, age, s.62; Kaya, Hintlilerde Tanrı, s.12

⁹ Mackenzie, age, s.62, Bandyopadhyay, age, s.22

¹⁰ O'Flaherty, Hindu Mitolojisi, Ankara, 1996. s.226; Banyopadyay, Gods And Goddesses In Hindu Mithology, s.45

¹¹ O'Flaherty, age, s.226

¹² Ruben, Eski Hind Tarihi, s.10

Hint mitolojisinde, tanrılarla ifritler daima bir mücadele halinde olmuşlardır.¹³ Başta görevleri aynı iken (Okyanusu çalkalamak suretiyle yaratılışı gerçekleştirmek), birbirlerine rakip olmuş ve bir mücadele içerisine girmişlerdir.¹⁴ Bu mücadelede, devaların haklı olduğu ve haklıların daima kazanması gerektiği düşünülmüştür. Fakat bu haklılığın yapısı ve zafer kazanma yöntemleri, Hindu mitolojisinin üç aşaması içinde bir hayli değişime uğramıştır. Tanrıların Vedalar döneminde görülen kahramanca önlemleri, destan döneminde yerini hile stratejilerine bırakmış; Puranalar'da ise bu metotların yerine ifritlerin vasıflarından olan aldatmacalara dönüşmüştür.¹⁵

Hindu mitolojisinin diğer kutsal varlıkları arasında, tanrıların emirlerini yerine getiren ve insanlara arkadaş olan Yakshalar¹⁶; Apsaras olarak isimlendirilen ve insanları baştan çıkaran güzel su perileri¹⁷ ve tapınıcılarının, kendilerini korumalarını ve günah işlemiş torunlarına zarar vermemeleri için yalvardıkları ölmüş atalar olan Pritriler (Pitarah) iyi varlıklar olarak göze çarpar.¹⁸ Dasyu adı verilen, Ariler'in köleleştirdiği ve sonradan mit haline gelen yerliler; insanların düşmanları olan ve güney bölgelerini koruyan Raksasalar; iğrenç görünüşlü, ölüyü yutan ve kana susamış canavarlar olan Pisaçalar ile geceleri mezarlıklarda dolaşan Bhutlar da kötü ruhlar olarak kabul edilmiştir.¹⁹

Kutsal varlıkların diğer bir sınıfı da Gungu ve Raka olarak ifade edilen ebediyet, takva ve bereket gibi soyut kavramlardır.²⁰ Hint mitolojisinde ışık, ateş ve sular gibi kozmik güçler ve bunun yanında dağlar, ağaçlar, silahlar ve özellikle de nehirler ve inekler kutsal sayılmıştır.²¹ Bütün Hinduistler nazarında ineğin kutsal bir yeri vardır. Bu kültün menşei Hindistan'ın yerlileridir. O, kutsallığı zamanın akması ve yüzyılların peş peşe geçmesiyle zayıflamayan bir ibadettir.²² Hindistan'ın ünlü

¹³ Ruben , age, s.45

¹⁴ O'Flaherty, age, s.228

¹⁵ O'Flaherty, age, s.225

¹⁶ Mackenzie, age, s.68; Kaya ,age, s.17

¹⁷ Hopkins, The Religions Of india, s.137; Mackenzie, age, s.68; Budda, age, s.39

¹⁸ Kaya, Hint Mitolojisi Sözlüğü,s.116

¹⁹ Hopkins, age, S135; Mackenzie, age, s. 66, 67; Kaya, Hintlilerde Tanrı, s.17; Budda, age, s.135

²⁰ Hopkins, age, s.135

²¹ Varenne, Jean, Hinduizm, "Aydın, Din Fenomeni", s.312; Hopkins, age, s.137; Demirci, age, s.62; Schimmel, Dinler Tarihi. Ankara, 1955. s.87

²² Çelebi, Mukarenetü'l-Edyan: "Edyanü'l-Hindi'l-Kübra" IV, 33

düşünürlerinden Ghandi'nin bir sözüne göre inek, insan olmayan bütün yaratıkların mümessilidir; onu öldürmek bir Brahmanı öldürmek kadar affedilmez bir günahdır. Ayrıca onu korumayı reddeden ve ona zalimce davranan bir kimse, tanrıları inkar ediyor demektir ve o gerçek Hindu olamaz.²³

B-VEDALAR DÖNEMİNİN TANRILARI

a- Veda Tanrılarının Genel Özellikleri

Hint-Avrupa dillerinin en eski edebi vesikası olan Vedalar, yerlilerle istilacı Ariler'in inançlarını bir araya getiren eserlerdir.²⁴ Ariler, Hindistan'a girerken dini sistemlerini de beraberlerinde getirmişler ve onların bu inançlarıyla yerli halkın kültür ve inançları bir etkileşime girmiştir.²⁵ Nitekim, Hindistan'a giren Arilerle yerli halkın mücadelelerinin, sonradan tanrılarla kötü ruhlar arasındaki mücadelelerin konusunu teşkil etmiş olması bu etkileşimin delilidir.²⁶ Yaygın kanaate göre, ulusların panteonunu meydana getiren kutsal varlıklar, bu ulusların birbirleriyle olan siyasi veya ekonomik ilişkileri neticesinde mutlaka bir etkileşime girer, ya birbirleriyle akraba olur, sevişir ya da bir mücadele içine girerek yeni bir kültürün öğeleri olur.²⁷ Vedalarda bu etkileşimin izleri bariz bir şekilde görülebilir.

Vedalar'ın panteonunda ön planda olan tanrılar çoğunlukla Ari tanrılarıdır. Bunun sebebi de Arilerin toplumda hakim unsur olmasıdır. Bu metinlerde Ari tanrıları, daima iyi, müşfik vb. sıfatlara haiz iken, yerli halklara ait olan kutsal varlıklar da genellikle kötü tarafı temsil etmişlerdir. Hatta bizzat yerlilerin kendileri bile Dasyu adı altında kötü birer mitolojik varlık haline gelmiştir.²⁸ Vedalar döneminin sonlarına doğru, Brahmanalar'ın teşekkül etmeye başladığı zamanlarda ise, Vishnu ve Siva gibi, yerli halklara ait tanrıların ön plana çıktığı görülmektedir.

²³ Schimmel, age, s.87; Kim, World Religions, II,17; Anderson, age, s.111

²⁴ Taplamacıoğlu, age, s.135

²⁵ Parrinder. Avatar and Incarnation, s.27; Tümer-Küçük, age, s.86; Hopkins, age, s.26

²⁶ Anderson, age, s.102

²⁷ Sena, Tanrı Anlayışı, s.41

²⁸ Kaya, age, s.17

Vedalar; Arilerle yerli Hintlilerin dinlerinin etkileşimi neticesinde ortaya çıkan bir koleksiyon olduğu için, bu iki milletin önceki dini sistemlerinde var olan totemizm, animizm ve bunların bir sonucu olarak kabul edilen politeizmle birlikte monoteizm, panteizm ve hatta ateizmi de içinde barındıran bir kutsal kitap külliyatıdır.²⁹ Onlarda görülen dini inancın ilk basamağını güneş, gök, şafak ve ateş gibi kişileştirilen tabiat güçlerine tapınma oluşturmuştur. Bu varlıklar, ilk başta doğal manada bütün vasıflara ve niteliklere sahip oldukları halde, henüz birer tanrı olarak ortaya çıkmamışlardır. Fakat onlar, hoşnut edilmeleri gereken potansiyel birer güç olarak kabul edilmişlerdir.³⁰ Zamanla tabiatın gizemlerini araştıran Ariler, böyle tabii varlıkları, büyük ruhi varlıklar şekline getirerek yüceltmişlerdir.³¹ Bu yüceltişin sebepleri arasında, tabiata karşı duyulan korku ve ümidi burada belirtmek gerekir. Örneğin Ari'ler, Himalayalar'ın eteklerine yerleştikleri zaman, kendilerine saldıran vahşi hayvanlardan onları koruyacak doğa üstü güçler aramaya başlamışlar ve bunun sonucunda Pashupati (Hayvanların Rabbi) ortaya çıkmıştır.³²

Hindistan'da, yukarıda bahsedilen dini tekamülün sonucunda tanrılarla ilgili sembolizmin arttığını ve hatta bir putlaştırmanın ortaya çıktığını belirtmekte fayda vardır. Hindular, başlangıçta dere, ateş ve güneş gibi doğal fenomenleri tanrılaştırdıktan sonra sembolizmi daha da geliştirerek tapındıkları tanrı ve tanrıçaların putlarını yapmaya başlamışlardır. Onlar, çeşitli boyutlarda yaptıkları putlar için, demir, toprak ve pirinç gibi materyalleri kullanmışlardır.³³

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılabileceği gibi Vedalar'ın en göze çarpan özelliklerinden birisi, onların politeist bir yapı ihtiva etmesidir. Burada, her nesne dini bir vasfa büründürülmüş ve sular, gökyüzü, toprak, ay, güneş vb. doğal fenomenlerin kişileştirilmesiyle bir çok tanrı yaratılmıştır.³⁴ Hindu tanrılarının sayısı konusunda kesin

²⁹ Kaya, age, s.19

³⁰ Bandyopadyay, age, s.19

³¹ Bandyopadyay, age, s.17

³² Bandyopadyay, age, s.48

³³ Bandyopadyay, age, s.27

³⁴ Eliot, age, I, 15,62; Budda, age, s.28; Demirci, age, s.47; Kaya, age, s.9,14; Çelebi, age, IV, 51; Anderson, age, s.113

bir rakam vermek, neredeyse imkansızdır. Kaç tanrı var sorusuna, Vedaların sonlarına doğru Yajnavalkya, “otuz üç milyon” şeklinde cevap vermiştir.³⁵

Sami tanrıları da tıpkı Hint tanrıları gibi tabiat güçlerinin insan şeklindeki birer temsilleriydi, fakat onların köy ve kasabalara ait tanrıları, daha büyük yerleşim birimlerinin tanrılarına tabi idiler. Bu yüzden Sami tanrısı, çoğu zaman bir maiyet tarafından kuşatılan bir kral olarak düşünülür ve böylece o, diğer tanrıların başı haline gelirdi.³⁶ Hint mitolojisinde ise politeist anlayışı bu şekilde tek tanrı fikrine doğru götürecek bir durumun varlığından söz etmek güçtür.

Panteonu, Vedalarinkiyle hemen hemen aynı olan İran tanrıları arasında var olan iyi-kötü mücadelesi İran’da, monoteizmin doğmasına neden olmuştur. Kötülerle mücadele eden ana tanrı Ahura, kalabalıkların rabbi haline yükseltilmiş ve tali derecedeki tanrılar da bu tanrıya birer yardımcı ilah konumuna getirilmiştir. Hint panteonun tanrıları arasında süren iyi kötü mücadelesi ise, İran’da olduğu gibi bir monoteizmin oluşmasını sağlayamamıştır. Burada dünya, bir ilkeler savaşından ziyade, doğal güçlerin gösterimde olduğu bir tiyatro gibi düşünülmüştür.³⁷

Veda ilahilerinde, şairlerin diğer tanrıların varlığını kabul etmekle beraber, bunların arasından sadece birisini yüce tanrı olarak benimsedikleri ve ona yalvarıp dua ettikleri görülmektedir. Politeizmin böyle bir hal almasını Max Müller, henoteizm⁽³⁸⁾ kavramıyla açıklamıştır.³⁸ Bunun yanında, Vedalarda politeizmin yanısıra, panteizmin varlığından da söz edilmektedir. Rigvedanın “din adamları bir olan kuşu çeşitli şekillerde tasvir ettiler: Onlar onu, İndra, Mithra, Varuna, Agni... der” (III. 164.4) şeklindeki ilahisinin vedalardaki panteizmin varlığına delil teşkil ettiği kabul edilir.³⁹

Vedaların sonuna doğru bir monoteizm eğilimi ortaya çıkmıştır. Bu kitaplarda böyle bir fikrin mevcudiyeti ise Rigveda’nın, “O ki hayat verendir, kuvvet verendir,

³⁵ Varenne, agm. s.291

³⁶ Eliot, age, I, 61

³⁷ Eliot, age, I, 15

³⁸ Hopkins, age, s.140; Raju, Religions Of India, “Wing, An Anthology”, s.3; Kim, age, s.30

³⁹ Hopkins, age, 140; Parrinder, age, s.15

⁽³⁸⁾ Henoteizm: Bir çok tanrıyı kabul etmenin yanında, bunlardan sadece birisini yüce tanrı olarak benimseme şeklinde kendini gösteren inanç sistemine verilen addır.

gölgesi hem ölümdür hem hayattır. Kimdir bu tanrı? Kurbanlar keselim şerefine ... O ki, karlı dağlarda denizi ve uzaklardaki nehri yaratmıştır: O ki, kollarını göklerin içine salmıştır: Kimdir bu tanrı ? Kurbanlar keselim şerefine ... O ki, kudret veren ve kurban törenlerinin ateşini doğuran ... O ki, bütün tanrıların üstünde tek tanrıdır; kimdir bu tanrı? Kurbanlar keselim şerefine ..." (X,121) şeklindeki ilahisine dayandırılmaktadır.⁴⁰ Brahmanalar'ın başlangıcına ve Vedaların sonuna doğru bu monoteizm eğilimi ortaya çıktığı zaman, yüce tanrı fikrinin eski büyük tanrılardan birine değil de, aksine yeni bir şahıs olan Prajapati'ye verildiği görülmektedir.⁴¹

Vedalar'da, ateizmin varlığına delil olarak da: "Kim bilebilir, kim açıklar yaratılışın nereden geldiğini? Tanrılar yaratılıştan sonra geldiler. Öyleyse kim bilebilir varoluşu?" (X. 129) şeklindeki ilahi gösterilmiştir.⁴²

Veda tanrılarının en önemli özelliklerinden birisi de, onların antropomorfik^(X) nitelikler taşımasıdır. Örneğin bu tanrılar yerler, içerler, görürler, işitirler, yürürler otururlar, evlenirler ve çocuk sahibi olurlar.⁴³ Aynı zamanda onlar, ölümlüdürler ve ölümsüzlük kazanabilmeleri için de Soma adlı içkiden içmeleri gerekir. Ayrıca, kurbanı ve takdimeye de muhtaçtırlar. Onlara verilen kurbanlar arasında süt, bal, yağ, tahıl, keçi, inek, boğa vb. bulunmaktadır.⁴⁴

İşte Vedalar döneminin insanı, doğal güçlerin kişileştirilmesiyle oluşan bu tanrılara antropomorfik nitelikler yükleyerek onları kendileri gibi yaşayan ve düşünen kutsal birer varlık olarak tasavvur etmişlerdir.⁴⁵ Politeist kültürlerde, tanrıların bu şekilde insani özelliklere haiz olmasının kaçınılmaz bir durum olduğu kabul edilir. Çünkü bu anlayışa göre bu varlıklar insan kılıfına girmeden önce, kutsal birer tabiat kuvveti olarak kabul edilirken bile insanların ruhsal yapısını yansıtmaktaydılar.⁴⁶ Hume,

⁴⁰ Yutang, The Wisdom Of India, s. 21; Challaye, Dinler Tarihi. s. 52; Mackenzie, age, s. 119

⁴¹ Eliot, age, I, 14

⁴² Kaya, age, s.21

⁴³ Bilgin, M. Sıraç, Aryan Mitolojisi Yazatlar ve Homa, İstanbul, 1996, s.118; O'Flaherty, age, s.225

⁴⁴ Demirci, age, s.50

⁴⁵ Pranab, age, s.47; Raju, agm. s.3

⁴⁶ Sena, age, s.29

x Antropomorfizm: Tanrıya insani nitelikler yükleyerek, onu insan biçiminde tasavvur etme anlayışına verilen addır.

bu konuda: *“Bu kültürlerdeki insanlar, tanrılarının ne denli güçlü ve görünmez olsalar da, bir tür insandan başka bir şey olduğunu düşünemezler”*⁴⁷ demektedir.

Veda tanrıları hakkında söylenebilecek olan diğer bir husus da, onların sosyal ve tabii fonksiyonlarına göre gruplara ayrılmasıdır. Örneğin İndra, savaş ve koruma tanrısı;⁴⁸ Varuna, evrenin yaratıcısı, kozmik ve ahlaki düzenin (rta) koruyucusu;⁴⁹ Sarasvati, müzik, sanat ve ilim tanrıçası⁵⁰ olarak birer sosyal faaliyeti temsil etmişlerdir. Bu tip sosyal fonksiyonların yanında Veda tanrıları, gökteki, atmosferdeki ve yerdeki işlevlerine göre üç ana sınıfa ayrılabilir.⁵¹ Hopkins de, Hintlilerin kendi tanrılarını, yüksek, orta ve aşağı; ya da gök, atmosfer ve yer tanrıları olarak ayırdıklarını belirtir.⁵² Bu sınıflamada, gök tecrübesinden çıkarılan gök tanrıları, genellikle başta gelmektedir. Meteorolojik tanrılar arasında, önde gelen tanrılar ise çoğunlukla fırtına ve rüzgar tanrılarıdır. Bunlar aşkınlıktan ve hakimiyetten uzak ve daha ziyade erkek güç, yerin kocası ve yağmur verici olarak verimliliği ifade eden içkin tanrılardır. Hindistan’ın İndra’sı ve Vayu’su; eski Mısır’ın Min’i, Kuzey batı Sami kavimlerin Baal ve Hadad’ı; Babil’in Marduk’u; İskandinavya’nın Porr’u (Thor) bu gruba örnek olarak verilebilir.⁵³

Yer bütün hayatın asıl kaynağı ve besleyicisidir; aynı zamanda o, her şeyi geri alan kutsal güçtür de. Yer tanrıları formunun en bariz örneği olan toprak ana, sonsuz yaratıcıdır, fakat bir tanrıça olarak belirsiz ve pasiftir.⁵⁴

b-Vedaların Başlıca Tanrıları

Hinduizmde tanrıların tam bir listesini sunmak imkansız gibidir. Vedalar’ın sonuna doğru “ne kadar tanrı var?” sorusuna Yajnavalkya: “Otuz üç milyon” şeklinde cevap vermişti.⁵⁵ Bu rakam kaynaklarda otuz üç bin ve otuz üç olarak da yer almaktadır.

⁴⁷ Hume, Din Üstüne, s.43

⁴⁸ Ludwing, Theodore, “Gods And Goddesses”, Encyclopedia Of Religion., VI , 64

⁴⁹ Ludwing, agm.VI, 63

⁵⁰ Ludwing, E.R. agm.VI, 65

⁵¹ Ludwing, E.R. agm.VI, 61

⁵² Hopkins, age, s.39

⁵³ Ludwing, E.R. agm, VI, 61

⁵⁴ Ludwing, E.R, agm.VI,62

⁵⁵ Varenne, agm. s.291

Vedalar'da adı geçen belli başlı tanrılar şu şekilde sıralanabilir: İndra, Varuna, Mitra, Savitar, Surya, Asvinler, Pushan, Dyaus, Bhaga, Marutlar, Vishnu, Rudra, Agni, Soma, Yama, Pracapati, Parcanya, Vatu-Vayu, Ribhular, Brihaspati, Tvashti, Visvakarman, Matarisvan, Vivasvat, Vastospati.

Veda tanrılarının isim listesini bu şekilde verdikten sonra bu tanrıların özelliklerini şöylece gösterebiliriz:

1-İndra

Vedalar'ın ve Hint mitolojisinin en eski ve en önemli tanrısı İndra'dır.⁵⁶ Vedalar'da adına en çok ilahi sunulan tanrı olan İndra'ya Rigveda'nın ilahilerinden dörtte biri yani, 1028 ilahisinden 250'si takdim edilmiştir.⁵⁷ Bunun yanında, diğer tanrılara sunulan ilahiler içinde de, elli defa adı geçtiği ifade edilmektedir.⁵⁸

Veda toplumunun en çok sevdiği tanrı olan İndra, aynı zamanda onların en büyük ilahları konumundadır.⁵⁹ Her ne kadar, kaynaklarda İndra'nın tanrıların kralı olduğu⁶⁰ söylene de, H. Ömer Budda, onun diğer tanrılar üzerinde herhangi bir hakimiyetinin olmadığını; bu tür bir ifadenin sebebinin ise, her ilahinin tanrısının diğerlerinden daha üstün tutulmasında aranması gerektiğini belirtmektedir.⁶¹

İndra, kozmolojik sınıflandırma açısından bir atmosfer ve fırtına tanrısıdır.⁶² O, aynı zamanda atmosfer, güneş, sene ve ateşle de birleştirilmiştir. Fakat Hopkins, İndra'nın güneş olması için çok fırtınalı; fırtına olabilmesi için fazla parlak; gök veya sene olması için de fazla yağmurlu olduğunu ifade etmektedir.⁶³ Hillebrandt ise onun, Veda insanın daha soğuk bölgelerde yaşadığı zamana ait, baharın yaklaşmasıyla buzları eriten bir güneş tanrısı olması gerektiğini öne sürmüştür.⁶⁴

⁵⁶ Kaya, Hint Mitolojisi Sözlüğü, s.20

⁵⁷ Mackenzie, age, s.19; Budda, age, s.29; Kaya, age, s.20

⁵⁸ Mackenzie, age, s.29

⁵⁹ Yutang, Lin, The Wisdom Of India, London, 1954, s.20; Parrinder, age, s.15; Ruben, age, s.15

⁶⁰ O'Flaherty, age, s.50

⁶¹ Budda, age, s. 29

⁶² Ludwing, E.R.agm.VI, 61

⁶³ Hopkins, age, s.91

⁶⁴ Yutang, age, s.20

İndra, iklim şartlarının teoloji üzerindeki etkisinin güzel bir örneğidir. O, kısmen değişen atmosfer şartlarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Korkunç fırtınalar ve kuraklıktan sonra yağan yağmur, İndra'ya da korkunç ve tehlikeli bir tanrı özelliği vermiştir.⁶⁵ O, bir atmosfer ve fırtına tanrısı olarak her zaman kuraklık ve karanlıkla mücadele içinde olmuştur.⁶⁶ Yağmur ve fırtınanın antropomorfize edilmiş hali olan İndra'nın karşısında da, kuraklık ve karanlığın kişileştirilmesiyle oluşmuş olan ifrit Vritra bulunmaktadır. Vritra, bir yılan veya ejderha olarak tasvir edilmiştir.⁶⁷ O, gökyüzünde ve bulutlarda suları hapsederek dünyada kuraklığın yaşanmasına sebep olmuştur. Fakat İndra, Vritrayla girdiği bir savaşta fırtına ve şimşekleriyle onu öldürmüş ve suları serbest bırakmıştır.⁶⁸ Vritrayı öldürdükten sonra İndra, karanlığı önce şafakla aralamış sonra da güneşle yok etmiştir.⁶⁹

İndra, İskandinavlar'ın Odin'ine benzeyen Ariler'e ait bir çekiç ve savaş tanrısıdır.⁷⁰ O, Hindistan'da ortaya çıkmamıştır. Nitekim, Prof. Hugo Winckler tarafından Anadolu'da Boğazköy'de ortaya çıkarılan ve Hitit kralıyla Mitanni kralı arasındaki barış atlaşmasına işaret eden M.Ö. 1400 yıllarına ait bir kitabenin, bu iddiayı desteklediği kabul edilir. Bu kitabede onun adı, diğer tanrılarla birlikte şu şekilde yer almaktadır: "*Mi-it-ra, Uruw-na, İn-da-ra, Na-sa-at-ti-ia*" (Mitra, Varuna, İndra, Nasatya)⁷¹. Fakat yine de onun kesin olarak nerede ve ne zaman ortaya çıktığı belli değildir. Onun, Cilalı Taş veya Yontma Taş devrinde ateşi bulan ve çok geçmeden metalin varlığını keşfeden insanlar tarafından ibadet edilmiş olması muhtemeldir. Nitekim ilkel avcı ve göçebeler, taş çekiçleriyle tepeleri parçalayan, hayvanlara karşı mücadele veren ve çetin şartlarda ifritlerle savaşan bir yıldırım tanrısı tasarlamış olabilirler.⁷²

⁶⁵ Yutang, age, s. 39

⁶⁶ Kaya, age, s. 75

⁶⁷ Hopkins, age, s. 93

⁶⁸ Yutang, age, s. 20, Hopkins, age, s. 94; Budda, age, s. 29; Demirci, age, s. 55; Mackenzie, age, s. 4

⁶⁹ Kaya, age, s. 76

⁷⁰ Parrinder, age, s. 15; Ludwing, E.R. agm. VI, 61; Raju, agm. s. 14, Mackenzie, age, s. 2

⁷¹ Mackenzie, age, s. XXXI, 31

⁷² Mackenzie, age, s. 2

İndra, Ariler'in Hindistan'a göçleriyle birlikte bu bölgeye getirilmiş ve zamanla bölgesel nitelikler kazanmıştır.⁷³ Ariler, yerli halkın üzerinde hakimiyet kurarken kendileri gibi içki içip sarhoş olan ve savaşlara korkusuzca giden bu tanrıya yalvarmışlardır. O, Arileri siyah ırktan korumuş ve Dasyuları, Ariler'in egemenliği altına vermiştir.⁷⁴ Kainatın, düzenin (ṛta) koruyucusu olduğu düşünülen İndra, bu düzene karşı çıkan insanlara ve ifritlere karşı bir savaş sürdürür.⁷⁵ Yağız atların çektiği savaş arabasına binen ve şimşekleri elleriyle fırlatan İndra, gök gürlemesi meydana getirerek yerin ve göğün kalelerini yıkar. Onun büyüklüğü yerleri ve gökleri doldurur.⁷⁶ Silah olarak da taşları, sopaları, okları ve pirinçten veya altından yapılmış uçları olan şimşekleri kullanır.⁷⁷

Onun en önemli özelliklerinden birisi de, bir Soma tiryakisi olmasıdır. O, savaşlara gitmeden önce mutlaka Somadan içer ve sonra da çenesini ve sakalını sallar.⁷⁸

İndra'ya, yaptığı savaşlarda Marutlar, Agni, Soma, Vishnu, Rudra gibi tanrıların yanı sıra Vayu, Varuna, Brihaspati, Yama ve Mitra gibi tanrılar da yardım etmektedir. Onun yanında en çok bulunan tanrılar ise Marutlardır.⁷⁹

İndra'yla Varuna, dönüşümlü olarak Vedik teolojide yüce tanrı pozisyonuna sahip olmuşlardır. İndra, burada kaba ve haşin kuvvetin tanrısı iken, Varuna da filozoflara ait bir akıl tanrısı konumundadır.⁸⁰

Hint-Ari toplumunun, savaşmayı bırakıp yerleşik hayata geçmeye başlamasıyla diğer Veda tanrıları gibi İndra da değerini kaybetmeye başlamıştır.⁸¹ Brahmanalar ve ondan sonra gelen destan döneminde de bu tanrıların değerlerini tamamen yitirdikleri hatta korkaklık ve aptallıkla nitelendirildikleri görülmektedir.⁸²

⁷³ Mackenzie, age, s.4

⁷⁴ Pranab, age, s. 21; Kaya, age, s.75

⁷⁵ Kitagawa, The Religions Tradations Of Asia, s.7; Ruben, age, s.16

⁷⁶ Hopkins, age, s.92

⁷⁷ Hopkins, age, s.93

⁷⁸ Kaya, age, s.75

⁷⁹ Demirci, age, s.54; Kaya, age, s.76

⁸⁰ Hopkins, age, s.95; Challaye, age, s.50; Schimmel, age, s.76

⁸¹ Kaya, age, s.21

⁸² O'Flaherty, age, s.77

Veda ilahilerinde İndra'ya birçok isimle hitap edilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

Mahandra, Ribhuksa, Vasava, Arha, Datteya, Sakra Varaha (Şimşek Elli), Maghavahana (Bulutların Üstünde Doğan), Pakasasana, Sacipati (Gücün Efendisi), Saçivat, Satakratu, Rathestha, Devapati (Tanrıların Efendisi), Suradhipa, Svarapati, Purandara, Cisnu, Urgadhanvan Purbhid vb.

Ona sunulan ilahilerden ikisi şöyledir:

Yer ve gök bile onun önünde eğilir,
Onun hiddetinden dağlar bile korkar,
Elinde şimşegi olan bir Soma içicisidir.
Elinde şimşegi vardır, ey insanlar,
O İndradır.

(R.V. II. 12:13)

Ey İndra, Ey Vritra öldüren;
Güçlü yardımlarınla bize yaklaş,
Bize gel.
Sen, hızlı ve şiddetli hareket edensin,
İyi giyimli halkın içinde hayret vericisisin,
Sen ki bizim için mucizeler yaratırsın.

(R.V. I. 31:1-2)

2-Varuna

Vedalar'ın en ilginç ve en etkili tanrılarından birisi olan Varuna, Ariler'in kuzeyden getirdikleri bir gök tanrısıdır.⁸³ Hatta o, Budda'ya göre Vedalar'a girmiş olan bir Türk ilahıdır.⁸⁴ Greklerdeki "Ouranos" (gök) ile Türkçe'de kullanılan "evren" kelimesi "vr" kökünden türeyen ve kuşatma manasına gelen Varuna kelimesi ile

⁸³ Kaya, Hintlilerde Tanrı, s.14

⁸⁴ Budda, age, s.29

ilintilidir.⁸⁵ İran'daki Ahura Mazda, aynı isme sahip değilse de Varuna'nın geliştirilmiş bir hali olarak kabul edilir.⁸⁶

Varuna ilk ortaya çıktığı zamanlarda bir gök veya güneş tanrısıdır, fakat modern Hinduizm dönemine gelinceye kadar Ariler'in yaşamlarında meydana gelen değişimlere paralel olarak işlev değiştirmiştir.⁸⁷ Kaba ve haşin kuvvetin tanrısı olan İndra'nın karşısında yer alan bir akıl tanrısı olduğu kabul edilen Varuna, aynı zamanda Vedalar'da, fiziki ve manevi (ahlaki) düzenin (rta) idare edicisi konumundadır.⁸⁸ Onun "rta"sının, Mısırlıların "maat"ı; Sümerlilerin "me"si; Çinlilerin "tao"su ve Japonların "do"suyla aynı olduğu kabul edilir.⁸⁹ Bu "rta", her şeyi bir ahenge göre var eden ve sürdüren yasadır. Her şey bu yasanın nizamına göre işler.⁹⁰ O, kozmik rta'sıyla bu göğü kurmuş, güneşi göğe yerleştirmiş ve yıldızlarla ayın hareketlerini düzenlemiştir. Göklerle dünya onun kanunu neticesinde ayrı ayrı durmaktadır.⁹¹ O, aynı zamanda doğa kanunlarının da efendisidir; rüzgar onun soluğudur ve o, bu rüzgar sayesinde her yerde görülür, yağmur ve gök gürültüsü verir, onun emriyle akan nehirler için kanallar açılır, ay onun sayesinde geceleyin ışık verir, denizlere derinliğini veren odur.⁹²

Varuna bin gözüyle⁹³, yerdeki ve gökteki her şeyi görür; "Gökte uçan kuşun, denizde yüzen geminin izini bilir." (R.V. I. 25) Birisi göğü aşsa bile ondan kaçamaz. İnsanların gözlerini kırpması bile onun tarafından sayılır. Bütün insanların düşündükleri ve yaptıklarını bilir. Günah onun düzeninin ihlal edilmesidir ve o, günah işlendiğinde çok öfkelenir, günahkarları zincire vurarak cezalandırır.⁹⁴ Tövbe edenlerin de yalnız kendi günahlarını değil, aynı zamanda babalarının işlediklerini dahi affeder.⁹⁵ Diğer tanrılardan maddi nimetler istenirken, Varuna'dan bağışlanma dilenilir.⁹⁶

⁸⁵ Demirci, age, s.55; Raju, agm. s.15

⁸⁶ Eliot, age, I, 64

⁸⁷ Kaya, age, s.14

⁸⁸ Bandyopadyay, age, s.20; Challaye, age, s.50; Mackenzie, age, s.26; Tyomkin, E. - Voryobyova, D. Margarita, The Hindu Pantheon, Lebanon, 1994, s.78; Schimmel, age, s.76

⁸⁹ Demirci, age, s.55; Eliot, I,60

⁹⁰ Demirci, age, S, 55

⁹¹ Eliot, age, I, 61; Bandyopadyay, age, s.26; Kaya, Hint Mitolojisi Sözlüğü, s.163

⁹² Ludwing, E.R.agm.VI, 61; Kaya, age, s.163; Bandyopadyay, age, s.20; Mackenzie, age, s.26

⁹³ Ludwing, age,VI, 61

⁹⁴ Eliot, age, I, 60; Kaya, age, s.163; Kitagawa, age, s.7; Bandyopadyay, age, s.20

⁹⁵ Budda, age, s. 30

⁹⁶ Mackenzie, age, s.27; Eliot, age, s.60

Varuna, güneş tanrısı Mitra ile beraber bir ikili oluşturlar.⁹⁷ Eliot, onun güneş tanrısı Mitra ile ilişkili olmasında bazı ilim adamlarının Semitik bir etki aradıklarını belirtir. Varuna'nın, bir güneş tanrısı olan Mitra'nın yanında yer alan ay olduğu, ayrıca Adityalar'la birlikte bunların hepsinin eski Babil'de de bilinen güneş, ay ve beş gezegen olduğu öne sürülmüştür. Eliot'a göre, Babilliler'in gök cisimlerine ibadet etmelerine benzeyen böyle bir fikri Ariler, Babilliler'den almışlardır.⁹⁸

Antropomorfik açıdan Varuna'nın, diğer tanrılarda olduğu gibi yüzünün, gözlerinin, kollarının ve ayaklarının olduğu görülür. O, yürür, araba sürer, oturur, yer ve içer. Her şeyi gören bin gözü, her türlü hileyi ezen ayağı vardır. Diğer tanrılar gibi o da Soma içer ve aynı zamanda altın bir cüppe giyer.⁹⁹

Modern dönemlerde Varuna, daha önceki ihtişamını kaybetmiş ve önemsiz bir tanrı haline gelmiştir.¹⁰⁰ Şimdi o, küçük bir hava tanrısı ve sahillerde ise bir deniz tanrısı olarak kabul görmektedir.¹⁰¹

Vedalarda, Varuna'ya çeşitli adlarla hitap edilmiştir, bunlardan bazıları aşağıdaki şekildedir:

Apampati, Calapati, Cavevara, Ambupati, Amburaca, Caladhipa (bu isimler "suların efendisi manasına gelir), Pasabhrit (bağ taşıyan), Viloma (su saçlı), Yadahpati, (su canlılarının efendisi), Udduhama (kuşatan), Kesa (saçlı), Praçetas (akıllı), Samrac (evrensel kral), Ksatra (hükümdar) ...¹⁰²

Varuna'ya sunulan ilahilerden birkaçı şu şekilde örnek olarak verilebilir:

"Onun gücüyle zeki nesiller oluştu.

O, iki geniş dünyayı birbirinden ayrı tuttu.

O, yüksek ve azametli göğü yukarı itti,

⁹⁷ Kaya, age, s. 162

⁹⁸ Eliot, age, I, 60

⁹⁹ Kaya, age, s.162

¹⁰⁰ Eliot, age, I, 61

¹⁰¹ Budda, age, s.139; Kaya, Hintlilerde Tanrı, s.14

¹⁰² Kaya, Hint Mitolojisi Sözlüğü, s.162, 164

84,86,89
 Siva linga; 83
 Siva Purana; 9
 Slavca; 15
 Slavlar; 15
 Skanda; 79
 Soma; 28,30,32,33,35,36,38,41,47,48,51
 Smriti; 4,8
 Sruti; 4
 Surya; 30,38,39,42,49
 Sutalar; 9
 Şamanlar; 20
 Şarap tanrıçası; 67

T

Taittiriya Upanishad; 7
 Tanrıça; 29,84,86,87,88,89,90,91,92,93
 Tanrıçalar; 26,57,84,86,87,89,93
 Tanrıça ibadeti; 93
 Tantracı; 86
 Tao; 34
 Tasya; 84,92
 Tayland; 85
 Teistik; 22,70
 Tereyağı hırsızı; 75,76
 Teslis; 9,13,22,46,56,57,81,3
 Thor; 15
 Tibet; 85
 Totem; 19
 Totemist; 19
 Totemizm; 17,22,26
 Trimurti; 13,56
 Tutonlar; 15
 Türkistan; 14
 Tvashtri; 30,53

U

Uma; 89
 Upanishadlar; 7,13,20,22
 Uruw-na; 31
 Usas; 42,88,89

V, W

Vaca; 52
 Vaishnavas; 78
 Vaisya; 17
 Valakhilya; 5,6
 Vamana Purana; 9
 Varuna; 6,17,27,29,30,31,32,33,34,35,
 36,37,38,39,46

Vastospati; 30,54
 Vasular; 91
 Vasudeva; 75
 Vata; 51
 Vata-Vayu; 30,51
 Vayu; 29,30,32,51,52,53
 Vedalar; 4,5,22,23,24,25,26,27,28,29
 30,33,35,37,41,42,43,45,47,
 48,50,55,56,57,58,61,68,78,
 80,81,83,86,87,89
 Vedantalar; 58
 Vedanta ilahiyatçıları; 57
 Venugopala; 76
 Vietnam; 85
 Vishnu; 5,8,25,30,32,43,44,46,56,57,58,
 58,60,61,62,63,64,65,66,68,69,
 70,72,73,75,78,79,80,81,82,86,
 89,90,91
 Vishnu Purana; 9
 Vishnuistler; 80
 Visvakarman; 30,53
 Vivanghvat; 49
 Vivasvat; 38,49,54
 Vritra; 31,33,43,48,
 Woden; 51

Y

Yacna; 65
 Yajnavalkya; 27,29,59
 Yajurveda; 4,6
 Yakshasalar; 24
 Yama; 30,32,48,49
 Yima; 48
 Yoni; 83,91
 Yumna; 16
 Yunanlılar; 15,17,85,88
 Yunan Medeniyeti; 15

Z

Zeus; 15

Ve güneş yıldızını, sonra da dünyayı genişletti.¹⁰³

(R.V. VIII. 86:1)

Bu yer ve sonu çok uzak olan gökler, Kral Varuna'ya aittir.

Hem okyanuslar Varuna'nın belidir,

Hem de O küçücük su damlacığında kaybolmuştur.¹⁰⁴

(Atharvaveda, IV. 16:1-8)

Varuna, süt arzuladığı zaman,

Ormanların içinden engin göğe doğru yükselir.

Dağlar kendilerini bulutla kaplar ve,

Güçlü atlar (Marutlar) kendilerini serbest bırakır.

(R.V. V. 85,2)

Varuna, ormanların içinden göğe doğru uzandı,

Atlara hız, ineklere süt, kalplere idrak verdi,

Sulara Agni, göğe güneş,

Dağlara Soma verdi.

(R.V. V. 85.2)

3-Mitra

Mitra, Hint-Avrupalı'ların en eski tanrılarında birisidir.¹⁰⁵ O, en azından M.Ö. 2000 yıllarından beri Ariler'in önde gelen tanrıları arasında yer alır.¹⁰⁶ Kelime olarak Mitra, Sanskritçe'de "*dost*", Avesta'da ise "*yemin ve sadakat*" manalarında kullanılmıştır.¹⁰⁷

Mitra, Avrupa'dan Hindistan'a kadar geniş bir coğrafya üzerinde değişik sıfatları ön plana çıkarılarak tapınılmış olan bir tanrıdır. Anadolu'da ve Grekler arasında yaygın bir şekilde tapınan Mitra, Roma'lı askerler arasında da büyük ilgi görmüştür.

¹⁰³ Kaya, age, s.164

¹⁰⁴ Wilson, Andrew, World Scripture, New York, 1991. s.71

¹⁰⁵ Demirci, age, s.62

¹⁰⁶ Bilgin, age, s.110

¹⁰⁷ Budda, age, s. 31

Onlar, hayatlarını Roma kralının yücelmesi uğruna feda etmeye hazır olan askerleri Mithras'ın –Mitra batıda isminin sonuna bir “s” eklenerek “Mithras” şeklinde kullanılmıştır- koruyacağına inanmaktaydılar.¹⁰⁸ Anadolu’da Kavak Dağı ve Faraşa’da, Savcılar, Isparta, Amasya, Bergama ve Kilisehisar’da onunla ilgili kalıntılar bulunmuştur. Kommagene devletinde de kabul görmüş olan Mitra’nın heykelinin, Nemrut Dağında, Zeus-Ahura Mazda, Hermes, Apollo-Helios ve Herkül-Varethragna gibi tanrıların arasında bulunduğu ifade edilmektedir.¹⁰⁹ Winkler tarafından Boğazköyde bulunan yazıtlarda onun da adı “*Mi-it-ra*” şeklinde geçmektedir.¹¹⁰

Mitra, İran’da ise “Mithra” olarak kabul görmüştür. O, her ne kadar Zarathustra tarafından reddedilmişse de, sonraki eklektik Zarathustracılık’ta ona, tanrıyla melek arası bir rol verilmiştir.¹¹¹ Avesta’da, Mithra’ya antlaşma gözlemciliği, gün ışığı, hayat vericilik ve savaş tanrısı gibi temel nitelikler yüklenmiştir.¹¹² Avesta’ya göre o, antlaşmaları bin hissi, bin gözü, bin kulağı ve on bin ajanı ile takip eder; antlaşma bozucuları cezalandırır; sözlerine sadık kimseleri ise mükafatlandırır.¹¹³

Vedalar da ise Mitra, İndra ve Varuna’dan sonra, önem bakımından üçüncü sırada yer almaktadır.¹¹⁴ O, burada Ariler’in diğer üyeleri arasında kabul edildiği gibi bir güneş tanrısı¹¹⁵ olmasının yanında, gündüz göğünün ve kalabalıkların tanrısı durumundadır.¹¹⁶ Vedalar’da, ona ait sadece bir ilahi vardır, fakat o genellikle Varuna ile beraber dua edilmektedir. Varuna gibi, onun gözleri de güneştir ve her yere kolları ile erişir gibi güneş ışınları ile ulaşır.¹¹⁷ Sesini yükselterek insanları sıraya dizer ve gözleriyle korkusuzca, toprağı süren, çalışan insanları izler. Bir güneş tanrısı olarak, güneşin yönünü o tayin eder.

Rigveda’da ona tek başına sunulan ilahi şu şekildedir:

¹⁰⁸ Bilgin, age, s.114

¹⁰⁹ Bilgin, age, s.113

¹¹⁰ Mackenzie, age, s.31

¹¹¹ Bilgin, age, s.117

¹¹² Bilgin, age, s.119

¹¹³ Bilgin, age, s.117

¹¹⁴ Bilgin, age, s.116

¹¹⁵ Bandyopadhyay, age, s.20; Kaya, age, s.105

¹¹⁶ Challaye, age, s. 50

¹¹⁷ Bilgin, age, s.118

Büyüklüğüyle gökten daha ulu,
İhtişamıyla yerden daha yüce,
O, ünlü Mitra'dır...

(R.V. III. 59:6)

4-Savitar

Savitar, “harekete geçirmek, canlandırmak” manalarına gelen “su” kelimesinden türemiştir.¹¹⁸ Bir güneş tanrısı olan Savitar, güneşin canlandırıcı faaliyetini temsil etmektedir.¹¹⁹ O, bu sıfatıyla dünyayı da canlandırarak harekete geçirir, insanlara ve tanrılara uzun ömür verir. Sular ve rüzgar onun emriyle harekete geçer.¹²⁰

Rigveda'nın on bir ilahisinin kendisine sunulduğu bu tanrı, altın rengindeki ışıklarını etrafa dağıtarak yeri, göğü ve cenneti aydınlatır.¹²¹ O, aslında doğan güneşi temsil etmektedir.¹²² Onun görünme zamanı karanlığın tam kaybolduğu andır. Güneşle birlikte ışıklarını doğudan gönderir.¹²³ Bu şekilde doğmakta olan güneşe Savitar, doğan güneşe de Surya denir.¹²⁴ O, ayrıca kurban törenlerinde Soma'nın düzenleyicisidir.¹²⁵

Surya'ya sunulan ilahilerden birisi şu şekildedir:

Tanrı, geniş elini ve kolunu uzatır ve buradaki her şey ona itaat eder:
Onun emriyle sular akar, rüzgar hareket eder;
Ne İndra, Varuna, Mitra, Aryaman, Rudra,
Ne de ifritler onun kanunlarını zayıflatabilir.

(R.V. II. 38:9)

¹¹⁸ Demirci, age, s.58

¹¹⁹ Budda, age, s.35; Bandayopadyay, age, s.20

¹²⁰ Demirci, age, s.58

¹²¹ Kaya, age, s.140

¹²² Hopkins, age, s.46

¹²³ Kaya, age, s.140

¹²⁴ Kaya, age, s.141

¹²⁵ Hopkins, age, s. 47

5-Surya

Surya, parlamak manasına gelen “*svar*” fiilinden türemiştir ve gökte görünen güneşi temsil eder. O Avesta’da, Ahura Mazda’nın gözleri konumunda olan “*hware*” (güneş) ile aynı kökten gelmektedir.¹²⁶

Surya, Uşas’ın (Şafak) kucağında parıldamaya başlar. Uşas, kimi zaman O’nun karısı kimi zaman da annesi olarak tasvir edilir.¹²⁷ Surya, bazen Varuna’nın kendisi için hazırladığı yoldan, çok hızlı koşan yedi beygirin çektiği arabayla geçen bir tanrı, bazen de gökte uçan büyük bir kırmızı kuş gibi tasvir edilmiştir.¹²⁸

O her şeyi ve her yeri görür, insanların yaptıkları iyi ve kötü işleri izler ve onların günahsız olduklarını Mitra’ya bildirir.¹²⁹ Ayrıca o, duran ve hareket eden her şeyin koruyucusudur.

Ona sunulan ilahilerden biri şöyledir:

Parlak ışınları yukarıda tutar Onu;

Bütün canlıları bilen Tanrı;

Herkesin izlemesi gereken Surya!

(R.V. I. 50-2)

6-Asvinler

Asvinler, iki ikiz tanrının ismidir. Onlar, genellikle sabah alacakaranlığını ya da sabah ve akşam yıldızlarını tasvir ettikleri düşünülen iki gök tanrısıdır.¹³⁰ Onların, ayrıca yeri ve göğü, gece ve gündüzü, güneşi ve ayı ya da iki kralı tasvir ettikleri de düşünülür.¹³¹ Daha revaçta olan bir kabule göre ise Asvinler, birisi geceye daha yakın, diğeri de gündüze daha yakın olan karanlık ve şafak arasındaki iki anı tasvir ederler.¹³²

¹²⁶ Bandyopadhyay, age, s.20; Kaya, age, s.147

¹²⁷ Hopkins, age, s. 42; Kaya age, s.146

¹²⁸ Budda, age, s. 35

¹²⁹ Budda, age, s. 35; Kaya, age, s. 146

¹³⁰ Hopkins, age, s.82; Kaya, age, s.42

¹³¹ Hopkins, age, s.80

¹³² Hopkins, age, s.81

Bu iki tanrının menşei, Orta Asya at çobanlarının yıldız ilahlarına atfedilmektedir.¹³³ Asvinler, Yunanlılarda ise Zeus'un oğulları ve Helana'nın kardeşleri olan Diouskurlar ismiyle kabul görmüşlerdir.¹³⁴ Onların adlarının, Winckler'in Boğazköy'de ortaya çıkardığı yazıtlar içinde "*Na-sa-at-ti-ia*" şeklinde geçtiği ifade edilmektedir.¹³⁵

Asvinler'in ortaya çıkış zamanları, şafakla güneşin doğuşu arasındaki bir andır. Usas, Asvinler'i uyandırır ve onlar da arabalarıyla onu izlerler.¹³⁶ Usas'la bu ilişkilerinden dolayı bu tanrılar, şafağın kocaları, kardeşleri veya çocukları olarak düşünülmüştür. Asvinler, genç ve güzeldirler, aynı zamanda şahin gibi çeviktirler. Tehlike anında insanlara yardım ederler ve ilaç getirerek hekimlik yaparlar.¹³⁷

Asvinler'e elliden fazla ilahi sunulmuştur. Bunlardan birisi aşağıdaki gibidir:

Ey Asvinler, arabamızla zenginlik getirerek;
Buraya, dindar ölümlünün yardımına gelin,
Bizi, bitkinlik ve hastalıktan koruyun.
Gündüz bizi kolların, ey bal aşıkları...

(R.V. VII. 71:2)

7-Pushan

Pushan, kelime olarak "başarı ve refah verici" manalarına gelir. Çok yönlü bir tanrı olan Pushan, hem bir kır ve savaş tanrısı hem de ölümlerin ruhlarını öteki dünyaya götüren bir ölüm tanrısı ve inekleri güden bir çoban tanrı olarak karşımıza çıkar.¹³⁸ O, bu sıfatlarla, Yunanlıların çobanlara rehberlik eden Helios'una ve silahlı ruhları kontrol eden Apollo'suna benzetilmiştir.¹³⁹

¹³³ Ruben, age, s.10

¹³⁴ Ruben, age, s.10; Hopkins, age, s.80

¹³⁵ Mackenzie, age, s.31,32

¹³⁶ Kaya, age, s.41

¹³⁷ Hopkins, age, s. 81; Kaya, age, s. 40,41

¹³⁸ Hopkins, age, s. 50,51; Bandyopadhyay, age, s.20; Demirci, age, s.60

¹³⁹ Hopkins, age, s.50

Pushan, suların üzerinde doğmuştur ve binek aracı olarak da altından gemileri vardır.¹⁴⁰ Diğer tanrılar gibi Soma içmeyen Pushan'ın yegane yemeği yulaf lapasıdır. Annesi ve kız kardeşi aynı zamanda onun eşleri durumundadır. Bu özelliklerinin yanında, onun diğer bir niteliği de yukarıda işaret edildiği gibi bir inek çobanı olmasıdır. O, inekleri güder, onların çukurlara düşmesini önler ve sağ salim yuvalarına getirir, kaybolanları da bulur. O, bu haliyle de Yunanistan'ın Pan'ına benzetilmektedir.¹⁴¹ Bu tanrı, Ariler'in ineğe verdikleri önem neticesinde ortaya çıkardıkları bir ilahdır.¹⁴² Budda'ya göre ise o, aslında Türk'lere ait bir tanrıdır.¹⁴³

8-Dyaus:

Dyaus kelimesi, etimolojik olarak deva kelimesinin de kökü olan, “*div*” (parlamak) fiilinden türemiştir.¹⁴⁴ Dyaus, eski Ariler'e ait bir tanrıdır. Nitekim aynı tanrının Yunanlılar'da Zeus, Latinler'de “Ju” olarak ifade edildiği ve Hindistan'da Dyaus Pitar (Gök Baba) olarak ibadet edilirken Latinlerde de, Jüpiter şekline geldiği görülmektedir.¹⁴⁵

Eski Ariler'in en büyük tanrılarından birisi olan Dyaus'un, Rigveda'nın ilk başlarında da aynı önemini koruduğu fakat sonradan ikinci derecede yer alan tanrılar arasına girdiği anlaşılmaktadır. Vedalarda ona bağımsız olarak gönderilen hiçbir ilahi yoktur.¹⁴⁶

Dyaus'a, genellikle Prithivi (Yer Ana) ile birlikte ibadet edilmiştir. Burada yer ve göğün hep bir arada düşünüldüğü ve göğün her zaman erkek, yerin de dişi kuvveti temsil ettiği anlaşılmaktadır.¹⁴⁷ Dyaus, insan biçimli olarak tasvir edildiği kadar bir boğa şeklinde tasvir edilmiştir. Buna mukabil Prithivi (Yer Ana) ise verimli bir inek

¹⁴⁰ Hopkins, age, s.52

¹⁴¹ Ruben, age, s.10; Budda, age, s.36

¹⁴² Kaya, Hintlilerde Tanrı, s.16

¹⁴³ Budda, age, s.36

¹⁴⁴ Kaya, Hint Mitolojisi Sözlüğü, s.66

¹⁴⁵ Challaye, age, s.50,51; Ruben, age, s. 11

¹⁴⁶ Hopkins, age, s.58

¹⁴⁷ Kaya, Hintlilerde Tanrı, s.16

şeklinde düşünülmüştür.¹⁴⁸ Ushas, Asvinler, Surya ve diğer tanrılar çoğu zaman Dyaus'un çocukları olarak kabul edilmiştir.¹⁴⁹

Atharvaveda, diğer tanrılarla birlikte Dyaus'a şöyle seslenilmiştir:

Geniş yer, başarısız olmadan bizi koru,

Gök baba, bütün hastalıkları uzaklaştır.

(A.V. VI,4,3)

9-Bhaga

Bhaga, kelime olarak “bağışlayan, veren; adalet ve zenginlik dağıtan” manalarına gelir.¹⁵⁰ Bu kelime, Avesta’da Ahura Mazda’nın bir lakabı olarak kullanılmıştır.¹⁵¹

Tanrı Bhaga, aşk ve evliliği idare eder, ayrıca zenginlik verir ve insanlar için inekler büyütür.¹⁵² Bir güneş tanrısı olan Bhaga’ya, Rigveda’da sadece bir ilahi sunulmuştur.¹⁵³ Bu ilahi de şu şekildedir:

Ey Rab Bhaga, yol gösterici Bhaga, iyilik verici,

Ey Bhaga, bu kula yardım et, bize zenginlik ver.

Ey Bhaga, bize inekler ver, atlar büyüt,

Ey Bhaga, bize sağlık ver .

(R.V. XII.41)

10-Marutlar

Marutlar, kelime olarak “parlayan, ılık saçan” manalarına gelir.¹⁵⁴ Kendilerine Rigveda’da otuz üç ilahi sunulan Marutlar, fırtına tanrılarıdır ve ana faaliyetleri de

¹⁴⁸ Kaya, age, s.16

¹⁴⁹ Budda, age, s.34

¹⁵⁰ Hopkins, age, s.53; Kaya, Hint Mitolojisi Sözlüğü, s.44

¹⁵¹ Hopkins, age, s.53

¹⁵² Kaya, age, s.44; Hopkins, age, S53

¹⁵³ Bandyopadhyay, age, s.20; Kaya, age, s.44

¹⁵⁴ Hopkins, age, s.98

güneşin önünü bulutlarla kapatıp yağmur yağdırmaktır.¹⁵⁵ Onların sayısı gerçekte yedidir, fakat sonradan bu sayı altmışa kadar çıkarılmıştır.¹⁵⁶

Marutların babaları Rudra, anneleri de bulut anne Priçni'dir.¹⁵⁷ Onlar, genellikle İndra'nın yanında görülürler ve Vritra'yla yaptığı savaşta ona yardım ederler.¹⁵⁸ Bunların yaşadığı yere Maruta denir. Hepsi de aynı yaştadır ve aynı zeka düzeyine sahiptirler.¹⁵⁹ Yanlarında bulunan dişi arkadaşlarının adı da Rudra ile aynı kökten gelen Rodasi'dir.¹⁶⁰

Marutlar'ın kafalarında altından miğfer, ellerinde ışıktan oklar ve hançerler vardır. Arabalarını dişi, esmer ve süratli koşan atlar çeker.¹⁶¹ Geyik kadar güzel olduğu kabul edilen Marutlar, aynı zamanda aslan gibi kükreler. Savaşa hücum eden kahramanlar gibi ile doğru atılırlar; dağları salları, ağaçları kopartır, yırtıcı hayvanları ve ormanları korku içinde baş eğdirirler.¹⁶²

11-Vishnu

Vishnu kelimesi, "vis" (aktif olmak) fiilinden türemiştir.¹⁶³ Onun, bir güneş tanrısı olduğu üzerinde Hint yorumcuları ve karşılaştırmalı mitologlar uzlaşmaya varmışlardır. Rigveda'da kendisine altı ilahi sunulan Vishnu, menşe olarak eski Hint ilkellerinden gelmektedir.¹⁶⁴ Eski Hint ilkelleriyle Ariler'in güneş tanrısı fikri uyuştüğundan, Vishnu Vedalar'da silik de olsa yer almayı başarmıştır.

Vishnu'nun, Vedalardaki en önemli macerası, onun dünya, gök ve cennetten oluşan kainata (üç dünya) attığı üç adımdır. Bu olay aslında güneşin gökte ilerlemesinin -yani doğuşunun, tepe noktaya varışının ve batış anındaki durumunun- bir tasviridir.¹⁶⁵

¹⁵⁵ Hopkins, age, s.98; Kaya, age, s.99

¹⁵⁶ Hohkins, age, s.98

¹⁵⁷ Hopkins, age, s.96; Kaya, age, s. 99

¹⁵⁸ Budda, age, s.36

¹⁵⁹ Kaya, age, s.100

¹⁶⁰ Hopkins, age, s.98

¹⁶¹ Hopkins, age, s.98; Kaya, age, s.100

¹⁶² Hopkins, age, s.98

¹⁶³ Demirci, age, s.61

¹⁶⁴ Kaya, Hintlilerde Tanrı, age, s.39; Ruben, age, s.63

¹⁶⁵ Eliot, age, II, 146; Hopkins, age, s.56; Jordan, Micheal, The Encyclopedia Of Gods, New York, 1993, s.283

Vayu Purana’da bu olay şu şekilde hikaye edilmektedir:

“Kainat, cinler tarafından işgal edildiği zaman Vishnu, bir cüce suretine girer ve ifritlerin kralı Bali’den üç adımda alabileceği mesafe kadar bir yer ister. Bali de cücenin haline bakıp onunla alay ederek isteğini kabul eder. Sonra Vishnu, gerçek haline dönerek dünyaya ve göğe doğru boydan boya üç adım atar ve insanoğlu için dünyayı yeniden ele geçirir.”¹⁶⁶

Vishnu iyiliksever bir ilahtır. Bu sıfatı sayesinde insanlar için dünyayı ele geçirmiştir. Dünyadaki bütün varlıklar onun bu üç adımında otururlar.¹⁶⁷ Onun diğer bir niteliği de savaşlarda liderlik etmesidir. Bu özelliği nedeniyle o, “Çipivishta” adı altında saygı görür.¹⁶⁸ Tüm bu niteliklerinin yanısıra o, ayrıca dağlarda gezinen bir boğaya benzetilir.¹⁶⁹

12-Rudra

Rudra, kelime olarak “rud” kökünden türemiştir ve bağırın, güröldeyen manalarına gelir.¹⁷⁰ Her ne kadar Budda, onun bir Türk tanrısı olduğunu öne sürerse de menşe olarak onun yerli Hint halkına ait bir tanrı olduğu kabul edilir.¹⁷¹ Onun Veda panteonuna girişi ise, Ariler’in zamanla Dravidyen halkla bir bağ kurması neticesinde olmuştur.¹⁷²

Rigveda’da kendisine üç ya da beş ilahi sunulan Rudra, sonradan Siva olarak ortaya çıkacak tanrının prototipidir.¹⁷³ O, bir yandan hastalara şifa veren iyi bir tanrı iken diğer yandan da her şeyi yıkan bir tanrı vizyonuna sahiptir.¹⁷⁴

¹⁶⁶Eliot, age, II,146; Mackenzie, age, s.123

¹⁶⁷Parrinder, age, s.16

¹⁶⁸Hopkins, age, s.II,56

¹⁶⁹Parrinder, age, s.16

¹⁷⁰Eliot, age, II,141

¹⁷¹Budda, age, s.35; Ruben, age, s.9,63

¹⁷²Eliot, age, II,141

¹⁷³Eliot, age, II,141; Mackenzie, age, s.26; Demirci, age, s.16; O’Flaherty, age, s.102,103

¹⁷⁴Hopkins, age, s.99

Marutlar'ın babası olduğu kabul edilen Rudra'nın rengi kırmızıdır; elleri kolları vardır ve dudakları çok güzeldir. Saçları Pushanın'ki gibi örgülüdür. Balta, şimşek, ok ve yaylar onun silahlarıdır.¹⁷⁵

Kendisine sevgiden çok korkuyla bağlanan¹⁷⁶ Rudra, dağlarda, çöllerde, akan derelerde, dalgalarda, nehirlerde, adalarda ağaçların köklerinde, toprakta, ormanda, çalılıklarda, seste, yankıda, küçük otlarda, köpükte, kumda vb. esrarengiz şeylerde yaşar. Kanunsuz insanların, soyguncuların, hırsızların, dolandırıcıların hamisi olduğu kadar askerlerin, esnafın ve avcılarının da hamisidir. Atharvevada'nın bir ilahisinde ruhların ve hayvanların efendisi olduğu belirtilmektedir.¹⁷⁷ (A.V. XI.1,2,24)

Rigveda'nın bir ilahisinde de ona şöyle seslenilir:

Ey Rahipler!
Hızlı giden oklarını tutan,
Kendisi yenilmeyen, düşmanlarını yenen
Güçlü olan, silahları keskin olan,
Tanrı Rudra'ya övgüler söyleyin,
O, bizim övgülerimizi duyar.

(R.V. 7:46-1)

Günümüzde Rudra, "Girhya" adı verilen tarım bayramlarında anılmaktadır.¹⁷⁸

13-Agni

Vedalar'da, adına İndra'dan sonra en fazla (yaklaşık 200 ilahi) sunulmuş olan Agni, panteonun önde gelen tanrılarındandır.¹⁷⁹ Ari orijinli bir tanrı olan Agni, "ısı ve enerji" veren, doğayı canlandıran ve öldüren hayatın temel ilkesinin, yani ateşin antropomorfize edilerek tanrılaştırılmış şeklidir.¹⁸⁰

¹⁷⁵ Hopkins, age, s.99; Kaya, Hint Mitoloji Sözlüğü, s.137

¹⁷⁶ O'Flaherty, age, s.101

¹⁷⁷ Eliot, age, II,142

¹⁷⁸ Demirci, age, s.16

¹⁷⁹ Mackenzie, age, s.19; Kaya, age, s.28; Budda, age, s.31

¹⁸⁰ Demirci, age, s.54; Kaya, Hintlilerde Tanrı, s.14; Mackenzie, age, s. 19

Onun cennette güneş, gökte ışık ve şimşek yerde de ateş olmak üzere üç biçimde bulunduğu farz edilir.¹⁸¹ Dünyevi bir ateş olarak o, ilk ateştir ve ağaçların odununda oturur, oradan da tomurcuk olarak çıkar.¹⁸² Ateşe tapınım çok eski bir kültür ve bir çok ilkel dinde olduğu gibi, Ariler’de Hintliler’de ve Orta Asyalılar’da müşterek bir unsur olarak görülmektedir.¹⁸³

Agni’nin yerde, ateşin çıktığı ağaçlara ve ormanlara kuvvet veren sulardan doğduğu; gökte de, bulutlardaki sulardan şimşek şeklinde meydana geldiği farz edilir.¹⁸⁴

Agni’nin ana fonksiyonu, tanrılara sunulan kurbanları alarak onları yakıp göksel dünyaya, diğer tanrılara taşımasıdır.¹⁸⁵ O, ibadet edenlerin dualarını da yükselen alevi ve dumanlarıyla diğer tanrılara ulaştırır. Ayrıca kötü ruhları yakar ve günahları temizler.¹⁸⁶

Agni, alev saçlı, sivri çeneli, kızıl sakallı ve altın dişli bir tanrı olarak tasvir edilir. Her biriyle kurban yağını ve sunakları yalayıp yuttuğu alevden yedi dili vardır. Yanan kafası ile her yöne bakabilir. Odun ve yağ onun yemeği, erimiş yağ da içeceği. Bunlarla günde üç kez beslenir. Parlak, kırmızı ve siyah atların çektiği bir arabası vardır. Bu arabayla, tanrıları kurban töreni şölenine getirir.¹⁸⁷

Hopkins’e göre Agni, cennette, gökte ve yerde bulunması nedeniyle, ilkel bir teslisin temsilcisidir.¹⁸⁸ Bunun yanında, Agni’de diğer tanrıların birleştirildiği görülmektedir. Buna delil olarak aşağıdaki ilahi göseterilmektedir:

“Ey Agni, sen İndra’sın... geniş adım atan Vishnu’sun... Kral Varuna’sın... Rudra’sın...Savitri’sin...” (R.V. I.26:3; I:97:1). Geofry Parrinder, Agni’nin diğer

¹⁸¹ Hopkins, age, s.107

¹⁸² Ruben, age, s.8

¹⁸³ Ruben, age, s.8

¹⁸⁴ Mackenzie, age, s.19; Budda, age, s.31; Demirci, age, s.51

¹⁸⁵ Mackenzie, age, s.23, XXXIII; Kitagawa, age, s.60; O’Flaherty, age, S85; Bandyopadhyay, age, s.20

¹⁸⁶ Budda, age, s. 31

¹⁸⁷ Kaya, age, S14; Hint Mitolojisi Sözlüğü, s.29

¹⁸⁸ Hopkins, age, s.105

tanrılarla bu şekilde birleştirilmesini geçici olarak denenen (tentative) bir monizm olarak yorumlamaktadır.¹⁸⁹

Agni'ye Vedalar'da birçok isimle hitap edilmiştir. Bu isimlerden bazıları şunlardır: Anala (Ateş), Pavaka (Parlayan), Vaisvanara, Abcahasta (Elinde Lotüs olan), Hutasa, Hutabhuc (Sunakları Yutan), Suçi (Parlak), Sukra (Parlak), Rahitasva Kırmızı atları olan), Çhagaratha (Keçi Binicisi), Catavedas (Bütün Yaratıkları Bilen), Saptacihva (Yedi Dilli), Tamaradha, Grihapati (Evin Efendisi), Dvicanman (İki Doğuşlu) ...

Agni'ye sunulan ilahilerden birisi şöyledir:

Ey Agni:

Bizim düşmanlarımızı bul ve
Kazalarımızı ortaya çıkar,
Hastalıkları ve Rakshasaları bizden uzaklaştır.
Göğün okyanusundan bize bolca su gönder.

(R.V. X, 98,12)

14-Soma

Soma, Vedalarda önemli bir tanrıdır. Rigveda'nın IX. Kitabı ona aittir ve burada ona sunulmuş olan 120 ilahi vardır.¹⁹⁰ Soma da Ari kökenli bir tanrıdır. Ariler, Orta Asya'da onu Haoma adıyla tanımaktadır. İran'daki bilinen adı da Haoma'dır.¹⁹¹

Soma, tanrılaştırılmış bir içkidir. İçkinin elde edildiği bitki de, bu içkinin hazırlanışı da kutsallaştırılmış ve bir tören haline getirilmiştir.¹⁹² Sarhoşluğun yaratıcı etkisinin, sarhoşluk veren bu bitkinin içinde bulunan ilahilik neticesinde olduğu zannedilmiş ve bitki bu yüzden kutsal sayılmıştır.¹⁹³ Onun, ayrıca insanlara ve tanrılara

¹⁸⁹ Parrinder, age, s.15

¹⁹⁰ Demirci, age, s.59; Kaya, age, s.138

¹⁹¹ Hopkins, age, s.112; Bilgin, age, s.170

¹⁹² Kitagawa, age, s.6

¹⁹³ Hopkins, age, s.113; Ruben, age, s.13

ölümsüzlük bahsettiğine inanılmış ve Amrita sıfatı ona bu özelliği nedeniyle verilmiştir.¹⁹⁴

Rigveda'da, Soma'nın Müjavat dağında yetiştigi (R.V. X.34:1) ve buradan da bir şahin tarafından getirildiği anlatılır.¹⁹⁵ O, Rigveda ve Avesta'da aynı özelliklere sahip bir bitkidir. Onun sapları taşla ezilir, sıvısı süzülür ve sütle karıştırılır. Sonra da tahta fiçılara akıtılır.¹⁹⁶ Onu sıkın din adamlarına Ardhvaryu denir. Bu içki düşüncüyü canlandırır, savaşta cesareti artırır ve hastalıkları uzaklaştırır. Rahip ve tanrılar onu içerek vecd ve istiğrak haline girerler.¹⁹⁷

İçenleri mest eden bu içki, sarhoşluk verici özelliği nedeniyle, Grekler'deki Dionisos gibi tanrı haline getirilmiştir.¹⁹⁸ Soma kurbanı, belli başlı iki tarzda sunulmuştur: Bunlardan birincisi kralların taç giyme törenlerinde "ragasuya" adıyla; ikincisi de, günlük sabah, öğle ve akşam olmak üzere üç kere sunulmuştur.¹⁹⁹

Tanrılar, Soma'sız yapamazlar, çünkü o tanrılara uzun ömür verir. Özellikle İndra, savaşlara çıkmadan önce mutlaka Soma içer ve onun verdiği cesaretle savaşa çıkar. Vritra ile yaptığı savaşlardan önce o, Soma içer ve onun sayesinde bu kötü cini alteder.²⁰⁰

Tanrı Soma, elinde korkunç silahları olan birisi olarak tasvir edilmiştir. Onun bir çift atın çektiği bir de göksel arabası vardır.²⁰¹

15-Yama

Yama vedaların ölüm tanrısıdır.²⁰² Rigveda'da kendisine sunulmuş üç ilahi vardır. Avesta'da Yima²⁰³ adıyla yer almasından onun Aryan kökenli bir tanrı olduğu

¹⁹⁴ Kaya, age, s.59; Bilgin, age, s.172

¹⁹⁵ Hopkins, age, s.113

¹⁹⁶ Kaya, age, s.14,145

¹⁹⁷ Demirci, age, s.59

¹⁹⁸ Kaya, age, s.143

¹⁹⁹ Bilgin, age, s.172; Hopkins, age, s.113

²⁰⁰ Hopkins, age, s.113; Budda, age, s.32

²⁰¹ Kaya, age, s.143

²⁰² Kitagawa, age, s.7

²⁰³ Hopkins, age, s.131; Mackenzie, age, s.40

anlaşılmaktadır. O, aslında tarihi bir kahramanın tanrılaştırılmış halidir.²⁰⁴ Atharvaveda'da onun ilk ölümlü ve insanların ilk atası olduğu ifade edilir.²⁰⁵ İlk ölümlü olduğundan o, kurban yoluyla ölümsüzlüğü ve böylece cennette ölümsüzlüğe ulaşmayı öğreten ilk kişidir.²⁰⁶

Tanrı Yama'nın babası Vivasvat²⁰⁷ ya da Surya²⁰⁸, annesi de Saranyu'dur.²⁰⁹ Onun bir de Yami adında, aynı zamanda karısı durumunda olan ikiz bir kız kardeşi vardır.²¹⁰ İnsanoğlu bu iki kardeşten türemiştir.²¹¹ Avesta'nın Yima'sının babası, Vedalar'ınkiyle aynı kökten gelen Vivanghvant (güneş), kız kardeşi ise Yima şeklindedir.²¹²

Bir ceza verici değil de daha çok can alıcı olduğu düşünülen Yama, insanlar tarafından tanrılara ulaşmak ve uzun ömür elde etmek için dua edilir.²¹³ O, gökte ölmüş kahramanların toplandığı evinde oturur.²¹⁴ Evi, flüt ve şarkı sesleriyle çınlar.²¹⁵

Her ne kadar Dyaus, Mitra ve diğer tabiat tanrıları olumsuz bir yöne girseler veya tamamen unutulmalar dahi, Yama sonraki dönemde bile hala etkili bir ölüm tanrısı olarak varlığını sürdürmüştür.²¹⁶ Yama'ya bir çok isimle ilahi sunulmuştur. Bunlardan bazıları şunlardır:

Mrityu (Ölüm), Kala (Ölüm), Kritanta (Bitirici), Pitripati (Atalar Ruhunun Efendisi).²¹⁷

²⁰⁴ Demirci, age, s.61

²⁰⁵ Hopkins, age, s.128

²⁰⁶ Hopkins, age, s.129; Ludwing, E.R.agm.VI. 65

²⁰⁷ Hopkins, age, s.131

²⁰⁸ Tyomkin -Voryobyova, age, s.87

²⁰⁹ Kaya, age, s.177

²¹⁰ Hopkins, age, s.130,131; Mackenzie, age, s.40

²¹¹ Hopkins, age, s.131

²¹² Mackenzie, age, s.40 ; Hohkins, age, s.130,

²¹³ Kaya, age, s. 177

²¹⁴ Hopkins. age, s.129

²¹⁵ Kaya, age, s.177

²¹⁶ Hopkins, age, s.128

²¹⁷ Kaya, age, s.177

16-Pracapati

Pracapati, kelime olarak “yaratıkların efendisi” manasına gelir.²¹⁸ Vedalar döneminin sonlarına doğru ortaya çıkan²¹⁹ bu kelime, Rigveda’da güneşe ait bir lakap olmaktan ziyade, tanrıların ve dünyaların kendisiyle yaratıldığı ve onun gücüyle varolmaya devam ettiği varlığın adı olarak kullanılmıştır.²²⁰ Hindistan’daki dini düşüncenin evrimi, diğer Veda tanrılarından farklı olarak bu güneş tanrısını evrenin yaratıcısı konumuna getirmiştir. Bu sıfatla o, yaratılış ilahisinde bazen Prajapati, bazen Hiranyagarbha (altın yumurta) ve kimi zaman da Prusha (insan) şeklinde ortaya çıkar.²²¹

Rigveda’da Pracapati, yeri ve göğü yaratan, yaşam soluğu veren altın tohumdur (Hiranyagarbha).²²² Kendisi bin yıl yaşamak üzere doğan Pracapati, soy sahibi olmak ister ve gücünü kullanarak ağızdan tanrıları ve ifritleri yaratır.²²³ Bu nedenle o, tanrıların babası olarak kabul edilir. Brahmanalar’da ve sonraki edebiyatta ise Pracapati’nin yaratılışı sağlamak için kendini kurban ettiği ve tanrıların onu parçaladığı, parçalarından da tabiattaki varlıkların meydana geldiği kabul edilir.²²⁴

Ona sunulan ilahilerden ikisi şöyledir:

İlk önce Hiranyagarbha varoldu:

O ortaya çıktığında başka varlık yoktu.

O, bütün varlıkların rabbi haline geldi.

O, dünyanın ve göğün devamını sağladı.

Hangi tanrının şerefine kurbanlar keslim?

(R. V. 10:121-1)

Dağlar onun büyüklüğünü gösterir.

Bilgeler, okyanusların ve nehirlerin,

Onun azametini gösterdiğini söyler.

²¹⁸ Eliot, age, I, 62; Taplamacıoğlu, age, s.33

²¹⁹ Demirci, age, s.61

²²⁰ Eliot, age, I, 62

²²¹ Anderson, age, s.103

²²² Eliot, age, I, 62; Yutang, age, s.21; Anderson, age, s.103,

²²³ O’Flaherty, age, s.226

²²⁴ Taplamacıoğlu, age, s.134; Eliot, age, I, 62

Bütün yönler onun kollarıdır.

Hangi tanrının şerefine kurbanlar keselim?

(R.V. 10:121-4)

17-Parjanya

Parjanya, kelime olarak “yağmur bulutu” manasına gelir. Bir gök tanrısı olan Parjanya’ya, Rigveda’nın üç ilahisinde yalvarılmıştır. O, bir boğa şeklinde tasvir edilir. Temel fonksiyonu ise, yağmur yağdırarak ovalara ve tarlalara canlılık vermek, bitkileri yeşertmektir.²²⁵

18-Vata-Vayu

Vayu ve Vata, her ikisi de “rüzgar” manasına gelir.²²⁶ Fakat Vata, rüzgarın kendisi olduğu halde, Vayu daha çok rüzgar kuvvetini ifade eder.²²⁷ Adlarından da anlaşılacağı üzere bu iki tanrı, orta küredeki atmosferik olaylardan biri olan rüzgar kuvvetini idare eden tanrılardır.²²⁸

Menşe olarak bu tanrılar, Aryan ırkına aittir. Nitekim, Aryanlar’a akraba olan Germen kabilelerinden birisi olan Teutonlar’da Wata ve İskandinavalar’da Woden’in, birer rüzgar tanrısı olarak korundukları görülmektedir.²²⁹

Vayu, genellikle İndra ile birlikte anılır ve arabasını onunla paylaşır. Ona insanlara sağlık, uzun ömür ve zenginlik vermesi için yalvarılır. Rigveda’da “Rüzgara” atfedilen üç ilahi vardır.²³⁰

Bu ilahilerden ikisi şöyledir:

Ey güzel Rüzgar (Vayu)!

Bu Soma senin için hazırlandı.

²²⁵ Kaya, age, s.155

²²⁶ Kaya, age, s.165

²²⁷ Budda, age, s.35

²²⁸ Kitagawa, age, s.7; Hopkins age, s.90

²²⁹ Hopkins, age, s.89

²³⁰ Hopkins, age, s.88; Kaya, age, s.165

Ondan dilediğince iç!

(R.V. 1:2-1)

Ey Rüzgar (Vayu) ve İndra!

Şu Soma içeceklerine bakınız.

O, kurban yiyeceklerinden hazırlandı.

Gelin...

(R.V. 1:2-5)

Vayu'ya verilen diğer isimler şunlardır: Maruta, Anila, Matarisvan...²³¹

19-Ribhular

Ribhu, kelime olarak “usta, marifetli” manasına gelir.²³² Ribhular da, Ribhuksan, Vaca ve Vibhvan adındaki üç sanatkar tanrıya verilen bir isimdir.²³³ Onlar diğer tanrılara araba ve silah yaparlar. Tabiatın yaratıcıları ve büyümenin ruhudurlar. Kendilerine Rigveda'da on iki ilahi sunulmuş olan bu tanrılar güneş gibi parlak bir renge sahiptirler. Genellikle kurban törenlerinde çağırılırlar ve burada Soma içerler.²³⁴

20-Brihaspati

Brihaspati, kelime olarak “duanın efendisi” manasına gelir.²³⁵ Rigveda'da kendisine yaklaşık on iki ilahi sunulan Brihaspati, duaları ve kurbanları sunan din adamının yüceltilmiş bir hali olarak kabul edilir. O, aslında tanrılara duaları götüren bir aracı konumundadır.²³⁶

Tanrılaştırılan Brihaspati, Rigveda'da yedi ağızlı ve yüz kanatlı olarak tasvir edilir. Okları, yayı, baltası (R.V. X, 53:9) ve kızıl atların çektiği bir arabası vardır.²³⁷ O, bir bilge ve diğer tanrıların hocasıdır.²³⁸

²³¹ Kaya, age, s.50

²³² Budda, age, s.39; Kaya, age, s.135

²³³ Kaya, age, s.135

²³⁴ Mackenzie, age, s.12; Budda, age, s.39; Kaya, age, s.135

²³⁵ Kaya, age, s.50

²³⁶ Kaya, age, s.51

²³⁷ Kaya, age, s.50

²³⁸ Tyomkin-Voryobyova, age, s.108

21-Tvashtri

Tvashtri, sanatçı bir tanrıdır. Bağımsız olarak kendisine sunulan bir ilahi yoktur. Rigveda'da bütün biçimlerin yaratıcısı olduğu, rahimdeki cenini geliştirdiği, insan ve hayvan biçimlerini geliştirdiği söylenir.²³⁹

22-Visvakarman

“Her şeyi yaratan” manasına gelen Visvakarman için Rigveda'nın X. kitabında iki ilahi vardır. O, her şeyi görür ve bilir. Elleri ve kolları vardır. Bilgi ve enerji doludur.²⁴⁰ Vedaların ilk zamanlarında yüce tanrı konumunda olan Visvakarman'ın, diğer tanrıların, insanların ve hayvanların varolması için kendisini kurban ettiği varsayılır. Böylece onun diğer varlıkların ve tanrıların babası, yaratıcısı olduğu düşünülür. O, sonradan yüce tanrı pozisyonundan düşünce de Hindistan'nın bazı bölgelerinde marangozların, demircilerin ve kuyumcuların tanrısı haline gelmiştir.²⁴¹

Visvakarman'a sunulan ilahilerden birisi şöyledir:

Ey Visvakarman, bana senin için kurban sunmayı öğret.

En yüce, orta ve en küçük halini bize öğret.

Ben senin arkadaşınım ,

Ve sen sana sunulan kurbanlarla üç halini de yücelt.

(R.V. X, 81: 5)

23-Matarisvan

Yukarıda Matarisvan kelimesinin, Rüzgarın (Vayu) bir ismi olarak kullanıldığını belirtmiştik. Bunun yanında onun Agni ile birleştirildiği görülür. Buna göre o, Agni'nin (ateş) hallerinden biri olarak kabul edilir. Onun Yunan tanrılarından Promethous gibi ateşi dünyaya getirdiği kabul edilir.²⁴²

²³⁹ Kaya, age, s.155,156; Demirci, age, s.61; Mackenzie, age, s.11,12

²⁴⁰ Kaya, age, s.171

²⁴¹ Raju, agm. s.22

²⁴² Kaya, age, s.101

24-Vivasvat

Vivasvat, doğan güneşin isimlerinden birisidir. Rigveda’da kendisine sunulmuş bir ilahi yoksa da, adı diğer tanrılara ait ilahiler içinde otuz defa geçer. Vivasvat’ın karısı Saranyu’dur.²⁴³

25-Vastospati

Brahmā’nın, kızıyla cilveleşmesi sonucu doğan bu tanrı “evin, kutsal ayinlerin ve toprağın” koruyucusudur. Ariler’i, hastaları o korur.²⁴⁴

²⁴³ Kaya, age, s.173,174

²⁴⁴ Budda, age, s. 39; Kaya, age, s.164

C. BRAHMANİZM DÖNEMİNİN VE DESTAN EDEBİYATININ

TANRILARI

1- Dönemin Genel Özellikleri

Vedalar'dan sonra ortaya çıkan kutsal kitap külliyatını, ayin edebiyatı olarak isimlendirilen Brahmanalar, Aranyakalar ve Upanişadlar ile bunları takip eden ve destan edebiyatı olarak nitelenen Mahabharata ve Ramanayana destanları oluşturur.²⁴⁵

Bu dönemde artık istila muharebeleri bitmiş²⁴⁶, gerek Aryan gerekse yerli Hintli'lerin dini tasavvurları karışmış ve birleşmiştir.²⁴⁷ Coğrafi merkez de, Penjap'tan orta bölgeye kaymıştır. Bu bölge, Brahmanalar'la konu itibariyle hemen hemen aynı olan Yajurveda'nın da çıktığı bölgedir.²⁴⁸

Vedalar'ın hemen arkasından gelen bu dönemde, artık her şey sembolikleşmiş, kurban törenleri dinden ve rahipler de tanrılardan çok daha önemli hale gelmişlerdir. Rahipler, kurbanın doğru bir biçimde nasıl sunulacağını, tanrılardan yardımların nasıl isteneceğini bildiklerinden toplum içinde önemli bir mevki elde etmişlerdir. Artık savaşta, barışta, kralların kutsanmasında, doğumda, ölümden onlarsız tanrıların yardımını sağlamanın imkanı yoktur. Sonunda rahipler, tanrılara istediklerini yaptırabilmek olanağı elde ettiklerinden onlarla eşit bir mevkiye gelmek şöyle dursun onların da üstünde bir güç kazanmışlardır.²⁴⁹

Bu dönemde, Rigveda'nın tanrıları hala kabul görmekte fakat bunlar önemlerini yavaş yavaş kaybetmektedirler. Bunların, artık insanlara doğrudan doğruya merhametleriyle yardım ettiklerine inanılmamaktadır.²⁵⁰ Bunun yerine kurban törenleri,

²⁴⁵ Bu kutsal kitaplar hakkında bilgi için bkz. s. 3,4,5

²⁴⁶ Ruben, age, s.35

²⁴⁷ Schimmel, age, s.83

²⁴⁸ Hopkins, age, s.177

²⁴⁹ Hopkins, age, s.180; Anderson, age, s.101; Güngören, Budda ve Öğretisi, s.24, 25; Kaya, Hintlilerde Tanrı, s.9

²⁵⁰ Ruben, age, s.35

önemli hale gelmiş ve Vedalarda silik halde varlıklarını devam ettiren bazı tanrılar ön plana çıkmıştır.²⁵¹ Bunlardan Prajapati, Brahma; Rudra, Siva haline gelmiş ve Vishnu da önemli bir tanrı niteliği kazanmıştır. Bu üç tanrı bu dönemde, günümüz Hindistan'ının da tanrı inancı olan bir teslis (trimurti) oluşturmuşlardır. Bu Hindu teslisinde baş tanrı, yaratıcı Brahma, diğerleri de koruyucu Vishnu ve yokedici Siva'dır.²⁵²

Bu dönemde ön plana çıkan tanrılardan Siva ve Vishnu yerli kökenlidir.²⁵³ Bunların daha önce de belirtildiği gibi, Vedalar'da silik bir durumda oldukları görülmektedir. Bu dönemde ön plana çıkmaları ise, artık istila döneminin sona erdiğinin ve yerli halkın kültürünün baskın duruma geçmeye başladığının bir işareti olarak görülebilir. Bu dönemde, Rigveda'nın diğer tanrılarına da zaman zaman inanıldığı görülmektedir. Fakat önde gelen tanrılar artık Brahma, Vishnu ve Siva'dır.²⁵⁴

Vedalar devrinin sona ermesi ve Brahmanalar'ın ortaya çıkmasıyla birlikte Vedalar'ın politeist anlayışının varlığını sürdürmeye devam ettirmesine rağmen, daha çok belli bir tanrıya önem verilmeye başlanmış ve monoteizm ile birlikte özellikle Upanişadlar'da panteistik yaklaşımlar revaç bulmuştur. Bu yaklaşım destan döneminde bir teslis hüviyetini kazanmıştır.²⁵⁵ Walter Ruben, bu dönemde varolduğu kabul edilen şu üç tespiti dile getirmektedir:

*"1- Hiçbir sıfatı olmayan ve mefhumlarla ifade edilemeyen saf mevcudiyet; 2-En yüksek tanrı evsafına sahip bir tip; 3-Büyük fasılalarla muhtelif şekillerde yeryüzünde tekrar tekrar doğan, yardımcı ve tabiatın fevkinde bir insan siması ve istikbalin de bir halaskarı olarak doğacak bir kahraman..."*²⁵⁶

²⁵¹ Kaya, age, s.25,52; Yurdaydın-Dağ, age, s.119

²⁵² Kaya, age, s.25, 52; Young, age, II, 29; Parrinder, age, s. 120

²⁵³ Ruben, age, s.9,63; Kaya, age, s.39

²⁵⁴ Kim, age, II, 8; Mackenzie, age, s.120

²⁵⁵ Parrinder, age, s.19

²⁵⁶ Ruben, Buddizm Tarihi, s.111

2- Dönemin Başlıca Tanrıları

a- Brahma

Brahma kelimesi, tarafsız hali olan Brahma veya Brahman olarak kullanıldığında, “evrenin yüce gücü ya da sihir” anlamına gelir.²⁵⁷ O, ilkel dinlerde mevcut olan mana kavramına benzeyen ve kurbanlarda kendisini gösteren esrarengiz ve müessir bir kuvvet olarak kabul edilmiştir.²⁵⁸ Nitekim o, Rigveda’nın X,129 ilahisinde “kurban takdimesinin ilahilerle birlikte yapılmasından çıkan büyüye ait bir kuvvet” manasında kullanılmıştır.²⁵⁹

Kelime, eril hali olan Brahmā olarak ise diğer üyelerini Vishnu ve Siva’nın teşkil ettiği teslisin ilk sırasında yer alan yaratıcı tanrı konumundadır.²⁶⁰ O, Hint mitolojisinde, dört yöne bakan dört kafalı ve bazen de sakallı bir tanrı olarak tasvir edilmiştir. Her birinde kutsal vedaları, bir su kabı (Kamandu), bir tespih ve bir baston taşıyan dört eli vardır. Kutsal hayvanı kuğudur.²⁶¹

Vedanta ilahiyatçıları, Brahmā ile bütün sınırlamalardan uzak ve tüm niteliklerin ötesinde olduğunu kabul ettikleri Brahman’ı ayırırlar. Yüce Brahman ne büyük ne de küçüktür, ne kısa ne de uzundur, ne karanlık ne de aydınlıktır, ne aşkın ne içkindir: O, tanımlanamaz, şekilsiz, ezeli ve mutlak bir varlıktır. Kainatın asıl kuvveti, mutlak ve ebedi ilk sebebidir; her şey Platoncu geleneğin uknumları gibi bu ilk sebepten sudur eder ve yine onun yüzünden bakidir. Ondan ilk sudur eden, yaratıcı tanrı Brahmā, ikincisi Vishnu, üçüncüsü de Siva’dır. Bunların arkasından da Mahadevi gibi diğer tanrı ve tanrıçalar gelmektedir. Kısacası teslisin gerisindeki ana tanrı odur: O, tesliste yaratıcı Brahmā, koruyucu Vishnu ve yokedici Siva olarak tezahür eder. Uğurlu sayılan kutsal “Om” hecesi de onun sembolüdür.²⁶²

²⁵⁷ Yutang, age, s.21; Kaya, age, Hint Mitolojisi Sözlüğü, s.48; Ruben, Eski Hint Tarihi, s.35

²⁵⁸ Schimmel, age, s.78

²⁵⁹ Budda, age, s.66

²⁶⁰ Bandyopadyay, age, s.51; Kaya, age, s.48

²⁶¹ Tyomkin-Voryobyova, age, s.16; Jordan, age, s.46; “Hinduism”, <http://www.geocities.com/vienne/strasse/1364/hinduism.htm>. Erişim tarihi: 02.02.1999

²⁶² Ruben, age, s.36; Young, age, II, 30; Varenne, agm. s.293; Zaehner, Richard Charles, Hinduism, Oxford university Press. London,1966, s. 80,93; Eliot, age, II,139; Bandyopadyay, age, s.7; “Hinduism”, <http://www.geocities.com/vienne/strasse/1364/hinduism.htm>. Erişim tarihi:02.02.1999, “Buddhism”, <http://thsun1.jnr.dubna.su/~schcher/buddhism.htm>. Erişim tarihi: 02 .02. 1999

Hindistan'da yüzyıllar geçtikten ve iki halk birbiriyle iyice kaynaştıktan sonra bilgeler (filozoflar) hakikat ve realitenin ne olduğunu aramaya başlamışlardır. Onların mütecessis akılları daha derine nüfuz ettikçe, idrak onları şimdiye kadar tapındıkları tanrıların gerisinde bir yüce kuvvetin veya varlığın mevcudiyetine inanç noktasına getirmiştir.²⁶³

Vedalar'da açıkça müşahede ettiğimiz politeizm, yerini yine Vedalar'dan başlamak üzere bir monoteizme bırakmaya başlamıştır. Rigveda'daki politeist eğilim, bu monoteist anlayışla yok edilmeye çalışılmıştır.²⁶⁴ Fakat, bu monoteizm Avesta'daki ya da günümüzün ilahi dinlerindeki monoteizm anlayışıyla birebir örtüşmemektedir. İran'da ortaya çıkan politeist anlayış neticesinde, Ahura Mazda zamanla, bir yüce tanrı; diğer tanrılar da onun etrafında yardımcı birer melek hüviyetini kazanmışlardır. Hindistan'da ise en büyükleri Brahmā olmak üzere, Vishnu ve Siva'dan müteşekkil olan üç büyük tanrı ön plana çıkmış ve burada Brahmā yaratıcı ve yüce tanrı kabul edilmiştir.²⁶⁵ Bunun yanında bu üç tanrıdan her biri, kendi inanları tarafından yüce tanrı kabul edilerek ayrı ayrı ibadet edilmişlerdir. İşte Hint panteonunun böyle bir şekil alması "henoteizm" kavramıyla açıklanmaktadır.²⁶⁶

Vedalardan sonra ortaya çıkan ve "Vedalar'ın Sonu" manasına gelen Vedantalar, ruh ve tabiatın aynı, Atman veya Tanrı Brahman'ın evrenin tek sebebi olduğunu vurgular.²⁶⁷ Bu anlayış bir çeşit panteistik monoteizm olarak isimlendirilebilir. Çünkü bir yandan bir yüce tanrının varlığı kabul edilirken diğer taraftan bu yüce varlığın her şeyin gerisindeki ruh olduğu ve onun Atman'la özdeş olduğu ifade edilmektedir.

İşte Vedalar'da Pracapati olarak varlığını sürdüren ve bu devrin sonunda isim ve şekil değişikliğine uğrayan Brahma, bu panteistik monoteizm anlayışının ana tanrısı haline gelmiştir. Vedantalar'da görülen bu yaklaşım Upanişadlar'da daha belirgin şekil almıştır.

²⁶³ Bandyopadyay, age, s.18

²⁶⁴ Kaya, Hintlilerde Tanrı, s.32

²⁶⁵ Hopkins, age, s.140; Carriere Jean-Claude, Mahabharata, s.53

²⁶⁶ Hopkins, age, s.140

²⁶⁷ Bandyopadyay, age, s.27

Upanişadlar'da monoteizmin varlığı şu alıntılarda açıkça görölebilir:

“Evrenin yaratılışından önce, Tanrı tezahür etmemiş olarak mevcuttu. Görünmezden görüneni yarattı. Kendisinden kendisini yarattı. Ona “kendiliğinden mevcut” adı verildi.” (Taıttıriya Upan.)²⁶⁸

“Bütün fanileri, bütün ölümsüzleri o yarattı.” (Brihadaranyaka Upan.)²⁶⁹

“Sonsuz varlıklar okyanusundan ilkönce, tanrıların arasında en ileri olan Brahma meydana geldi. Brahma'dan evren zuhur etti ve o evrenin koruyucusu oldu. (Mundaka Upan.)²⁷⁰

Yajnavalkya'nın, Shakala'ya verdiği cevapta, bir tanrının var olduğu, diğer tanrıların ise bu tanrının bir nevi sıfatları sayıldığı açıkça görölmektedir:

“Shakala sordu:

_Yajnavalkya, kaç tane tanrı vardır?

-Tanrılara ait ilahilerde bahsedildiği gibi otuz üç ve otuz üç bin tane.

-Doğru, fakat gerçekte kaç tane?

-Otuz üç.

-Doğru, fakat gerçekte kaç tane?

-Altı.

-Doğru, fakat gerçekte kaç tane?

-Üç.

-Doğru, fakat gerçekte kaç tane?

-İki.

-Doğru, fakat gerçekte kaç tane?

-Bir buçuk.

-Doğru, fakat gerçekte kaç tane?

-Sadece bir tanedir.

²⁶⁸ Işım, Mehmet Ali, Upanişadlar “Tanrının Soluğu”, İstanbul, 1976, s.85

²⁶⁹ Işım, age, s.128

²⁷⁰ Işım, age, s.63; Wilson, age, s.52

-O halde bu üç yüz ve üç bin tane olan nedir?

-Bunlar ilahi kuvvetlerdir, en mühim olanları otuz üç tanedir.”

(Brihadranyaka Upan.)

Bu diyaloglar, hakikati arayan ve bu nedenle felsefi tartışmalara giren Hint bilgelerini anlatan eden en güzel örneklerdir. Burada bilgelerin politeistik anlayıştan kurtulmaya çalıştıkları görülmektedir. Fakat bu noktadan sonra panteistik eğilimler daha ağırlıklı olarak hissedilmektedir.

Daha önce “dua, duanın gücü” anlamına gelen Brahma, şimdi mistik, sonsuz, ebedi nitelendirilemeyen, cinsiyetsiz bir varlık haline gelmiştir.²⁷¹ Diyaloglarda görüldüğü gibi o, artık her şeyi yaratan bir tek tanrıdır.²⁷² Ayrıca yarattığı varlıkların özünde var olan da odur.

“Tanrı, her şeyi yarattı ve yarattığı bütün varlıkların içine girerek çeşit çeşit isimler ve şekillere büründü...” (Brihadaranyaka Upan)²⁷³

“Ezelde sadece Brahman vardı. O tanrıları yarattı, onları yarattıktan sonra dünyaları onlara barınak verdi ...” (Sattapatha Brahmana IX.2,3.1)²⁷⁴

“Tanrı, kendisini göstermeyi diledi. Bu sebeple yüzlerce, binlerce, milyonlarca şekil yaratarak o şekillere büründü. Var olan her şey odur. O ruhtur, sayısızdır, ezeli ve ebedidir, ne içi ve ne dışı vardır, her yerdedir, her şeyi bilir.” (Brihadaranyaka Upan.)²⁷⁵

“O, her şeyin ötesindedir ve her şeyin kaynağıdır. Brahman, Siva, İndra, Vishnu ve diğer bütün tanrılar odur. O herşeydedir. Olmuş ve olacak olan her şeydir.” (Kaivalya Upan.)²⁷⁶

“Tanrı, iki ayaklı ve dört ayaklı bedenler yarattı. Yarattığı bütün bedenlerin içine girerek, onların özlerine, kalplerine, derinliklerine gizlendi. Ve ona Atman ismi

²⁷¹ Yurdaydın-Dağ, age, s.121

²⁷² Işım, age, s.128,140

²⁷³ Işım, age, s.128

²⁷⁴ Işım, age, s.48; Schimmel, age, s. 78

²⁷⁵ Işım, age, s.140

²⁷⁶ Işım, age, s.168

verdiler. Bu sebeple her beden içindeki Atman, tanrının kendisidir. Onun içine almadığı ve içinde olmadığı hiçbir şey yoktur.” (Brihadaranyaka Upan.)²⁷⁷

Bu paragraflarda bir panteizmin varlığı açıkça sezilmektedir. En yüce güç olan Brahma, evrendeki bütün varlıkların özünü oluşturmaktadır. İnsanın uhrevi tarafını oluşturan gerçek “Ben” ile Yüce Tanrı aslında aynı varlıktır. Kişisel “Ben” ile evrensel “Ben” olan Brahma, ışık ve gölgesi gibidir.²⁷⁸

Bireyde mevcut olan Brahma’nın adı, Atman’dır. İnsandaki Atman ile bütün kainatta tezahür etmiş olan evrensel “Ben” aynı varlıktır.²⁷⁹ Bu Atman, bütün varlıkların hükümdarı ve tanrısıdır. Bir tekerleğin çubukları nasıl tek bir poyrada toplanır ve birbirlerine bağlanırsa, aynı şekilde bütün insanlar, bütün varlıklar, bütün tanrılar ve bütün dünyalar, tüm bu varlıklarda parçalara ayrılmış olan Atman’da²⁸⁰ birleşir. (Bridharanyaka Upan.)²⁸¹

b- Vishnu

b.a- Vishnu’nun Genel özellikleri

Vishnu, Vedalar döneminde de var olan bir tanrıdır, fakat daha önce de görüldüğü gibi o, Vedalar’da tali bir konumdadır.²⁸² Onun Vedalar’daki temel aktivitesi, dünya, hava ve cennetten müteşekkil olan kainata üç muazzam adım atmasından ibarettir.²⁸³

Vedalar’ın sonuna doğru ise Vishnu’nun belirgin bir duruma geldiği görülmektedir. Bunun sebebinin de, Hindistan’ın yerli halkının kültür ve geleneklerinin Ari toplumunkine nazaran daha etkin olmaya başlaması olarak düşünülebilir.

²⁷⁷ Işın, age, s.140

²⁷⁸ Bandyopadyay, age, s.46

²⁷⁹ Bandyopadyay, age, s.6

²⁸⁰ Kaya, age, s.29

²⁸¹ Işın, age, s.140

²⁸² Parrinder, age, s.16; Eliot, age, II,146; Mackenzie, age, s.123

²⁸³ Parrinder, age, s.16; Jordan, age, s.283

Vishnu, sonradan ulaştığı pozisyona ilk başlarda henüz ulaşamamış olsa da, Brahmanalar'da, Rigveda'da olduğundan daha önemli bir konuma sahiptir.²⁸⁴ O, Upanişadlar'da çok az yer almaktadır²⁸⁵; fakat asıl konusu Brahma ve Atman olan bu edebiyatta Vishnu bir ara Brahma'ya eşit bir mevkiye bile ulaşmıştır:

“Duyularına hükmedebilecek bir akla sahip olan kişi, yolun sonunda her yerde hazır ve nazır bulunan Tanrı Vishnu'nun ulu mekanına ulaşır...” (Katha Upan.)²⁸⁶

İşte bu noktadan itibaren Vishnu, popüler bir tanrı olarak kendisini göstermeye başlamıştır.²⁸⁷ Asıl popüleritesini ise destan döneminde gösterecektir.²⁸⁸ Hatta destanlarda, Brahmanalar'ın ve Upanişadlar'ın ünlü tanrısı Brahma bile, Vishnu'nun yarattığı bir tanrı durumuna düşmüştür.²⁸⁹

“... Vishnu uyurken göbeğinden, içinde Brahma'nın olduğu bir lotüs çiçeği çıkar ve o, o zaman dünyayı yaratır. Bu durum binlerce çağ boyunca devam eder ve her şey tekrar Vishnu'ya döner.”²⁹⁰ Bu haliyle Vishnu, aktif yaratıcı Brahma'nın gerisindeki temel güç pozisyonunda görünmektedir.²⁹¹

“Vishnu, Brahma'nın bir şekillenmesidir. Sonsuz evren onun üzerinde kurulmuştur; dünya ondadır ve o bütün evrendedir.” (Vishnu Purana,I,22)²⁹²

Mahabharata ve Puranalar'da o, tanrı üçlemesinin merhamet ve iyiliği simgeleyen ikinci üyesi olup, her şeyi saran koruyucu ve kainattan sorumlu güç konumundadır.²⁹³ O, Siva gibi yok eden bir güç değil aksine daima iyilikseverdir,

²⁸⁴ Eliot, age, II,146; Mackenzie, age, s.123

²⁸⁵ Parrinder, age, s.16

²⁸⁶ Işım, age, s.27

²⁸⁷ Kaya, age, s.52

²⁸⁸ Parrinder, age, S16; Jordan, age, s.283

²⁸⁹ Kaya, age, s.34

²⁹⁰ Parrinder, age, s.22

²⁹¹ Kaya, Hint Mitolojisi Sözlüğü, s.168

²⁹² Wilson, age, s.53

²⁹³ Kaya, age, s.168; Challaye, age, s.62; Kahraman, Dinler Tarihi, İstanbul, 1965, s.79; Varenne, agm. s.303; Carriere, age, s.53

gökteki adını bile insanların iyiliği için atmıştır.²⁹⁴ Bu özellikleri nedeniyle Vishnu diğerleri arasında en sevilen tanrıdır.²⁹⁵

Vishnu, dört kollu bir tanrı olarak tasvir edilir. O, bir elinde Kutsal “Om” hecesinin yayılışını işaret eden bir sedef kabuk (Shanka) ; birinde zaman çarkını ve iyi bir hayatı temsil eden bir disk (Chakra) ; bir diğerinde yüce varlığın varoluşunun bir işareti olan lotus çiçeği (Padma), dördüncü elinde de, yaşamda disipline riayet edilmediği durumlarda tanrının cezalandırıcı gücünü ve kudretini temsil eden bir asa (Gada) tutar.²⁹⁶

Vishnu’nun, bin adı vardır.²⁹⁷ Bu isimlerden bazıları şunlardır:

Rabvishnu, Panduranga, Vithal, Gopala, Goverdhana, Purushottama, Dinabandhu, Japannath, Sakshigoppa, Hari ...²⁹⁸

Destan döneminde Vishnu’nun haiz olduğu en önemli özelliklerden birisi de, onun avatar tanrısı olmasıdır.²⁹⁹ O’na ibadet, hulûllerinden ayrıldığı için çoğu zaman avataraları ondan daha fazla tapınılmıştır. Bu nedenle, ona ibadet, modern Hindistan’da özellikle de kuzeyde görülmez. Güneyde ise o, avatarası Krishna tarafından daha az gölgelenmiştir ve burada onun adına, birçok tapınak inşa edilmiştir. Fakat şurası muhakkak ki o, gerçek saygıyı avataraları sayesinde elde etmiştir.³⁰⁰ Yine bu sayede o, milyonlarca Hindu’nun en büyük ve yegane tanrısı haline gelmiştir.³⁰¹ Çünkü hem bizzat kendisi hem de avataraları sayesinde diğer tanrılardan daha fazla insana hitap edebilmiştir.

²⁹⁴ Eliot, age, II. 146, 147

²⁹⁵ Kaya, age, s.170; Budda, age, s.165

²⁹⁶ Smith-Chary, age, s.107; Challaye, age, s.62; Kaya, age, s.170; “Hinduism”, 13 Kasım 1998, <http://www.geocities.com/vienne/strasse/1364/hindism.htm>. erişim tarihi: 02.02.1999

²⁹⁷ Kaya, age, s.170

²⁹⁸ Bandyopadhyay, age, s.60

²⁹⁹ Carriere, age, s.53

³⁰⁰ Eliot, age, s.II, 147

³⁰¹ Parrinder, age, s.16

b.b-Avataraları

Avatar, kelime olarak “inme, aşağı inme” anlamına gelir. Sanskritçe bir terim olan avatar herhangi bir tanrının yeryüzünde ortaya çıkmasını, gökten inmesini veya bir bedende vücut bulmasını ifade eder. Fakat bu kelime, daha çok Vishnu’nun tezahürlerine atfedilir.³⁰² Avatar kelimesinin Latince karşılığı, “incarnation”,³⁰³ Arapça karşılığı ise “hulül”dür.³⁰⁴

Hinduizmde, Tanrı Vishnu’nun bir tek görüntüsü yoktur. Onlara göre Vishnu, kötülüğü yok etmek ve insanlara doğru yolu göstermek için hemen her dönemde, çeşitli şahsiyetlere ve şekillere bürünerek kendini göstermiştir.³⁰⁵ Aslında, tanrının bu şekilde yeryüzüne indiği ve herhangi bir şekilde vücut bulduğu düşüncesi yerli Hintlilere aittir. Yerli Hintlilerin kültürlerinin toplum içinde zamanla etkin bir duruma gelmesiyle, avatar inancı da gün yüzüne çıkmış, ve yine kendisi de yerli kökenli bir tanrı olan Vishnu, avatar tanrısı haline gelmiştir.³⁰⁶

Hinduizmin avatar doktrininde on iki özellik bulunduğu varsayılmaktadır.³⁰⁷ Bunları şöylece gösterebiliriz:

1-Hindu inancında avatar, bir realitedir ve kutsalın dünyevi alana inmesini ifade eder.

2-İnsan avataralar, farklı şahsiyetlerde fakat daima insan ebeveyn vasıtasıyla dünyaya gelirler.

3-Onların yaşamlarında, hem ilahi hem de beşeri nitelikler görülür.

4-Avatarlar sonunda mutlaka ölürler.

5-Rama ve Krishna gibi bazı avataraların tarihi gerçeklikleri olabilir.

6-Avataralar dünyaya tekrar gelirler: Dinde ne zaman bir bozulma meydana gelse onlardan biri ortaya çıkar.

³⁰² Parrinder, age, s.19; Schimmel, age, s.221; Tümer-Küçük, age, s.89; Budda, age, s.165; Mackenzie, age, s.125; Hopkins, age, s.468

³⁰³ Mackenzie, age, s.125

³⁰⁴ Doğan, D. Mehmet, Büyük Türkçe Sözlük, İstanbul, 1994, s.501

³⁰⁵ Mackenzie, age, s.125; Tümer-Küçük, age, s.89; Budda, age, s.165; Anderson, age, s.103

³⁰⁶ Parrinder, age, s.19

³⁰⁷ Parrinder, age, s.120-126; Kim, age, II, 63

7-Bir avatar diğlerinden, karakter, tabiat ve değ bakımından farklılık gösterir.

8-Onlardan her biri toplumdaki ve evrendeki bozulan düzeni tekrar kurmak için gelir.

9-Avatarlar dünyayla ilgilerini kesmezler ve daima sadece tefekkürün değil bunun yanında aksiyonun da önemli olduğunu vurgularlar.

10-Avataralar, Hindular nazarında adeta tanrının tezahürünü gösteren bir vahiydirler.

11- Onlar, kişiliksiz bir tanrıdan ziyade, kişiliği olan bir tanrı görünümündedirler.

12-Onlar, Hindu gözüyle (tanrıyı müşahhas hale getirerek) onun varlığını ispatlarlar.

Vishnu, önceleri bir avatar tanrısı değildir, fakat özellikle destan döneminde bu niteliklere sahip bir tanrı olarak ortaya çıkmıştır. Onun avataralarının, zaman zaman dünyaya gelmesi, dünyanın bozulmuş emniyet ve huzurunu yeniden düzenlemek içindir.³⁰⁸ Böylece Vishnu, Hint Vadisi ve orman tanrılarıyla birleştirilerek Hintliler'in en çok sevdikleri tanrı haline gelmiştir. Günümüzde o, milyonlarca insanın yegane tanrısı durumundadır.³⁰⁹

Vishnu'nun genel olarak on avatarasının olduğu söylenir, fakat bu sayı Bhgavatgita Purana'da yirmi ikiye kadar çıkarılmıştır. Daha sonraları ise onun avataralarının sayısız olduğu kabul edilmiştir. Bu avatalardan ilk on tanesi şunlardır:

Matsya (Balık), Kurma (Kaplumbağa), Varaha (Domuz), Narasimha (Aslan Adam), Vamana (Cüce), Parasurama (Baltalı Rama), Rama, Krishna, Kalkin ve Budda. Bhgavatgita Purana'da ise bunlara ek olarak Purusa, Narada, Nara, Narayana, Kapila, Dattatreya, Yacna ve Risabha yer almaktadır.³¹⁰

³⁰⁸ Ruben, Buddizm Tarihi, s.111; Kim, age, II, 62

³⁰⁹ Parrinder, age, s.16

³¹⁰ Parrinder, age, s.22; Hopkins, age. s.468; Kaya, age, s.168

Vishnu'nun bu kadar çok avatari olmasına karşın bunların hepsi aynı karakterde değildir. Bunlardan birkaçı, örneğin Balık, Kaplumbağa, Domuz, Aslan-Adam, halk mitleriyle karışmıştır ve hayvan şeklindedir.³¹¹

Bu avataraları şu şekilde incelemek mümkündür:

1-Matsya

Balık miti, aslında Vishnu tapınılmaya başlamadan çok önceleri de mevcuttu.³¹² Vishnu'nun balık avatari, insanın bir gemiyle selden kurtuluşunu anlatan eski bir mitten gelmektedir. Stapha Brahmana'da, ilk insan olan Manu banyo yaparken balığın ellerine gelerek "seni, bütün yaratıkları ve her şeyi götürecek olan bir selden kurtaracağım" dediği anlatılır.³¹³ Hikaye şu şekilde devam eder:

"Manu, onu tekrar suya bırakır ve bir gemi yapar, sel başlayınca da içine girer. Balık, Manu'ya doğru yüzer ve o da gemiden balığın boynuzlarına bir ip bağlar. Böylece balık, Manu'yu kuzey dağma götürür."³¹⁴

Bu hikaye, destan döneminde geliştirilmiş ve balık, Vishnu'nun bir avatari olarak kabul edilmiştir. Hikaye, Mahabharata destanında ise şu şekilde devam etmektedir:

"Balık çok küçüktü ve Manu, acıyarak onu büyük balıklardan korumak için aldı, bir kaba koydu, daha sonra büyük bir kaba. Fakat o, sonradan daha da büyüdü ve Manu onu Ganj nehrine, sonra da okyanusa koydu. Nihayetinde dünyanın sonu geldi ve balık, Manu'ya bir gemi yaparak yedi bilgeyi ve dünyadaki her varlıktan bir çift almasını istedi. Balık gemiyi birkaç yıl çekti ve Himalayalar'ın tepesine getirdi. Ve sonunda balık Vishnu ile özdeşleşti." (Mhb. 3,186)³¹⁵

³¹¹ Eliot, age, II,147; Parrinder, age, s.20

³¹² O'Flaherty, age, s.153

³¹³ Parrinder, age, s.23

³¹⁴ Tyomkin-Voryobyova, age, s. 24; Parrinder, age, s.23; O'Flaherty, age, s.115,156

³¹⁵ Parrinder, age, s.24

2-Kurma

Kaplumbağa miti de, tıpkı balık gibi karışık bir başlangıca sahiptir. Satapatha Brahmana'da kaplumbağanın dünyada hayat verici ve aynı zamanda alt kabuğunun dünya, üst kabuğunun da gök olduğu söylenir. Tanrı Prajapati, kaplumbağa şekline girmiş ve dünyayı yaratmıştır.³¹⁶

Destanlarda ise kaplumbağa, Tanrı Vishnu'nun avatari haline gelmiştir. Burada tanrılar ölümsüzlük içkisi (amrita) yapmak için okyanusu döktüklerinde kaplumbağa kılığına girmiş olan Vishnu onlara yardım etmiştir.³¹⁷

Yine Vishnu, Satyaguya'da selden kaybolan ölümsüzlük içkisi, Dhavantari, Lakshmi, Sura (Şarap Tanrıçası), Çandra (Ay), Rambha vb. varlıkları bulmak için kaplumbağa şeklinde vücut bulmuştur.³¹⁸

3-Varaha

Muhtemelen yerli Hintliler'e ait olan Domuz miti, aslında Pracapati'yle ilişkilidir. Fakat Puranalar'da domuz, Vishnu'yla ilişkilendirilmiştir.³¹⁹ Destanlarda, Vishnu ilk selden sonra suların üzerinde uçar ve suyla dolu dünyada görünmek ister. Bu yüzden o, bir dağ kadar büyüklükteki bir vahşi domuz kılığına girerek sulara dalar ve dünyayı diskinin üzerinde kaldırarak eski yerine tekrar yerleştirir. O, ifrit Hiranyaka'yı da dünyayı okyanusa fırlattığı için öldürmüştür.³²⁰

Domuzun bu şekilde kullanılmasında onun hem suda hem de karada yaşayabilen bir yapıda olmasının rolünün büyük olduğu düşünülmektedir.³²¹

4-Narasimha

Aslan Adam avatarının, ifrit kralı Hiranyakashipu'yu yokettiği farzedilir. Bu kral, tanrılara verilen kurbanları gasp etmeye başlamıştı. Bu nedenle, Vishnu'ya yardım

³¹⁶ Parrinder, age, s.24

³¹⁷ Tyomkin-Voryobyova, age, s. 26; Budda, age, s.166

³¹⁸ Tyomkin-Voryobyova, age, s. 26; Kaya, age, s.169

³¹⁹ O'Flaherty, age, s.156; Parrinder, age, s.24

³²⁰ Parrinder, age, s.24; Tyomkin-Voryobyova, age, s.28

³²¹ O'Flaherty, age, s.157

etmesi için bizzat kendi oğlu tarafından dua edilir. Fakat bu kralı bir tanrı, bir insan veya bir hayvan öldüremez. Çünkü Brahma, ona bu varlıklar tarafından öldürülmeme vaadi vermiştir. Bu nedenle Vishnu, yarı insan, yarı aslan şekline girerek sarayın sütunlarından çıkar ve onu sivri pençeleriyle parçalara ayırır.³²²

Fazla tapımcısı olmayan bu avatarın, aslan-adam şeklinde tasvir edilmesinin sebebi, aslanın -Hititler, Frigler, Persler, Romalılar ve daha birçok uygarlıkta olduğu gibi koruyucu ve kollayıcı olarak kabul edilmesinin de sebebi olan- hayvanlar arasında güçlü ve yırtıcı bir yapısının olmasıdır.³²³

5-Vamana

Cüce, Hint mitolojisinin başlangıcında henüz bir avatar değildir. Vishnu, Rigveda'da üç adımını yine Vishnu olarak atıyor görünmektedir. Onun cüce olarak kabulü ilk defa Satapatha Brahmana'da görülür.³²⁴

Pracapati'den doğan tanrılar ve ifritlerin kendi aralarında yaptıkları savaşta, tanrılar yenilir ve ifritler yeryüzünü paylaşmaya başlarlar. Bunu duyan tanrılar da, cüce şeklinde olan Vishnu'yu alarak ifritlerin yanına gelirler ve onlardan kendilerine de pay vermelerini isterler. İfritler de, "Vishnu nereye kadar ulaşabiliyorsa oraya kadar veririz" derler. Nihayetinde tanrılar, Vishnu sayesinde dünyayı tekrar elde ederler.³²⁵

İlk defa Vedalar'da anlatılan Vishnu hikayesi, destan döneminde daha da geliştirilir. Brahmanalar'daki ifritlerin yerini ise, burada tek bir ifrit yani Bali almıştır.³²⁶

"Yedinci Terata Çağı'nda, bütün dünyalar Bali'nin egemenliğinde iken ve üç katlı dünyayı ifritler ele geçirmişken, Vishnu'nun üçüncü avatarı olan cüce ortaya çıktı. Kolunu, bacağı büzerek önde Brihaspati olduğu halde, ifritlerin efendisinin kurban yerine gittiği zaman Viroça'nın oğlu Bali'ye dedi ki : "Üç katlı dünyanın kralı sensin.

³²² Parrinder, age, s.25; Tyomkin-Voryobyova, age, s.30; Budda, age, s.167

³²³ Kaya, Hint Tanrıları, s.55

³²⁴ O'Flaherty, age, s.150,151

³²⁵ Tyomkin-Voryobyova, age, s. 32

³²⁶ O'Flaherty, age, s.151

Her şey sende yerleşmiştir. Ey kral, üç adımda alınan yeri bana vermelisin.” Kral Bali “Bunu kabul ediyorum” diye yanıtladı. Viroça’nın oğlu onun yalnızca bir cüce olduğunu sandığından bundan memnun oldu. Ama cüce, cenneti, gökyüzünü, yeryüzünü, bütün evreni üç adımda aştı; O ünlü tek ruh, kendi enerjisiyle güneşi bastırdı, gökyüzünün bütün bucaklarını ısıttı. İnsanlara heyecan veren koca kollu Vishnu, bütün dünyaları ısıtarak parladı ve ifritlerin mülkünü üç dünyayı çaldığı gibi çaldı. İfritleri bütün oğulları ve torunlarıyla cehenneme yolladı: Namuç, Sambara, Prahlada. Bu acımasız ifritler Vishnu tarafından yok edildi...” (Vayu Purana)

6-Parasurama

Vishnu’nun Rama adında iki avatarı vardır. Bunlardan birisi Ramachandra, diğeri de konumuzu teşkil eden Parasurama’dır.

Parasurama, “Baltalı Rama” manasına gelir.³²⁷ O, Bhrigu soyuna mensup bir brahmin ve savaşçıdır.³²⁸ Onun hikayesi, rahiplerle (brahmin) kshatriya (savaşçı) sınıfının arasında geçen mücadeleleri ve brahminlerin kshatriyalara karşı kazandığı zaferi konu edinir.³²⁹ Bu hikayeye göre Parasurama, bütün savaşçı sınıfını yok eder.³³⁰

Eliot’a göre, brahminlerin kshatriyalara karşı zafer kazanmaları tarihi dayanaktan yoksundur. Nitekim, rahiplerin nezareti altında telif edilen destan, savaşçıların kahraman tanrılarının, rahiplerin kahraman tanrılarını nasıl yendiğini ve sonra da savaşçıların bu kahraman tanrılarının oy birliği ile yüce tanrı olarak rahiplerin hamiliği altında nasıl ibadet edildiğini anlatır.³³¹

Parasurama, babası Jamad-Agni’nin isteği üzerine kanunsuz isteklerde bulunan ve babasına sadakatsiz davrandığından şüphelenilen annesi Renaka’yı öldürmüştür. Fakat, daha sonra annesinin masum olduğu anlaşılınca da annesini tekrar diriltmiştir.³³²

³²⁷ Budda, age, s.168

³²⁸ Parrinder, age, s.26; Hopkins, age, s.469

³²⁹ Eliot, age, II,148; Hopkins, age, s.469

³³⁰ Carriere, age, s.111; Parrinder, age, s.26; Zaehner, age, s.91

³³¹ Eliot, age, II,148

³³² Parrinder, age, s.26; Budda, age, s.168

7-Ramachandra

Ramayana destanının ünlü kahramanı olan Rama'nın, Vishnu'nun 7. avatarası olduğu kabul edilir.³³³ O, her ne kadar Krishna tarafından gölgede bırakılsa da, Keşmir'den Cape Comorin'e, Bombay'dan Javai ve Hint Çin'ine kadar uzanan topraklarda ibadet edilen en popüler tanrılardan birisidir.³³⁴ Onun, bütün sınıflarca kabul edilen ve okunan Ramayana'daki hikayeleri dini oyunlar olarak sahnelenir.³³⁵

Rama, her ne kadar Ramayana destanının kahramanı olsa da, Mahabharata'nın birkaç yerinde de geçer. O, Mahabharata'da ilk önce kardeşi Lakshmana ile ormanda ikamet ederken ve tepeleri dolaşırken, sonra ifrit Ravana'yı yok etmek için, Vishnu'nun avatari olarak Dasaratha'nın oğlu, Rama şeklinde ve bir de karısını kaçıran ifrit Ravana'yı yok ederken görülür. (Mhb,3,25;3,99)³³⁶

O, Ramayana'da, Ayodhya (Oudh) kralı olan Dasaratha'nın oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Sedef kabuğu, diski, topuzu ve sarı cüppesiyle Vishnu ve diğer tanrılar at kurbanında toplanırlar. Diğer tanrılar herkesi zulmeden Ravana'yı yok etmesini Vishnu'dan istedikleri için o, Dasaratha'nın dört oğlundan en büyüğü olarak dünyaya gelmeye karar verir.³³⁷

Rama, dünyaya geldikten sonra bunu onun kahramanlıkları ve evlilik hikayeleri takip eder. Göksel yayı kırar ve Parasurama'yı yener. Karısı, kocasına sadık ve vefakar bir eş olan Mithila kralının kızı Sita'dır.³³⁸

Ramayana destanı, yaşlı kral Dasaratha'nın, tahtını en büyük oğlu Rama'ya bırakmaya karar vermesiyle başlar. Taç giyme töreni gelince, kralın en genç karısı onu bu fikrinden caydırır ve kendi oğlu Bharata'nın kral olarak seçilmesini ister. Yaşlı kral, onun bu entrikasını istemeyerek de olsa kabul eder, çünkü önceden ona bir dileğini yerine getireceğine dair söz vermiştir. Bharata, tüm bunlar olup biterken yabancı bir

³³³ Eliot, age, II,149

³³⁴ Smith-Charry, age, s. 79;Eliot, II,15; Parrinder,age, s.26

³³⁵ Eliot, age, II, 15

³³⁶ Parrinder, age, s.63; Eliot, age, s.II,149

³³⁷ Parrinder, age, s.64; Tyomkin-Voryobyova, age, s.36; Valmiki, Ramayana, s.20; Hopkins, age s.469

³³⁸ Eliot, age, II,149; Valmiki, age, s.31,34

memlekettedir. O, kral ölünce yerine geçer ve tahtın gerçek mirasçısı da, karısı Sita ve kardeşi Lakshmana ile birlikte on dört yıllığına sürgüne gönderilir. Fakat kraliçenin hilesi ortaya çıkınca, yeni kral Rama'yı aramaya gider ve onu ormanda bir derviş gibi yaşarken bulur. O, yaşamını geyik avlayarak, bitkilerle beslenerek ve ağaç yaprakları üzerinde uyuyarak sıradan birisi gibi sürdürmektedir. Onun buradaki yaşamı, tam bir derviş hayatıdır. Kral, Rama'yı gerçek yerine dönmesi için ikna etmeye çalışır, fakat Rama babasının vadini bozmamak için bunu reddeder.³³⁹

Hikayenin diğer bölümleri şöyle gelişir: Rama ve kardeşi, köylüleri ve derviş hayatı yaşayanları zulmeden birçok ifriti öldürdükleri için, ifritlerin kralı Ravana bir zahit kılığında girerek Rama'nın olmadığı bir zamanda Sita'yı kaçırrır. Rama da, Rüzgarın oğlu maymun kral Hanuman'ın yardımıyla Ravana'yı ve ordusunu yokederek Sita'yı kurtarır.³⁴⁰ Fakat geleneklere göre, bir başka erkeğin evinde kaldığı için Sita'nın, iffetinin temiz olduğunu ve masumluğunu ispatlaması için ateşten geçmesi gerekmektedir. Sita, alevlere dalar fakat ateş ona dokunmaz ve ateş tanrısı Agni onu Rama'ya iade eder. Nihayet çift, on dört yıl sonra kral ve kraliçe olarak Ayodhya'ya dönerler.³⁴¹

Hikayenin sonunda ölüm, bir zahit kılığında Rama'nın yanına gelerek onun artık görevini yaptığını ve tanrıların arasına dönebileceğini söyler. Bunun üzerine Rama, son emirlerini verdikten sonra nehre gider ve tanrıların arasına karışır.³⁴²

Ramayana destanının kahramanı olan Rama'nın fazla efsanevi olan bu hikayeleri üzerinde birçok spekülasyon yapılmış ve bu hikayelerin gerçek tarihle bağlantıları incelenmiştir. Rama'nın aslında büyük destanların doğduğu Delhi düzlüklerinin güney doğusundaki ormanlık bölgelerin (Oudh) kahraman şefi olduğu kabul edilir.³⁴³ Bir hikaye tetkikçisi, mitde isimlerin ve soyların korunduğunu fakat gerçeklerin abartılarak birçok bağımsız hikayenin birleştirildiğini öne sürmektedir.³⁴⁴ Örneğin Eliot, Oudh bölgesinin bir kralının, maymuna benzeyen birinin yardımıyla

³³⁹ Parrinder, age, s.64; Challaye, age, s.62; Kim, age, II, 6; Valmiki, age, s.37,42,53,61

³⁴⁰ Parinder, age, s.65; Eliot, age, II,149; Valmiki, age, s.116

³⁴¹ Valmiki, age, s.173, 181; Parrinder, age, s.65

³⁴² Parrinder,age, s.65

³⁴³ Eliot, age, II,149; Parrinder, age, s.63

³⁴⁴ Eliot, age, s.II,149

güneye sefer düzenleyip düzenlemediğinin şüpheli olduğunu vurgulamaktadır.³⁴⁵ Fakat, bu hikayelerin bazı tarihi menşelere sahip olduğu muhakkaktır.³⁴⁶ Bu kral, çok sevildiği için kahramanlaştırılmış ve daha sonra da tanrılaştırılmış olmalıdır. Onun hikayeleri efsanelerle karışarak, dini ve poetik bir anlatıma dönüşmüştür.³⁴⁷

Rama, Hindistan'da bazı efsanevi şahsiyetleri, kahramanlaştırma ve nihayetinde tanrılaştırmanın güzel bir örneğidir. Nitekim, 14. yy.da yazılan "Adhyatma-Ramayana" gibi sonraki Ramayana metinlerinde Rama'nın tanrılaştırılmış olduğunun kabulünün işaretleri vardır.³⁴⁸ Rama'nın yanısıra karısı Sita'nın da tanrılaştırıldığı görülmektedir. O da, Vishnu'nun karısı Laksmi'nin bir bedenlenmesi olarak kabul edilir.³⁴⁹ Böylece onda, bir ziraatçı toplumun tanrısı ile eski aşk maceralarının birleştirildiği görülür.³⁵⁰ Kral çiftinin mutlu evliliği, Rama'nın cömertliği, Sita'nın iffeti, bu tanrılaştırmada önemli rol oynamıştır.³⁵¹ Sita sevgilisini, sınırsız bir zarafetle, orman sürgününde tereddütsüzce takibeden inançlı bir eş olarak kabul edilir.³⁵²

Tanrılaştırma dünyanın pek çok bölgesinde varolan bir anlayıştır. Hume, bu tanrılaştırmanın sebebini şöyle açıklamaktadır:

*"Bütün ürkütücü ve açıklanamaz biçimleriyle, inanılmaz tarihin ve mitolojik anlatıların yanısıra, aynı ilkeler doğal olarak, güç, cesaret ya da anlayışça üstün olan ölümlülere tanrılaştırır ve kahramanlara tapmayı ortaya koyar. Gözle görünmez bir ruhsal zeka, sıradan kişilerin kavrayışı için fazla ince kalan bir konu olduğundan insanlar onları doğal olarak, duyulanabilir bir tasvire ilâştirirler."*³⁵³

³⁴⁵ Eliot, age, II,149

³⁴⁶ Parrinder, age, s.274

³⁴⁷ Parrinder, age, s.65; Eliot, age, SII,149

³⁴⁸ Zaehner, age, s.92

³⁴⁹ Zaehner, age, s.64; Valmiki, age, s.31

³⁵⁰ Eliot, age, II, 150

³⁵¹ Eliot, age, II, 151; Parrinder, age, s.65

³⁵² Smith-Charry, age, s.79; Valmiki, age, s.43

³⁵³ Hume, age, s.55

Eliot da tanrılaştırmanın, Hindistan'da görülen örneğini, “önce ölmüş kahraman, güçlü bir ruh veya tanrı olur ve sonra bu tanrı bir Brahman tanrısıyla birleştirilir” diyerek dile getirmektedir.³⁵⁴

Rama ibadeti, daha sonraki tarihlerde ortaya çıkan Sihizm ve Kabir Panth'ın doğrudan ebeveyni kabul edilir. Sonuçta bu ibadet, bazı mezhepler tarafından kolayca teistik bir karaktere büründürülmüştür.³⁵⁵ Rama, hikayesi hala milyonlarca insan tarafından aziz tutulan yüce tanrı olarak kabul edilir. Her yıl Eylül-Ekim aylarında Dasara (On Gün) festivallerinde Rama'nın Ravana'ya karşı olan savaşı kutlanır. Arabalarla Rama'nın ve Ravana'nın büyük portreleri dolaştırılır ve oklar birinden diğerine atılır.³⁵⁶

Rama'ya ait menkıbeler, Hindistan'ın her yanında bilinir. Güneyde en azından 1500 yıl öncesine kadar uzanabilen ibadet merkezleri vardır. Rama ve onun maiyetine ait en ünlü menkıbelerden bazıları, Andhra Pradesh'teki Bhadrachalam'da; Kumbakonam'da ve Tamil Nadu'daki Darbhasayanam'da bulunur.³⁵⁷ İkonografide ise o, çoğunlukla karısı Sita ve kardeşi Laksmana ile birlikte tasvir edilir.³⁵⁸

8-Krishna

Vishnu'nun 9. avatarası³⁵⁹ olarak kabul edilen Krishna, aynı zamanda Vishnu'nun en büyük ve en çok sevilen avatarasıdır.³⁶⁰ Onun hikayesi, çoğunlukla Puranalar'da ve Mahabharata'da yer alsada, adının Rigveda'da geçtiği de görülür.³⁶¹

Kelime olarak Krishna, “siyah veya koyu mavi” manasına gelir ve beyaz ve kırmızının zıttı olarak kullanılır.³⁶² Krishna'nın menşei tam olarak belli değildir. Fakat kelimenin koyu siyah manasına gelmesi dolayısıyla onun, şehirleri açık tenli Aryanlar

³⁵⁴ Eliot, age, II, 147

³⁵⁵ Eliot, age, II, 151

³⁵⁶ Parrinder, age, s.66

³⁵⁷ Smith-Charry, age, s.82

³⁵⁸ Smith-Charry, age, s.79

³⁵⁹ Eliot, age, II,153; Tyomkin-Voryobyova, age, s.38

³⁶⁰ Bandyopadyay, age, s.61; Eliot, age, II,152

³⁶¹ Eliot, age, II,152; Parrinder, age, s.28

³⁶² Parrinder, age, s.27; Eliot, age, II, 152

tarafından yıkılmış olan koyu renkli yerli kesimden geldiği kanaati hakimdir.³⁶³ Eliot'a göre o, Pandavalar denen istilacı Aryanlar'dan bir kabileye, kendi aralarındaki bir savaşta yardım eden güçlü bir yerli kabilesinin şefidir.³⁶⁴

Anlatılarda ve ikonografide "çoban, çocuk, savaşçı" vb. şekillerdeki tasvirleri onun arka planının belirlenmesini engellemektedir. Parrinder'e göre o, bir güneş tanrısıdır.³⁶⁵ Eliot da, Krishna'nın güneş mitine ait bir çok özelliğe sahip olduğunu fakat, bu onun menşesinin bir güneş mitinde aranmaması gerektiğine işaret etmektedir. Çünkü ona göre, bir çok ilk tanrı güneşin birer formu olduğu için, güneşe ait özellikler tanrılığın birer formu haline gelmiştir; bu nedenle bu tip özellikler tanrılaştırılmış Budda'ya olduğu kadar, Krishna'ya da atfedilmiş olabilir.³⁶⁶

Krishna'nın menşesiyle ilgili ikinci bir varsayım, onun Greko-Hint kutsal metinlerinden alındığı şeklindedir. Fakat Eliot'a göre, her ne kadar Çoban Krishna, Pan'la (Yunasitan'da, hayvanların çoban ilahı, Roma'da bilinen adı Faun) önemli bir benzerliğe sahipse de, onun bu metinlerden alındığının işaretleri yoktur.³⁶⁷ Bazı yazarlara göre de Krishna, tıpkı Zarathustra (Zerdüşt) gibi bir öğretmendir. Bu kanaatin, Krishna'nın Bhgavatgita'da Arjuna'yı uzun bir eğitimden geçirmesi nedeniyle doğmuş olabileceği düşünülür. Bu konuda Eliot, Kahraman Krishna'nın özel bir tanrı ibadetiyle ilişkilendirilmiş olabileceğini fakat, onun aslında bir öğretmen olduğunun delillerini göremediğini belirtmektedir.³⁶⁸

Her ne kadar, menşesi belli olmasa da Krishna kültü, Hint kültür ve medeniyeti içerisinde doğmuş ve bu medeniyet üzerinde büyük bir etki yaratarak, çağlar boyunca gelişmiştir. O, Hindu düşüncesi ve hayatını benzeri görülmemiş şekilde yoğun ve şümüllü etkilemiştir. Krishna, bu kültürde, insan yaşamının çeşitli safhalarına ait her

³⁶³ Parrinder, age, s.27; Eliot, age, II,155

³⁶⁴ Eliot, age, II,155

³⁶⁵ Parrinder, age, s.28

³⁶⁶ Eliot, age, II,156

³⁶⁷ Eliot, age, II,159

³⁶⁸ Eliot, age, II,157

şeye; dansa, müziğe, kutsal kitaba, resme, şiire, mistisizme, felsefeye ve dine girmiştir.³⁶⁹

Krishna, tıpkı Rama gibi tanrılaştırmanın ve kahraman ibadetinin bir ürünüdür.³⁷⁰ Peynir hırsız olan Çocuk Krishna; Çoban Krishna ve Savaşçı Krishna şeklindeki tasvirleri, onun insani niteliklere sahip olduğunu delilleridir. O, tıpkı bir insan gibi yer, içer ve ölür.³⁷¹ Zamanla, tanrılığın ve beşeriyetin bütün olası formları bu çok yönlü kişiye atfedilmiştir.³⁷² Çocuk Krishna'nın sevimli yaramazlıkları, Hintli kadının gözünde büyütülmüş ve zamanla onda tanrısal nitelikler aranmıştır.³⁷³ Yine Savaşçı Krishna'nın olağanüstü başarıları ve insanları zalim kral Kamsa'dan kurtarışı, zamanla ona tanrısal nitelikler verilmesinde etkili olmuş olmalıdır. Nitekim metinlerde anlatılan hikayeler Krishna'nın, ruhların arzusu sonucunda tanrının veya Yüce Varlığın yerini nasıl aldığını gösterir.³⁷⁴

Krishna'nın destanlarda anlatılan hikayelerinin, çok zengin ve çeşitli olduğu görülür. O, öncelikle tereyağı hırsız ve yaramaz bir çocuk olarak anlatılır: İkinci olarak o, romantik bir sevgilidir: Üçüncü olarak da büyük bir mistik ve dervişir.³⁷⁵ Onun en önemli özelliklerinden birisi de savaşçı birisi olmasıdır.

Vishnu, Mahabharata'da anlatıldığına göre, üç dünyayı zalim kral Kamsa'nın zulmünden kurtarmak, doğruluğu ve insanoğlunun mutluluğunu korumak için Vrishni kabilesine mensup Devaki ile Vasudeva'nın sekizinci çocuğu olarak dünyaya gelmiştir.³⁷⁶ (Mahabharata, Adiparva,58,51) Daha önce de Mathura (Mutra) kralı Kamsa'ya, Devaki'nin oğullarından birisinin kendisini öldüreceği kehanetinde bulunulması üzerine, zalim kral onun altı çocuğunu öldürmüştü. Bu yüzden Devaki, sekizinci çocuğu olan Krishna'yı kaçırarak bir çoban olan Nanda'ya verir. Çobanın karısı Yasada

³⁶⁹ Bandyopadyay, age, s.59

³⁷⁰ Eliot, age, II,16

³⁷¹ Parrinder, age, s.29

³⁷² Eliot, age, II,154

³⁷³ Eliot, age, II,160

³⁷⁴ Eliot, age, II,162

³⁷⁵ Bandyopadyay, age, s.59

³⁷⁶ Parrinder, age, s.21,29,61; Bandyopadyay, s.61

tarafından büyütülen Krishna'nın gençliği sütçü kızlarla (Gopis) aşk ve eğlence içinde geçer.³⁷⁷

Krishna'nın çocuk şeklinde tasvir edilen formuna, "Balakrishna" denir. Sevimli bir bebek olan Blakrishna: Bir banyan (Hint inciri) ağacı yaprağı üzerinde ve kundaklanmış bir bebek; daha sonra kullanılmak üzere bir kenara ayrılmış lor, tereyağı ve meyvelerin olduğu kilere yaramazca ilerleyen bir çocuk; "Bebekler nereden gelir?" gibi tuhaf sorular sorarak, evin hanımları için ayrılmış özel yerlere giren bir çocuk ve annesinden gizlenen yaramaz bir çocuk gibi birkaç şekilde tasvir edilmiştir.³⁷⁸

Balakrishna'ya, bu tasvirlerin içinde daha çok tereyağı hırsızı (Makhan Chor) formunda ibadet edilir. Her ne kadar, tereyağı hırsızını tanrının bir tezahürü olarak görmek zor olsa da, olağanüstü her şeyde bir kutsallık arayan Hint insanı ve özellikle de Hint kadını çocukluğun, onun inatçı oyunları, yaramazlıkları ve sevimli saflığıyla Yüce Tanrı'nın gizem olarak tanımlanan kaprisleri arasında bir benzerlik kurmuş olsa gerektir.³⁷⁹

Krishna'nın ikinci tasviri, ormanlarda ve inekler arasında oynayan, zamanını aşk ve eğlenceyle geçiren bir kır tanrısı şeklindeki (Çoban Krishna) Krishna-Venugopala' dır. O, bu haliyle yanında bir inek olduğu halde flüt çalarken tasvir edilir.³⁸⁰

Kahraman Krishna Çoban Krishna'dan, ortaya çıktığı bölge ve zaman bakımından ayrılık göstermektedir. Savaşçı Krishna'nın hikayesi her ne kadar Ganj Vadisi'nde yayılsa da o, batıyla alakalıdır.³⁸¹ Savaşçı Krishna, üç dünyayı zulümden kurtarmak için zalim kral Kamsa'yı öldürmüş ve daha sonra da Mathura'yı, Gujarat sahilinde inşa ettiği Dvaraka şehrine nakletmiştir. Burada Yadavalar'ın kralı olmuş ve bu görevini, dünyayı zorbalardan ve canavarlardan temizleyerek devam ettirmiştir.³⁸² Sonunda Yadavalar arasında çıkan bir anlaşmazlık sonucu Krishna, ormana çekilmiştir. Ormanda

³⁷⁷ Parrinder, age, s.21,61

³⁷⁸ Smith-Charry, age, s.93

³⁷⁹ Eliot, age, II, 160

³⁸⁰ Eliot, age,II, 157; Smith-Charry, age, s.97

³⁸¹ Eliot, age,II, 157, 158

³⁸² Eliot, age,II, 154

sarı bir cüppe giyerek meditasyon yapan Krishna, Jaras adındaki bir avcı tarafından yanlışlıkla ayağından bir okla vurularak öldürülmüştür.³⁸³

Krishna'ya ait diğer bir anlatım da, Mahabharata destanının bir bölümünü teşkil eden Bhagavatgita'da geçmektedir. Krishna, burada Pandavalar'la Kurular'ın (Kauravalar) arasında çıkan bir savaşta Pandavalar'ın şefi olan Arjuna'nın arabacısı ve arkadaşı konumundadır.³⁸⁴ Savaşın başında Kurular'ın lideri, Krishna'dan yardım etmesini ister. Krishna da, çobanlardan oluşan bir orduyu onun yardımına gönderir ve kendisi de karşı tarafa gider.³⁸⁵

Hikayede Krishna, büyük bir siyasetçi, bir filozof ve bir hoca görünümündedir. O, hikayenin sonuna doğru kendisinin, evrenin Yüce Rabbi olduğunu ifade edecektir.³⁸⁶

Görüldüğü gibi Krishna, aşk oyunları ve eğlenceleri ruhi manada aşka ve tanrı sevgisine dönüşen (Gopala) Çoban Krishna; çocuksu yaramazlıkları özellikle Hintli kadının düşüncesinde bir tanrı sevgisine dönüşen Balakrishna ve üç dünyayı zulümden kurtaran ve zalim kral Kamsa'yı yok eden Savaşçı Krishna şeklinde tasvir edilmiştir. Bunun yanında Krishna, monoteistik ve panteistik tapınışların da bir objesi olmuştur. Onun bu tür özellikleri yansıttığı tasvirleri, daha çok Bhagavatgita'da müşahede edilmektedir.

Krishna, Bhagavatgita'da sahneye, Arjuna'nın arkadaşı kimliğiyle çıkmakta; ardından dini bir mürşit olarak tezahür etmekte, daha sonra da ilahi bir zatiyet haline dönüşmekte ve en sonunda ise evrensel ruh ile özdeş olan bir tek görünüme bürünmektedir.

"Sen Yüce Brahmansın, yüce dayanaksın, kötülüklerin yüce yaratıcısın. Sen ezeli-ebedi nitelikli ilahi Ruhun, tanrıların ilkinin, başlangıcı olmayan, her yerde hazır ve nazır olan varlıksın."³⁸⁷ (Bhagavatgita)

³⁸³ Parrinder, age, s.30; Carriere, age, s.240

³⁸⁴ Smith-Charry, age, s.100; Zaehner, age, s.91

³⁸⁵ Carriere, age, s.141; Parrinder, age, s.30

³⁸⁶ Bandyopadhyay, age, s.62

³⁸⁷ Senart, age, s.64

“Ey Yüce Ruh, sen ki varlıkların yaratıcısı ve efendisisin, tanrıların ve dünyanın rabbisin.”³⁸⁸ (Bhagavatgita)

Krishna, burada bir yandan tek Allah görünümünü sürdürürken bir yandan da panteistik manada bir tanrı konumundadır. Bu iki görünüş bazen birbirine karışmakta, bazen de birbirini bozmadan biri ötekini takip etmektedir.³⁸⁹

“Ben her varlığın kalbinde bulunurum; hafıza da, bilgi de, muhakeme de, benden kaynaklanır; ben bütün Vedalar’ın tanıtmayı hedef edindiği varlığım.”³⁹⁰ (Bhagavatgita)

“Zihni barışa ve huzura kavuşmuş, hırsı yatıştığı ve gūnahtan arındığı için bir Brahman ile özdeşleşmiş olan yoginin içini tam bir mutluluk kaplar. Her şeydeki ayniyetin gerçekliğini kabul eden, yogaya kendini vermiş insan bütün varlıklarda atmanı, atmanda da bütün varlıkları görmeye başlar: Her şeyde beni gören ve her şeyi de bende gören kişi benden asla mahrum kalmaz.”³⁹¹ (Bhagavatgita)

Krishna, günümüzde milyonlarca insan tarafından ibadet edilmektedir. Onun, toplumun her kesiminden, özellikle de kadınlar ve aşağı kastların mensupları gibi aciz kimselerden oluşan tapınıcılarına, Vaishnavas denir.³⁹² Krishna’ya ait mabetlerden en ünlüsü, Kerala State’de bulunan Guruvayur kasabasındaki “Guruvayurappan” mabedidir. Bu mabet, halen Güney Hindistan’da bir hac merkezi durumundadır.³⁹³

9-Kalkin

Kalkin, Vishnu’nun ileride, Kali Çağı’nın sonunda mesih olarak geleceğine inanılan bir avatarıdır.³⁹⁴ Kalki çağı, kötülüğün kol gezdiği bir çağdır. Vishnu’nun

³⁸⁸ Senart, age, s.64

³⁸⁹ Budda, age, s.189

³⁹⁰ Senart, age, s.87

³⁹¹ Senart, age, s.45

³⁹² Eliot, age, II, 162; Challaye, age, s.61; Bandyopadyay, age, s.62

³⁹³ Smith-Charry, age, s.105

³⁹⁴ O’Flaherty, age, s.193; Eliot, age, II,148; Tyomkin-Voryobyova, age, s. 42

buradaki misyonu, günahkarları yok etmek ve bir sonraki çağ olan Krata Çağı'nın gelmesine zemin hazırlamak için, kendi dharmasıyla düzeni yeniden kurmaktır.³⁹⁵

Bütün evren karıştığında, düzen bozulduğunda Vishnu, Kalkin biçiminde sekiz doğa üstü güçle bir Brahmin olarak dirilecek veya bir at üstünde gelerek bütün barbarları, dasyuları, hırsızları ve günahkarları yok edecektir; devlet düzeni yeniden düzenlenecek ve dünyada barış sağlanacaktır.³⁹⁶

Böyle bir mesih anlayışının İran'dan³⁹⁷ ya da, Parth işgalleriyle, Avrupa'da binlerce görüşün ortaya çıktığı Hristiyanlığın ilk dönemlerinde girmiş olması muhtemeldir. Nitekim Kalkin'in, bir işgalci kılığında gelerek, işgalciler ve yabancı krallarca kirletilen ovalardaki kötü kentleri yok edeceği kabul edilir.³⁹⁸

10-Budda

Hinduizm, diğer dinleri bünyesine kolayca alabilen ve onlarla barışık bir şekilde yaşayabilen bir dindir. Bu özelliği de onun, -Sanatana Dharma isminden de anlaşılabilirliği gibi- yeryüzündeki bütün inanç sistemlerini kapsayan bir üst yapı, evrensel din veya din ötesi bir sistem şeklinde düşünülmesi nedeniyle. Bu düşünceye göre, Hint kökenli olsun ya da olmasın, yeryüzündeki bütün inanç sistemleri kendi başlarına birer din değil, Hinduizmin içerisinde yer alan Sivacılık, Vishnuculuk, Tantrizm gibi birer mezheptir. Bu yolla diğer dinler, Hinduizm içinde meşruiyet kazanarak kendilerine bir yer bulabilirler ve bu sayede Hinduizm, diğer dinlerin önde gelen isimlerini ya da tanrılarını bir Hindu tanrısının avatari olarak kabul eder.³⁹⁹

Ramakrishna, Swami Vivekananda ve Mahatma Gandhi gibi bazı düşünürler, Hinduizm'in tanrıların çok olmasına müsamaha gösterdiği gibi, çeşitli inançları, ibadetleri ve birbirine zıt teolojileri bünyesinde barındırmakla nasıl toleranslı bir din

³⁹⁵ O'Flaherty, age, s.194; Parrinder, age, S26; Budda, age, S179; Zaehner, age, s.91; Tyomkin-Voryobyova, age, s.42

³⁹⁶ Kim, age, II, 63; O'Flaherty, age, s.193,194

³⁹⁷ Eliot, age, II,148

³⁹⁸ O'Flaherty, age, s.194

³⁹⁹ Yitik Ali İhsan, "Hinduizmin Diğer Dinlere Bakışı", Dinler Tarihi Araştırmaları I, s.130; Schimmel, age, s.83

olduğuna işaret ederler. Nitekim, ortodox bir Hinduist olduğunu söyleyen Gandhi, sadece Vedaların ilahiliğini değil bunun yanında, İncil, Kur'an ve Avesta'nın da Vedalar kadar ilahi olduğunu kabul eder. Çünkü ona göre, dinlerin özünde bir farklılık yoktur. Farklılık sadece, tanrının idrak edilmesi ve ruhun nihai kurtuluşu hakikatini algılamaya çalışan kişinin gözündedir. O, Hindistan'da tamamen Hristiyanlık, İslamiyet veya Hinduizm dininin geçerli olmasındansa bütün dinlerin yan yana hoşgörü içinde yaşamasının taraftarıdır.⁴⁰⁰

Hume, *“çoktanrıcılık, karşılaştığı şeylere öyle hemencecik ısınveren bir tutumdur ki, karşıt bir dinin ona gösterdiği en büyük sertlik ve nefret dahi, çoktanrıcılığı bu dinden tiksindirmeye ve onu kendisinden uzak tutmaya yetmez”* diyerek, diğer politeist dinlerde olduğu gibi, Hinduizm'in de böyle bir özelliğe sahip oluşunun nedenine ışık tutmaktadır.⁴⁰¹

Hinduizm, bu geniş toleransı sayesinde Budda'yı, Hz. İsa'yı ve hatta Hz. Muhammed'i bile Vishnu'nun bir avatari olarak kabul etmiştir.⁴⁰² Budda avatari, Brahmanlarla Buddistler arasında bir uzlaşma teşebbüsüne atfedilir.⁴⁰³ Vishnuistler'e göre Tanrı Vishnu, düşmanlarını yanlış yola sevk etmek için Budda kılığında vücut bulmuştur.⁴⁰⁴ Tanrılar, Vishnu'ya gelerek ifritlerin kendi kurban paylarını çaldıklarını fakat Brahman'ın emrini çiğnemedikleri için (yani Vedalar'ın yolunda oldukları için) onları öldüremeyeceklerini, bu nedenle buna bir çare bulmasını isterler. Vishnu da, ifritleri aldatmak için elinde bir demet tavus tüyü olduğu halde, çıplak ve kel biri olarak ifritlerin yanına gelir. Burada önce onların doğru yolda olduklarını söyler, zamanla da onların kafalarında şüpheler uyandırarak Vedaların öğretisini terk etmelerini sağlar.⁴⁰⁵

Bu on avatarın yanında aşağıdaki iki bedenlenmeden de söz etmek yerinde olacaktır:

⁴⁰⁰ Kim, age, II, 14, 64; Yitik, agm. s.141

⁴⁰¹ Hume, age, s.67

⁴⁰² Parrinder, age, s.131; Kim, age, II, 64; Varenne, age, s.306

⁴⁰³ Budda, age,s.170; Tyomkin-Voryobyova, age, s.40

⁴⁰⁴ Mackenzie, age, s.129; Eliot, age, II,148

⁴⁰⁵ O'Flaherty, age, s.191,193

11-At başı ve Hamsa (Kuğu)

At başı ve Hamsa, Vedalar yine ifritler tarafından çalınınca, Vishnu'nun onları tekrar ele geçirmeye çalışan bir avatarıdır. Bir hikayeye göre iki ifrit, Brahma uyurken vedaları kaçıır ve Vishnu, Vedalar Krata Çağın'da bulununcaya kadar kuğu ve at başı olarak dolaşır.⁴⁰⁶

c- Siva

c.a- Siva'nın Genel Özellikleri

Hint teslisin üçüncü tanrısı konumunda olan Siva, yaratıcı Brahma ve koruyucu Vishnu'nun yanında yok edici, tahrip edici bir tanrı olarak yer almaktadır.⁴⁰⁷ Tıpkı bu iki tanrı gibi Siva da, sonradan ön plana çıkmıştır.

Kelime olarak “şefkatli, merhametli, kibar, uğurlu”⁴⁰⁸ manalarına gelen Siva, Vedalar'da şimşek veya yangın gibi yıkıcı kuvvetlerin kişileştirmesi olan hastalık ilahı Rudra olarak yer almaktadır.⁴⁰⁹ Yerli kesimin tanrısı olduğu kabul edilen Rudra,⁴¹⁰ Rigveda'dan tahminen altı, yedi yüzyıl sonra Ganj bölgesine iskan başladığında, Siva şekline dönüşmeye başlamıştır.⁴¹¹ Dolayısıyla tıpkı Vishnu gibi Siva da yerli kökenli bir tanrıdır.⁴¹² Budda'ya göre ise Siva, Rudra adındaki eski bir Türk tanrısıdır.⁴¹³

Siva, kelime olarak “şefkatli, merhametli” manasına gelse de, o tıpkı Vedalar'ın Rudra'sı gibi, yıkıcı tahrip edici bir fonksiyon yüklenmiştir. Fakat, Siva ismiyle fonksiyonu arasında her ne kadar bir tezatlık görülse de aslında durum farklıdır. Tabiatın eskinin yıkımı ve yeninin yaratılması bir süreç olarak mevcuttur. Yok olan bir şeyin yerine daima bir yenisi gelmektedir. Doğum ve ölüm bir olayın iki yönüdür. Her ne kadar ölüm, kötü bir hadise olarak görülse de bu yeni bir yaratılış sürecinin bir

⁴⁰⁶ Parrinder, age, s.23

⁴⁰⁷ Bandyopadyay, age, s.51; Schimmel, age, s.85; Jordan, age, s.239

⁴⁰⁸ Bandyopadyay, age, s.51; Eliot, age, II, 140; Zaehner, age, s.85

⁴⁰⁹ Schimmel, age, s.85; Kaya, age, s.149; Eliot, age, II, 140; Jordan, age, s.239; Mackenzie, age, s.123

⁴¹⁰ Schimmel, age, s.85

⁴¹¹ Kaya, Hintlilerde Tanrı, s.42

⁴¹² Ruben, age, s.63

⁴¹³ Budda, age, s.162

parçası olarak kabul edilir. Bu nedenle Siva, yok etme fonksiyonunun yanısıra doğum, bereket ve üreme fonksiyonlarını da üstlenmiştir.⁴¹⁴

Hint mitolojisinde, Siva bir peştamalle sarılmış halde ve bazen de vücudu küllerle sıvanmış bir şekilde tasvir edilir.⁴¹⁵ Kutsal Boğa Nandi, Siva'nın aracıdır. Onun, insandaki şehvet ve arzusun bir temsili olduğu kabul edilir. İnsanoğlu, Siva'nın Himalayalar'ın zirvelerinden biri olan Kailasha'daki evine ulaşmak için, içindeki bu boğayı ehlileştirmek zorundadır.⁴¹⁶ Ganj nehri, Siva'nın örgülü saçlarından akar. Boynu mavidir ve bir yılanla bir kafatası gerdanlığı boynunu sarar. Ellerinde üç dişli bir mızrak vardır.⁴¹⁷ Başının üzerinde üç hilal taşır ve kaplan derisinden bir elbise giyer.⁴¹⁸

Her ne kadar, Vishnu ve avatarası Krishna kadar gözde biri değilse de Siva'nın tasvirleri oldukça tapımcı bulur. Mahalli tanrılar ve kahramanlar çoğu yerde onunla özdeşleştirilmiştir. Yerli ırkların tanrılaştırılmış Gor Babası, Siva'yla özdeşleştirilerek Goresvara şekline dönüşmüş ve özellikle Himalayalar'ın çeşitli bölgelerinde aşağı kast mensuplarınca ibadet edilmeye başlanmıştır.⁴¹⁹

Doğum, bereket ve üreme fonksiyonunu deruhte etmesi nedeniyle Siva, orijini dağlı yerli kesim olduğu kabul edilen Linga ibadetiyle ilişkilendirilmiştir.⁴²⁰ Sanskritçe'de "işaret, amblem, kisve vb."⁴²¹ anlamlara gelen linga, İngilizcede "bağlamak, ulaşmak" manasına gelen "*link*" kelimesiyle aynı kökten gelmektedir.⁴²² Linga, yıkım ve doğum tanrısı Siva'nın üreme gücünün ve varlığının bir sembolü olarak, bir erkeklik uzvu şeklinde tasvir edilmiştir.⁴²³ Nitekim, Hindistan'da bu uzvu

⁴¹⁴ Bandyopadyay, age, s.51; Schimmel, age, s.85; Kahraman, age, s.79; Varenne, agm. s.307; Budda, age, s.163; Challaye, age, s.61; Jordan, age, s.239; Zaehner, age, s.85

⁴¹⁵ Challaye, age, s.61; Varenne, agm. s.306; Kaya, Hint Mitolojisi Sözlüğü, s. 150; Jordan, age, s.239; Zaehner, age, s.85

⁴¹⁶ Bandyopadyay, age, s.52; Eliot, age, II, 145

⁴¹⁷ Eliot, age, II, 145; Zaehner, age, s.85

⁴¹⁸ Kaya, age, s.150

⁴¹⁹ Bandyopadyay, age, s.25; Eliot age, II, 145

⁴²⁰ Kaya, Hintlilerde Tanrı, s.49; Challaye, age, s.49

⁴²¹ Smith-Charry, age, s.15

⁴²² Celebi, age, IV, 33

⁴²³ Eliot, age, II, 143; Schimmel, age, s.85; Budda, age, s.163

temsil eden ve “Siva Linga” ya da “lingam” diye bilinen, bir santimetreden gayet heybetli boyutlara kadar pek çok dikili taşın mevcut olduğu ifade edilmektedir.⁴²⁴

Siva'nın dölleme ve üreme kuvvetinin bir sembolü olan linga, Hindu ikonografisinde, silindir veya konik bir şekilde dikilmiş ve kadın seks organının (yonı) içine girmiş şekilde tasvir edilmiştir.⁴²⁵

Dünya üzerinde üreme olayının, dişi ve erkekten oluşan iki unsurla gerçekleşmesi nedeniyle, Siva'nın sembolünün yanında, bu şekilde bir dişi partner tasvir edilmiştir.⁴²⁶ Bu sebeple linga, nadiren yonisiz olarak görülür.⁴²⁷

Yukarıda işaret edildiği gibi, benzer bir tapınımı Yunanistan'ın “phallus kültüründe”⁴²⁸ mevcut olan linga ibadetinin menşeinin, Hindistan'ın yerli kesimi olduğu kabul edilmektedir.⁴²⁹ Linga ve yoninin M.Ö. 4000-2000 yıl öncesine uzanan kalıntıları, arkeologlar tarafından bulunmuştur.⁴³⁰ Hint yerlilerinin bu kültü, tarım yaparken toprağı delmekte kullandıkları ve linga adını verdikleri bir sopa sayesinde edindikleri kanaati hakimdir. Onların üretimde kullandıkları bu alette olağan üstü bir güç görüp bunu katsallaştırmış oldukları kabul edilmektedir.⁴³¹

Vedalar'da linga ibadeti yoktur; hatta Veda bilgeleri yerlilere “lingayı tanrı edinenler” adını vermiş ve onları eleştirmişlerdir.⁴³² Linga ibadeti, halen amblemin manasına rağmen Brahmanlar ve hatta halktan eğitilmiş insanlar arasında dahi terbiyeli bir şekilde yürütülmektedir.⁴³³

Siva'nın yanında, onunla beraber ibadet edilen dişi bir kuvvet daha vardır. Aynı zamanda Siva'nın karısı olan ve “Shakti” adı verilen bu kuvvet, Himalayalar'ın

⁴²⁴ Yurdalan, Özcan, “Namaste, Tanrıça Vajina, Hindistan-Nepal Yollarında”, Metropol Multimedia, Macintosh Windows, (CD ROM: Gezi Dergisinin okurlarına armağanı.); Challaye, age, s.61

⁴²⁵ Smith-Charry, age, s.18; Zaehner, age, s.85

⁴²⁶ Bandyopadhyay, age, s.52

⁴²⁷ Smith-Charry, age, s.17

⁴²⁸ Ruben, age, s.4; Taplamacıoğlu, age, s.132; Kitagawa, age, s.5

⁴²⁹ Kitagawa, age, s.5

⁴³⁰ Smith-Charry, age, s.17; O'Flaherty, age, s.116

⁴³¹ Kaya, age, s. 50

⁴³² Eliot, age, II,143; Smith-Charry, age, s.17; Demirci, age, s.32

⁴³³ Eliot, age, II,143

kızı Kali veya Durga'dır. Kali, bir çok şekle ve görünüşe sahip olan ve müminlerinden kan kurbanı isteyen korkunç ve aynı zamanda cazibeli bir tanrıça olarak tasvir edilir.⁴³⁴ Kali eşi Siva'ya, bütün evrenin onda yer aldığı "tasya" adı verilen kozmik dansında eşlik eder.⁴³⁵

c.b- Siva'nın Oğlu Ganesha

Savaş tanrısı Skanda, Subramanya, Kartikeya ve Ganesha veya Ganapati olmak üzere Siva'nın dört oğlundan sözedilir.⁴³⁶ Bunlardan en çok sevileni ve en ünlüsü fil başlı tanrı Ganesha'dır.⁴³⁷ O, Hindistan'da gözde bir tanrıdır. Bir işe başlamadan önce ilk ona dua edilir; özellikle mabetlerde, evlerde ve iş merkezlerinde baş tanrı olarak ya da diğer tanrı ve tanrıçaların yanısıra tapınılır.⁴³⁸

Ganesha, insan gövdesi üzerine yerleştirilmiş bir fil başıyla düşünülür. On altı kadar eli vardır fakat, genellikle dört elli olarak ve otururken tasvir edilir.⁴³⁹ Onun fil başlı olmasının sebebiyle ilgili bir hikaye anlatılır. Bu hikayeye göre o, bütün tanrıların en yakışıklısı olarak doğmuştur. Bir gün annesi ondan kapıda durup içeri girmek isteyenleri engellemesini söyler; çünkü yıkanacaktır. Sonra, Siva'nın hizmetçileri kapıya gelerek içeri girmek için ısrar edince annesinin itaatkar oğlu Ganesha, onlara saldırır ve yok eder. Sonra, Siva kendisi gelir ve içeriye zorla girmeye çalışır. Ganesha, onu da engeller. Bunun üzerine, Siva kızarak onun kafasını keser. Daha sonra Parvati Siva'yı, onun kendisinin verdiği görevi yerine getirmeye çalıştığı konusunda ikna eder. Bu nedenle o da, hizmetçilerine görecekları ilk kafayı getirmelerini ve çocuğun kafasız vücuduna koyarak tekrar hayat vermelerini emreder. Hizmetçileri de, yolları üzerinde karşılaştıkları bir filin başını getirerek Ganesha'nın başına koyarlar. Bundan sonra da o, fil başlı Ganesha diye adlandırılır.⁴⁴⁰

⁴³⁴ Eliot, age, II, 146; Schimmel, age, s.86; Bandyopadyay, age, s.52

⁴³⁵ Bandyopadyay, age, s.52

⁴³⁶ Bandyopadyay, age, s.52; Kaya, Hint Mitolojisi Sözlüğü, s.151

⁴³⁷ Schimmel, age, s.86

⁴³⁸ Bandyopadyay, age, s.69

⁴³⁹ Smith-Charry, age, s.5; Bandyopadyay, age, s.70

⁴⁴⁰ Carriere, age, s.14,15; Bandyopadyay, age, s.70; Smith-Charry, age, s.5

Ganesha'nın, insani teşebbüslere bir takım engeller koyduğu ve bunları aşmaları için kendi mensuplarına yardım ettiği anlatılır.⁴⁴¹ Kutsal metinlerin ve destanların yazarı olduğu kabul edilen Ganesha'nın yazarların, müzisyenlerin ve kimi zaman da hırsızların tanrısı olduğu, ve kavgaları yatıştırdığı düşünülür. Ona ibadetin, müminlerine şans ve başarı getirdiğine inanılmıştır.⁴⁴²

Ganesha'nın heykelleri Nepal, Tibet, Burma, Tayland, Malezya, Endonezya, Vietnam, Çin ve Japonya gibi Doğu Asya ülkelerinde bulunur. Onun fil başlı ve şişman göbekli formuna bu topraklardaki mabetlerde, evlerde, okullarda, bürolarda ve fabrikalarda ibadet edilir. Günlük hayatta, milyonlarca insan ibadetlerine başlamadan önce onun ismini zikreder. Yolcular, seyahatlerinin başında ona, kendilerini koruması için dua ederler: Öğrenciler, yeni okul döneminin başında ondan yardım isterler: İşadamları, yeni mali dönemin başında ona saygı gösterirler: İşçiler, yeni iş sezonunda onu hatırlarlar.⁴⁴³

Ganesha'nın her biri onun bir fonksiyonunu açıklayan bir çok ismi vardır. Bunlardan birkaçı şunlardır: Vinayaka (Engelleri Ortadan Kaldıran), Gajajana (Fil Yüzlü), Vakratuna (Eğilmiş Gövdeli), Ekadasta (Diş Sahibi), Lambodara (Geniş Karınlı).⁴⁴⁴

⁴⁴¹ Varenne, agm. s.324

⁴⁴² Bandyopadyay, age, s.71; Carriere, age, s.15

⁴⁴³ Smith-Charry, age, s.3

⁴⁴⁴ Bandyopadyay, age, s.71; Smith-Charry, age, s.5

D- TANRIÇALAR

Tanrıça ibadeti, Hindistan'da Vedalar'dan önceki zamanlardan beri bilinmektedir. Hint Vadisi Medeniyetinin (İndus Valley Civilization) yıkıntıları arasında bulunan düz, oval ve kırmızı vb. şekillerde tasvir edilen çok sayıdaki kadın heykeli, bu kültürde tanrıçaların önemli bir yer tuttuğunun göstergeleridir.⁴⁴⁵ Örneğin Harappan'da, anne tanrıçayı temsil eden ve "Shakambari" (Bereket Tanrıçası) olarak bilinen bir çıplak kadın heykeli bulunmuştur.⁴⁴⁶

Anne kültü, Vedalar'dan önceki dönemde önemli bir yer tutarken, Vedalar'ın önde gelen tanrılarının hep erkek olduğu görülür. Dişi tanrılar, burada daha çok erkek tanrıların eşleri veya anneleri olarak yer almaktadırlar. Bu tali konumları nedeniyle onlara tanrılar kadar ibadet edilmemiştir.⁴⁴⁷

Tanrıçalar, Vedalar'dan sonra Brahmanizm'in yeniden reforme edilmesiyle tantracı ve shaktici akımların etkisiyle, Vishnu ve Siva'nın dişi güçleri olarak önem kazanmaya başlamışlardır.⁴⁴⁸ Hatta onlar, adı geçen felsefi ve teolojik akımların etkisiyle güçlü ve verimli bir şekilde karakterize edilen büyük bir kozmik prensibin altında birleştirilmiştir. Her bir tanrıça bu büyük ilahenin birer tezahürü gibi görülmüştür. Devi veya Mahadevi denen bu büyük tanrıça, dünyanın dengesini koruma ve ona inanan insanların ihtiyaçlarını gözetme faaliyetini sürdürmektedir.⁴⁴⁹

Tanrıçalar, tanrılar panteonunda görülmeye başladıkları andan itibaren, devalarla asuraların iktidar mücadelelerinde yardımcı birer fonksiyon üstlenerek daima pasif bir konumda kalmışlardır. Örneğin "Sarama", Paniler'den sığırları geri almak için kullanılmış: Parvati, önce Siva'nın bir oğlunun olması, sonra da Andhaka'yı baştan

⁴⁴⁵ Kinsley, "The Hindu Goddesses", Encyclopedia Of Religion, VI, 52; O'Flaherty, age, s.199; Bandyopadhyay, age, s.76

⁴⁴⁶ Bandyopadhyay, age, s.49, 72, 76

⁴⁴⁷ Bandyopadhyay, age, s.49; O'Flaherty, age, s.199; Eliot, age, s.162; Kinsley, E.R. agm.VI.52 Mackenzie, age, s.148, XXXI

⁴⁴⁸ Kaya, Hint Tanrıları, age, s.17; Mackenzie, age, s.148, XXXIX, XLI

⁴⁴⁹ Kinsley, E.R. agm.VI, 53

çıkarıp yok etmek için kullanılmıştır. Fakat son dönem Hinduizminde bu anlayış tersine dönmüş ve hatta tanrıçalar kendi amaçları için tanrıları kullanır olmuşlardır.⁴⁵⁰

Tanrıçalarla ilgili bu özet bilgileri verdikten sonra, Hinduizmin üç büyük döneminde önde gelen tanrıçalarını incelemeye geçebiliriz:

a- Vedalar'da Tanrıçalar

Yukarıda da belirtildiği gibi Vedalar'da panteona hakim durumda olanlar çoğunlukla tanrılardır. Tanrıçalar; burada daha çok tanrıların anneleri veya onların kendi aralarındaki mücadelelerinde birer piyon olarak yer almaktadır. Öyle ki bu tanrıçalar, Eliot'un ifade ettiği gibi, varlıklarını dramatik sebeplere borçludurlar.⁴⁵¹

1-Aditi

"Sınırsız ve bağlantısız" anlamlarına gelen⁴⁵² Aditi kelimesi, "Adityalar" denen tanrıların ve hatta insanların annesi olarak kabul edilen tanrıçanın ismidir.⁴⁵³ Vedalar'da onun panteistik bir anlayışla bütün tanrıların ve varlıkların özü olarak görüldüğü müşahade edilmektedir.⁴⁵⁴

Aditi'nin, Aryan ırkı orijinli bir tanrıça olması muhtemeldir. Nitekim aynı ilahe İran'da Anaitis ismiyle bilinmektedir.⁴⁵⁵ Zerdüşt'ün, Aditya'nın yedi oğlunu (Adityalar'ı) alarak onlardan monoteistik bir Ahura ve ona hizmet eden altı kutsal varlık meydana getirdiği ifade edilmektedir.⁴⁵⁶

Aditi'nin babası Daksa, kızkardeşi de Diti'dir. Diti, tanrıların düşmanı olan asurların anesidir.⁴⁵⁷ Aditi'ye Rigveda'da tek başına bir ilahi sunulmamıştır fakat, adı

⁴⁵⁰ O'Flaherty, age, s.199

⁴⁵¹ Eliot, age, I, 62

⁴⁵² Demirci, age, s.60; Ruben, age, s.14

⁴⁵³ Hopkins, age, s.72; Kaya, Hint Mitolojisi Sözlüğü, s.27

⁴⁵⁴ Challaye, age, s.50; Kaya, age, s.27

⁴⁵⁵ Ruben, age, s.14

⁴⁵⁶ Hopkins, age, s.73

⁴⁵⁷ Kaya, age, s.27

diğer ilahiler içinde sıkça geçmektedir. Ona, genellikle kötülükten korunmak ve emniyet içinde olmak için dua edilir.⁴⁵⁸

2- Prithivi

Prithivi, tohumları ve ağaçları büyüten, dağların yükünü taşıyan, yağmuru indiren ve yeryüzünü yeşerten tanrıcadır. Rigveda'da kendisine üç beyitlik bir ilahi sunulmuş olan Prithivi, genellikle Dyaus'la birlikte anılır. Dyaus "baba", Prithivi de "anne" olarak düşünülür ve Dyaus üretken bir öküz, Prithivi de verimli bir inek olarak tasvir edilir.⁴⁵⁹ Dyavaprithivi denilen bu iki ilah bereketin ve verimliliğin birer sembolüdürler.⁴⁶⁰

3- Usas

Usas, kelime olarak "vas" (parlamak) fiilinden türemiştir. O, Yunanlıların Esos'u ve Latinlerin Aurora'sı ile akrabadır. Kendisine yaklaşık yirmi ilahide yalvarılmış olan Usas, şafak vaktinin tanrıçasıdır. O, dans eden bir kız gibi süslenerek doğudan, karanlığın içinden çıkar ve ışığı getirir. Onun ortaya çıkışı sabaha bir işarettir. Karanlığın içinden bir ineğin ahırdan çıkışı gibi çıkarak kötü ve pis ruhları kovar. Onun ortaya çıkışıyla bütün canlılar harekete geçer; kuşlar yuvalarını terk eder, insanlar azık aramaya çıkarlar, rahipler ilahileri okumaya ve kurbanlarını sunmaya başlarlar.⁴⁶¹

Usas, çoğu Veda tanrısında olduğu gibi, güneşle ilişkilendirilmiştir. O, sevgilisi ya da annesi olarak tasvir edilen güneşin (Surya) yolunu açar. Surya da onu genç bir erkeğin sevgilisini takip edişi gibi izler.⁴⁶²

Ona sunulan ilahilerden birkaçı şöyledir:

Ey zengin Usas!

Bize sağlık ver,

⁴⁵⁸ Jordan, age, s.3; Kaya, age, s.26

⁴⁵⁹ Jordan, age, s.221; Kaya, age, s.66,119; Challaye, age, s.50

⁴⁶⁰ Kaya, age, s.66,119; Jordan, age, s.221

⁴⁶¹ Budda, age, s.34; Kaya, age, s.158; Eliot, age, I, 63; Hopkins, age, s.76; Jordan, age, s.273; Yutang, age, s.26

⁴⁶² Budda, age, s.34; Kaya, age, s.159; Jordan, age, s.273

Bize başarı ver.

(Rigveda, I, 92)

Parlamakta olan cömert Usas,
Bu gün pek çok zenginlik bahşetsin!
Karanlıkta habersiz cimriler,
Bırak uyumaya devam etsin.

(Rigveda, IV, 51:3)

b- Brahmanizm ve Destan Döneminde Tanrıçalar

Vedalar boyunca pek de rağbet edilmeyen tanrıçalar, Brahma, Vishnu ve Siva'nın ön plana çıktığı ayin ve destan edebiyatında onların dişi güçleri (shakti) veya onların karıları olarak önem kazanmaya başlamışlardır.⁴⁶³

Bu tanrıçaların en çok göze çarpanları, Brahma'nın karısı Sarasvati; Vishnu'nun karısı, Lakshmi ile Uma, Parvati, Durga ve Kali olmak üzere bir çok isme sahip olan Siva'nın karısı Devi'dir.

1-Sarasvati

Sarasvati, Vedalar döneminde hem bir tanrıça, hem de istilacı Aryanlar'ın ilk yerleşim birimlerinden biri olan Brahmanarta'nın bir nehrinin ismidir. O, nehir tanrıçalığından filozofların bir akıl ilahesi durumuna yükselmiştir.⁴⁶⁴

Vedalar'da Brahma'nın kafasından çıktığı kabul edilen Sarasvati, daha sonraki dönemde ise onun karısı haline gelmiş ve ilim, öğrenme ve kültür tanrısı olmuştur.⁴⁶⁵ Ayrıca ona, Brahma'nın karısı olduğu için Brahmi adı verilmiştir.⁴⁶⁶

⁴⁶³ Bandyopadyay, age, s.73

⁴⁶⁴ Bandyopadyay, age, s.94; Jordan, age, s.229; Kaya, age, S139

⁴⁶⁵ Tyomkin-Voryobyova, age, s. 82; Kinsley, E.R. agm.VI,52; Kaya, age, s.139

⁴⁶⁶ Jordan, Age, s.229; Kaya, age, s.139

Modern Hindistan'da özellikle okul çocukları tarafından ibadet edilen Sarasvati, öğrencilerin, kitapların ve kalemlerin efendisidir. Bu yüzden onun heykelleri, okulların giriş kapısının üstüne yerleştirilmiştir. Hindistan'da onun adına her yıl Ocak ve Şubat aylarında bir festival düzenlenir.⁴⁶⁷ O, aynı zamanda Caynist ve Buddist metinlere de girmiştir. Cayna inancında ona, okul ve kutsal öğrenimin önde gelen tanrıçası olarak, Sreetadeva adıyla dua edilir. Vajrayana Budduzminde ise o, yine ilim, fikir ve düşünce fonksiyonunu koruyarak Bodhisattvası Manjushrec olarak isimlendirilir.⁴⁶⁸

2-Lakshmi

Vishnu'nun eşi Lakshmi, aşk, güzellik, sağlık, cömertlik, şans, döl ve bereket tanrıçasıdır. İlk devirlerde lotüs (nilüfer) çiçeğiyle ilişkilendirilmiş ve ayrıca, mucizevi bir nitelik görülen bitkilerin canlılığını temin ettiği düşünülmüştür. Vishnu, göksel krallık rolünü oynarken, onun da bereket ve cömertliği temsil ettiği kabul edilmiştir. Onun, bereket verici özelliği nedeniyle bir inek şeklinde düşünüldüğü görülmektedir.⁴⁶⁹

Vishnu'nun avatar tanrısı olması münasebetiyle karısı Lakshmi de, aynı şekilde düşünülerek Rama'nın eşi Sita'nın veya Krishna'nın eşi Radha'nın destani figürleri onun bedenlenmesi olarak kabul edilmiştir.⁴⁷⁰

Çağdaş Hinduizm'de halen kabul gören Lakshmi, özellikle maddi başarının, onun lütfu ve inayeti olmadan kazanılamayacağına inanan tüccar sınıfı arasında meşhurdur.⁴⁷¹

3-Pravati

Parvati, dağla özellikle de Himalayalar'la ilişkili bir tanrıçadır. Himavan ve Mena adlı dağ tanrıalarının kızı olan Parvati, Siva'nın eşi olarak kabul edilir.⁴⁷² Siva ile evlenmeden önce ise o, boyun eğmez bir bakiredir.⁴⁷³

⁴⁶⁷ Jordan, age, s.229

⁴⁶⁸ Bandyopadyay, age, s.94

⁴⁶⁹ Challaye, age, s.62

⁴⁷⁰ Jordan, age, s.143

⁴⁷¹ Kinsley, E.R.agm.VI.52

⁴⁷² Smith-Charry, age, s.50; Zaehner, s.85, Tyomkin-Voryobyova, age, s. 60

⁴⁷³ Varenne, agm. s.309; Jordan, age, s.202

Hint mitolojisinde Siva, linga ile sembolize edilirken, Parvati de yoni şeklinde tasvir edilmiştir. Linga ve yoninin birleşmiş halde gösterildiği pek çok tasvir ve heykele Hindistan'ın birçok bölgesinde eskiden beri tapınılagelmıştır. Tanrı ve tanrıçanın bu şekilde tasvirleri bereketi, evrenin yaratılışını ve üremeyi temsil eder. Parvati'nin üreme fonksiyonu, onun Aryan öncesi dönemin (Harappan) bereket tanrıçası Shkambari ile ilişkilendirilmesine neden olmuştur. O, Shakambari'nin bir devamı gibi görülmektedir.⁴⁷⁴

Parvati'nin her biri bir kişiliği ve fonksiyonu temsil eden diğer tasvirleri ise şunlardır:

Durga

Durga, kelime olarak “zor yol, ulaşılamaz ve olanaksız” manalarına gelir. Yunanlılar'ın Arthemisi'ne benzeyen Durga, utangaç ve vahşi tabiatlı bir bakiredir.⁴⁷⁵ Yalnız olmaktan hoşlandığı için onun tarlaları koruyan bir köy tanrıçası olduğu kabul edilir.⁴⁷⁶

Durga, sadece bir dişi tarafından yok edilebilecek olan ifrit Mahishasura'ya karşı erkek tanrıların enerjilerinin birleşmesi sonucunda ortaya çıkmıştır.⁴⁷⁷

“Buffalo ifrit, bazı tanrıların yetkilerini ellerinden alınca buna diğer tanrılar çok kızdılar ve öfkeyle yanan Vishnu'nun ağzından büyük enerjisi çıktı ve Sambhu da aynı oldu. Yaratıcının ve İndra'nın gövdelerinden ve bütün öteki tanrıların da gövdelerinden acımasız enerji çıktı ve hepsi birleşti. Sonra bu enerjilerin birleşiminden bir kadın görüldü: Başı Siva'nın enerjisinden, iki kolu Vishnu'nun enerjisinden, iki ayağı Brahma'nın enerjisinden çıktı; beli İndra'nın enerjisinden, saçları Yama'nın enerjisinden oluşmuştu, iki göğsü ayın enerjisinden, ayak parmakları güneşin, el parmakları Vasular'ın enerjisinden, burnu Kubera'nın, dizi dizi dişleri dokuz Pracapati'nin, iki gözü Adak taşıyıcının enerjisinden çıkmıştır. İki alaca karanlık onun

⁴⁷⁴ Bandyopadyay, age, s.48,73

⁴⁷⁵ Varenne, agm. s.324

⁴⁷⁶ Smith-Charry, age, s.169

⁴⁷⁷ Bandyopadyay, age, s.26; Kinsley, E.R. agm.VI,52

kaşları oldu ve kulakları rüzgarın enerjisinden yayıldı; öteki tanrıların inanılmaz güçteki enerjilerinden de, ışınlar saçan üstün kadın bütün tanrılardan ve ifritlerden daha tahlikeli oldu.” (Jkanda Purana)⁴⁷⁸

Durga ve Kali'nin büyük tanrıça Parvati'nin birer formu olarak ortaya çıktığı kabul edilir.⁴⁷⁹ O, her biri güçlü bir erkek tanrıya ait silahlar taşıyan bir çok kola sahiptir. Bir aslana binmiş olarak tasvir edilen Durga, çok güzel ve çok kuvvetlidir. Onun görevi, dünya ne zaman ifritler tarafından tehdit edilse veya onun müminleri onu ne zaman yardım için çağırırsa, ortaya çıkmak ve güçlükleri gidermektedir.⁴⁸⁰ Hindistan'ın güney bölgesindeki köylerde, kasabalarda ve şehirlerde onun adına yapılmış büyüklü küçüklü pek çok mabet vardır.⁴⁸¹

Kali

Büyük tanrıça Parvati'nin bir başka formu olarak kabul edilen Kali, Durga'dan daha sert ve daha haşındır.⁴⁸² Kelime olarak “siyah” manasına gelen Kali, siyah derili, memeleri sarkmış yaşlı bir kadın görünümündedir.⁴⁸³ İskoç Cailleach veya Mısır Hathor'u gibi intikam alıcı ve kan dökücü bir tanrıça olduğu kabul edilen Kali, kurbanlarının kanını içerek sarhoş olur ve vampirimsi dişlerini gösteren dudaklarından kan akar.⁴⁸⁴

Kali, Rigveda'nın yaratılış ilahisine (X, 129,3) göre ilk yaratılışı tasvir eden geniş uzay gibi sınırsız bir varlıktır. O, eşi Şiva'ya “Tasya” adı verilen kozmik dansta eşlik eder.⁴⁸⁵ Onun, günümüzde halen ölü yakma törenlerinde bulunduğu ve ibadet edildiği yerlerden kan kurbanı aldığı düşünülür.⁴⁸⁶ Nitekim Kalküta'daki büyük mabedinde ona kanlı keçi kurbanı sunulur.⁴⁸⁷

⁴⁷⁸ O'Flaherty, age, s.201

⁴⁷⁹ Bandyopadhyay, age, s. 74; Jordan, age, s. 70

⁴⁸⁰ Tyomkin-Voryobyova, age, s. 64; Kinsley, E.R. agm.VI,52

⁴⁸¹ Smith-Charry, age, s.169; Jordan, age, s.70; “Hinduism”, 13 Kasım 1998, [http:// www.geocities.com/vienne/strasse/1364/hinduism.htm](http://www.geocities.com/vienne/strasse/1364/hinduism.htm). erişim tarihi:02.02.1999

⁴⁸² Tyomkin-Voryobyova, age, s.68; Kinsley, E.R. agm.VI,52

⁴⁸³ Bandyopadhyay, age, s.75; Tyomkin-Voryobyova, age, s.68

⁴⁸⁴ Kinsley, E.R. agm.VI,52; Zaehner, age, s.85; Jordan, age, s.128 ; Varenne, agm.s.310

⁴⁸⁵ Bandyopadhyay, age, s.52,75

⁴⁸⁶ Kinsley E.R. agm.VI, 52; Bandyopadhyay, age, s.80; Zaehner, age, s.85; Varenne, agm. s.310

⁴⁸⁷ Zaehner, age, s.85

Kali, tapımcıları tarafından bir çok isimle çağırılır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Adya, Mahashakti, Prakriti, Karaladani, Neclasarawati, Narayani, Chamunda, Kausika, Yogamaya, Bhadrakali, Guhya Kali, Yoganidra, Shakti, Anandamoyee.⁴⁸⁸

c- Modern Hinduizmde Tanrıçalar

Çağdaş Hindistan'ın büyük yerleşim birimlerinde, panteona hakim durumda olan erkek tanrılardır. Teslisin üç büyük tanrısının eşleri konumunda olan tanrıçalar, bu erkek yanında tali bir öneme haizdir. Fakat, her ne kadar yüksek kastlarda erkek tanrılara ibadet revaçta ise de, özellikle köylerde ve kırsal bölgelerde tanrıça ibadeti hakim durumdadır.⁴⁸⁹ Bu tanrıçalardan bir çoğu köylülere göre edebi gelenekle alakalıdır, fakat gerçekte bunlar küçük toplulukların, sınırlı mahallerin yaşamsal problemlerine binaen ortaya çıkmıştır.⁴⁹⁰ Örneğin ekinlerin korunması hususunda ya da bazı bölgelerde ciddi hastalıklar ortaya çıktığı zaman, insanlar tedavide kullanılacak uygun ilaçların farkında olmadıkları için doğa üstü güçlerden bazılarına ibadet eder hale gelmişlerdir. Bunlardan Sheetala, frengi hastalığı tanrıçası; Manasa, yılan ve sürüngenlerin tanrıçası; Smashankali de kolera, veba vb. hastalıklardan kurtarıcı tanrıçalar olarak kabul edilirler.⁴⁹¹

Hinduizm'de, Hint coğrafyasıyla ilişkili olan tanrıçalar da vardır. Örneğin Hint Yarımadası'nın bizzat kendisi Hintliler tarafından kutsal sayılır ve Bhara Ma (Hint Anne) olarak ifade edilir. Bunun yanında nehirler de kutsal birer varlıktır. Bunlardan en kutsalı Ganj'dır. Bu nehrin kişileştirilmiş hali olan tanrıça Ganj'm, temizleyici ve affedici olduğu kabul edilir. Onun sularında yıkanmak, günahlardan temizlenmektir.⁴⁹²

⁴⁸⁸ Bandyopadyay, age, s.78

⁴⁸⁹ Kinsley, E.R. agm.VI,52

⁴⁹⁰ Kinsley, E.R. agm.VI,53

⁴⁹¹ Bandyopadyay, age, s.74

⁴⁹² Kinsley, E.R. agm.VI,53

S O N U Ç

Hinduizm'in, tarihi süreç içerisinde birçok tanrı anlayışını bünyesinde barındırdığı görülür. Yaklaşık olarak beş bin yıllık bir tarihi maceraya sahip olan bu dinde, animizm ve totemizmden başlayan bir dini tekamül söz konusudur.

Hinduizm'de ışık ve ateş gibi kozmik güçler; dağ, ırmak ve ağaç gibi tabii varlıklar kutsal sayılmış ve zamanla bunlara antropomorfik nitelikler yüklenmiştir. Bu varlıklar kutsallığını korumakla birlikte, tarihi süreç içerisinde onların gerisinde varolduğu düşünülen evrensel nitelikte tanrı ya da tanrılar fikrine ulaşılmıştır.

Fakat söz edilen tekamülün hedefi hiçbir zaman mutlak manada monoteizm olmamıştır. Bu tekamülün ilk basamağını oluşturan Vedalar döneminde, politeistik, panteistik, monoteistik anlayışları ve hatta bir teslis fikrini hep bir arada görmek mümkündür. Bunun yanında, Vedalar'da politeistik unsurların daha ağırlıklı olarak hissedildiğini söylemek gerekir.

Vedaların hemen arkasından gelen ve kutsal metinleri Brahmanalar ve Upanişadlar olan Brahmanizm döneminde ise, Vedalar'ın politeist anlayışı varlığını sürdürmekle birlikte, önem daha çok bir tanrıya verilmeye başlanmış daha sonra da panteistik yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Destan döneminde ise yaratıcı Brahma, koruyucu Vishnu ve yok edici Siva'nın oluşturduğu bir teslisin revaçta olduğu görülür.

Günümüzde yarım milyardan fazla mensubu olan bu din halen, Brahman şemsiyesi altında üyelerini Brahma, Vishnu ve Siva'nın oluşturduğu bir teslisi, silik de olsa Vedalar'ın tanrılarının oluşturduğu politeizmi, Max Müller'in "henoteizm" adını verdiği diğer tanrıları kabul etmenin yanında, sadece kendi tanrısını yüce tanrı olarak benimseme şeklinde kendini gösteren monoteizm anlayışını da bünyesinde barındırmaktadır.

EK : BAZI HİNT TANRILARININ VE AVATARALARININ RESİMLERİ

Brahma

Siva

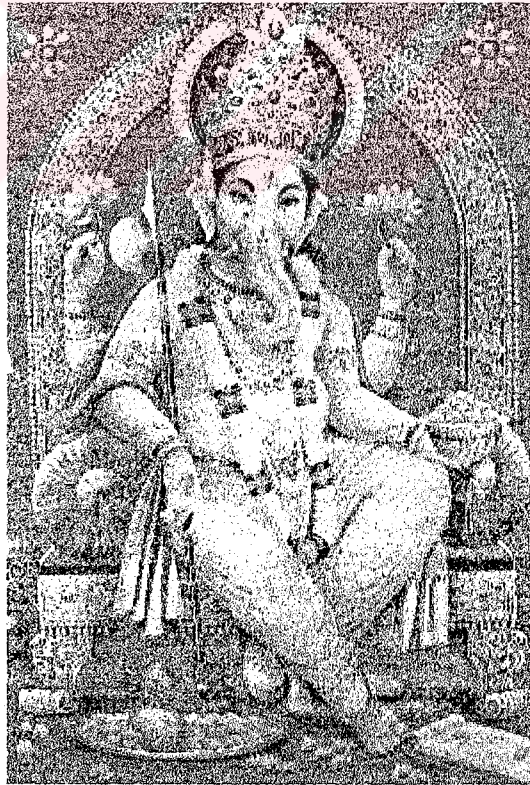
Vishnu

Vishnu'nun avatari Rama.

Vishnu'nun avatari Krishna.

Siva'nın oğlu, Fil Başlı Ganesha.

BİBLİYOGRAFYA

- Anderson, J. N. D. *The World's Religions*, London, 1965
- Bandyopadhyay, Pranap, *Gods And Goddesses In Hindu Mithology*, Published By United Writers, Calküta, 1993
- Bilgin, M. Siraç, *Aryan Mitolojisi Yazatalar ve Homa*, Doz Basım-Yayım, I. Basım, İstanbul, 1996
- Budda, Ömer Hilmi, *Dinler Tarihi*, Vakit Gazete-Matbaa-Kütüphane, İstanbul, 1935
- Challaye, Felician, *Dinler Tarihi*, Çev. Tiryakioğlu, Samih, Varlık Yay. İstanbul, 1960
- Carriere, Jean-Claude, *Mahabharata*, Çev. Aslan, Nazım, Can Yayınları, İstanbul, 1991
- Çelebi, Ahmet, *Mukarenetü'l-Edyan: "Edyanü'l-Hindi'l-Kübra"* IV, 7. Baskı, Kahire, 1984
- Demirci, Kürşat, *Hinduizmin Kutsal Metinleri Vedalar*, İşaret Yayınları, İstanbul, 1991
- Doğan, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Ülke Yayın Haber Tic. LTD. ŞTİ. İstanbul, 1994
- Eliade, Mircea, *A History Of Religious Ideas*, The Universyt Of Chicago Press, Chicago And London, 1982
- Eliade, Mircea, *Dinler Tarihi Sözlüğü*, Çev. Ali Erbaş, İstanbul, 1997
- Eliot, Sir Charles, *Hinduism And Buddhism*, C. I, II, Published By Barnes & Noble Inc. New York, 1873
- Güngören, İlhan, *Budda Ve Öğretisi*, İstanbul, 1981
- Hopkins, Edward Washburn, *The Religions Of India*, Published By Munshiram Manoharlal, New Delhi, 1976
- Hume, David, *Din Üstüne*, Çev. Mete Tuncay, 3. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları Ankara, 1995
- Işım, Mehmet Ali, *Upanişadlar "Tanrının Soluğu"*, Dergah Yayınları, I. Basım, İstanbul, 1976

- Jordan, Micheal, *The Encyclopedia Of Gods*, New York, 1993
- Kaya, Korhan, *Hint Mitolojisi Sözlüğü*, İmge Kitabevi Yayınları, I. Baskı, Ankara, 1997
- Kaya, Korhan, *Hintlilerde Tanrı*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998
- Kim, Young Oon, *World Religions*, C. II, New York, 1982
- Kinsley, David, "The Hindu Goddesses", *The Encyclopedia Of Religions*, C. VI
- Kitagawa, Joseph Smith, *The Religious Tradations Of Asia*, Mcmillan Publishing New York, 1989
- Küçük, Abdurrahim, "Sihizm", A.Ü.İ.F.D. C.XXVIII
- Ludwing, M. "Gods And Goddesses", *The Encyclopedia Of Religions*, C. VI
- Mackenzie, Donald A. *İndia: Myths And Legends*, Studio Editions, London, 1985
- O'Flahert, Wendy Daniger, *Hindu Mitolojisi*, Çev. Kudret Emiroğlu, I. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 1996
- Parrinder, Geoffery, *Avatar And İncarnation*, Published By Faber And Faber, London, 1970
- Raju, P.T. "Religions Of İndia", (Wing Tsit), *An Anthology The Great Asian Religions*, London, 1969
- Ramanujan, A. K. *Speaking Of Siva*, Penguin Books, 1973
- Ruben, Walter, *Eski Hind Tarihi*, Çev. Cemil Ziya, İdeal Matbaa, Ankara, 1944
- Ruben, Walter, *Buddizm Tarihi*, Çev. Abidin İtil, Sakarya Basımevi, Ankara, 1947
- Schimmel, Annemaria, *Dinler Tarihine Giriş*, Güven Matbaası, Ankara, 1955
- Sena, Cemil, *Tanrı Anlayışı*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1978
- Senart, Emil, *Bagavagita "Rabbin Ezsgisi"*, Çev. Yavuz Keskin, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul, 1995
- Smith, Brian K. "Canonical Authority And Social Classification: Veda And Varna In Ancient Indian Texts", *History Of Religions An International journal For Comperative Historical Studies*. November 1992, The Universty Of Cicago Press, Vol. XXXII, Number. II

- Smith, H. Daniel - Chary, M. Narasimha, **Handbook Of Hindu Gods Goddesses and Saint**, Sundeep Prakashan, New Delhi, 1991
- Şeriatı, Ali, **Dinler Tarihi**, Çev. Erdoğan Vatansever, Seçkin Kitaplar Yayıncılık, ts.
- Taplamacıoğlu, Mehmet, **Karşılaştırmalı Dinler Tarihi**, Güneş Matbaacılık, Ankara, 1966
- Tümer, Günay - Küçük Abdurrahim, **Dinler Tarihi**, Ocak Yayınları, II. Baskı, Ankara, 1993
- Tyomkin, Edward - Voryobyova-Desyatovska, Margarita, **The Hindu Pantheon**, Garnet Publishing, Lebanon, 1994
- Valmiki, Ramayana, Çev. Doğrul, Ömer Rıza, Nakış Yayınevi, İstanbul, 1975
- Varenne, Jean, “Hinduizm”, (Aydın, Mehmet), **Din Fenomeni**, Din Bilimleri Yayınları, 2.Baskı, Konya, 1995
- Wilson, Andrew, **World Sicutude, A Comperative Anthology Of Sacred Texts**, New York, 1991
- Yitik, Ali İhsan, “Hinduizmin Diğer Dinlere Bakışı”, **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, (Sempozyum: 08-09 Kasım), Ankara, 1998
- Yurdaydın, Hüseyin G.- Dağ, Mehmet, **Dinler Tarihi**, Ankara, 1978
- Yutang, Lin, **The Wisdom Of India**, London, 1954
- Zaehner, Richard Charles, **Hinduism**, Oxford Universty Press, London, 1966

Diğer Kaynaklar

İnternet

Frawley, David, The Aryan Drawidian Controversy, http://www.hindunet.org/hindu_history/ancient/aryan_frawley_1.htm. Erişim tarihi: 02.02.1999

Hinduism, <http://www.geocities.com/vienne/starasse/1364/hinduism.htm>. Erişim Tarihi: 02.02.1999

Buddism, <http://thsun1.jnr.dubna.su/~schcher/buddism.htm>. Erişim tarihi:02.02.1999

CD. ROM

Yurdalan, Özcan, “Namaste, Hindistan-Nepal Yollarında”, Metropol Mumtimedia, Macintosh Windows, (CD ROM: Gezi Dergisinin Okurlarına Armağanı)

İ N D E X

A

Aditi; 87
 Adityalar; 35, 87
 Agni; 5,27,30,32,36,45,46,53,69,71
 Agni Purana; 9
 Ahura; 23,27,87
 Ahura Mazda; 23,34,39,42,58
 Aiteraya; 7
 Amasya; 37
 Amrita; 48,67
 Anadolu; 31,36,37
 Animizm; 17,20,24
 Antropomorfik; 28,35
 Antropomorfize; 31,45
 Apollo; 40
 Apollo-Helios; 37
 Apsaras; 24
 Aranyakalar; 7, 55
 Arjuna; 74, 77
 Ardhvaryu; 48
 Ari; 13,25,45,47, 61
 Ariler; 12,13,14,15,16,17,18,19,22,23,
 24,25,31,32,33,34,35,36,37,41,43,44,
 46,47,54
 Arthemis; 91
 Aruneya Upanishad; 7
 Arya Dharma; 12
 Aryaman; 38
 Aryan; 5,12,48,51,55,62,87,91
 Aryanlar; 15,16,73,74,89
 Asa; 63
 Aslan-adam; 65,66,67,68
 Asu; 22
 Asura; 23
 Asurlu; 23
 Asvinler; 5,6,30,39,40,42
 Atalara tapınma; 17,19
 Ateistik; 22
 Ateizm; 22,26,28
 Atharvaveda; 42,45,49
 Atman; 58,60,61,62
 Aurora; 15,88
 Avatar; 19,63,64,65,66,67,68,69,70,73,
 78,79,80,81,82,90
 Avataralar; 63,64,65,66
 Avesta; 23,36,37,39,42,48,49,80

Ayodhya; 70,71

B

Baal; 29
 Babil; 29,35
 Babilliler; 35
 Balakrishna; 76,77
 Balık; 65,66,67
 Bali; 44
 Banyan; 76
 Bedenlenme; 72,80,90
 Bengal; 15
 Bereket Tanrıçası; 86,91
 Bergama; 37
 Bhaga; 15,30,42
 Bharata; 8
 Bhrgu; 69
 Bhutlar; 24
 Bog; 15
 Bombay; 70
 Bhagavatgita; 8,77,78
 Brahma; 10,16,56,57,58,59,60,61,
 62,68,81,89
 Brahma Purana; 9
 Brahmanarta; 89
 Brahmavaivarta Purana; 9
 Brahman; 7,25,57,58,60,73,77,80,
 Brahmada Purana; 9
 Brahmanalar; 7,19,22,25,28,32,50,55, 56
 62,68,80,83
 Brahmanizm; 14,20,86,89
 Brahmin; 69,79
 Brihadanyaka Upanishad; 7
 Brihaspati; 30,32,52
 Budda; 7,14,65,74,79,80,81
 Buddist; 90
 Buddistler; 80
 Buddizm; 14,19,22
 Burma; 85

C , Ç

Cailleach; 92
 Cape Comorin; 70
 Cayna; 90
 Caynist; 90

Caynizm; 22
 Chackra; 63
 Chandogya Upanishad; 6
 Çin; 85

D

Daksa; 87
 Dasara; 73
 Dasaratha; 70
 Dasyu; 16
 Dasyular; 16,19,24,25,32,76
 Dattatreya; 65
 Delhi; 71
 Destanlar; 8,9,55,67,71,75,85
 Deus; 15
 Deva; 22,23,41
 Devalar; 22,24,86
 Devas; 15
 Devaki; 75
 Devea; 23
 Devi; 86,89
 Dharma; 12
 Diti; 87
 Dionisos; 48
 Dioukurlar; 40
 Do; 34
 Domuz; 65,66,67
 Dravidyenler; 13,14,18
 Durga; 84,89,91,92
 Dyaus; 15,30,41,42,49,85

E

Endonezya; 85
 Ermeniler; 15
 Evren; 29,33,50,59,62,79
 Eski Hint ilkelleri; 43
 Euphratus Vadisi; 18

F

Faraşa; 37
 Fetişisizm; 17
 Fil başlı Ganesha; 84
 Fil yüzlü; 85
 Frigler; 68

G

Gada; 63
 Ganapati; 84
 Ganesha; 84,85
 Gandhi; 79,80

Ganj; 66,76,81,82,93
 Garuda Purana; 9
 Girhya; 45
 Gor Baba; 82
 Gopala; 63,76,77
 Gopis; 76
 Grekler; 33,36,48
 Gujarat Sahili; 76
 Gungu; 24
 Guruvayuppan; 78
 Guruvayur; 78
 Güney Rusya; 14

H

Hadad; 29
 Halk ozanları; 9
 Hanuman; 71
 Haoma; 47
 Harappan; 18,86,91
 Hathor; 92
 Hazar Denizi; 14
 Helana; 40
 Helios; 37,40
 Henoteizm; 27,56
 Herkül-Varethragna; 37
 Himavan; 90
 Himalayalar; 14,66,82,83
 Hindistan; 23,24,25,26,29,31,32,36,41,48,
 50,53,56,58,59,61,69,70,76,
 77,80,81,83,86,87,88,
 Hindu; 12,22,23,24,25,26,56,63,64,65,74,
 79,83,86
 Hindus; 12,20
 Hindustan; 12
 Hinduizm; 12
 Hinduizm; 12,13,14,20,22,29,34, 87,90
 Hint; 4,5,7,13,15,16,18,20,22,23,24,25,27,
 30,32,36,43,44,57,58,60,65, 68,70,
 74,76,79,81,82,86,87,91,93
 Hint Çini; 70
 Hint inciri; 76
 Hiranyagarbha; 50
 Hitit kralı; 31
 Hititler; 68
 Hristiyanlık; 13,79
 Hulül; 64
 Hulüller; 63
 Hwg; 15

I, İ

Isparta; 37
İfritler; 16,22,23,24,31,32,38,44,50,68,69,
71,80,81,92
İkonografi; 73,74,83
İlahi bilgi; 4
İliade ve Odysse, 8
Incarnation; 64
İncil; 80
İn-da-ra; 31
İndra; 5,14,15,17,18,27,29,30,31,32,33,34,
37,38,43,45,46,48,51,52
İndus; 12
İndus Irmağı; 18
İndus nehri; 12
İndus vadisi; 18
İndis Valley Civilization; 86
İran; 15,23,27,34,37,47,67,79
İrlanda; 15
İsa; 80
İskandinavlar; 29,31,51
İslamiyet; 13
İspanya; 15
İtalyanlar; 15

J

Jabala Upanishad; 7
Jamad-Agni; 69
Japonya; 85
Jaras; 77
Javai; 70
Jupiter; 15

K

Kabir Panth; 73
Kadın seks organı; 83
Kailasha; 82
Kaivalya Upanişad; 7
Kali; 84,89,92,93
Kali Çağı; 78
Kalkin; 65,78,79
Kamsa; 75,76,77
Kapila; 65
Kaplumbağa; 65,66,67
Kauravalar; 8,77
Kavak Dağı; 37
Keltler; 15
Kena Upanishad; 6
Keşmir; 70
Khondolar; 18

Kızılderililer; 17
Kilisehisar; 37
Kommagene Devleti; 37
Kozmik dans; 84,92
Krata çağı; 79, 81
Krishna; 63,64,65,70,73,74,75,76,77,78,
79,82,90
Krishna-Venugopala; 76
Khsatriya; 16,69
Kur'an; 80
Kurma; 65,69
Kurma Purana; 9
Kutsal boğa; 82

L

Lakshmi; 67,89,90
Lakshmana; 70,71,72,73
Linga; 16,19,82,83,91
Linga Purana; 9
Link; 82
Lithvanca; 15
Lotüs çiçeği; 62,90

M

Maat; 34
Makhan Cor; 76
Mahabharata Destanı; 8,55,66,70,73,75,77
Mahadevi; 57,86
Malezya; 85
Mandalalar; 5
Mandular; 18
Manu; 66
Marduk; 29
Markendeya Purana; 9
Maruta; 43
Marutlar; 30,32,36,42,43,45
Matarisvan; 30,52,53
Mathura; 75,76
Matsya; 65,66
Matsya Purana; 9
Me; 34
Mena; 90
Meriah; 19
Mesih; 78,79
Mezapotamya; 18
Mısırlılar; 17
Min; 29
Mit; 66,67,71,74
Mithila kralı; 70
Mitologlar; 43

Mitoloji; 22,24,27,30,68,72,82,91
 Mitra; 6,17,28,30,31,32,35,36,37,38,39,49
 Mi-it-ra; 31,37
 Mithras; 37
 Mohenja-Daro; 18
 Monizm; 13,22
 Monoteistik; 77,87
 Monoteizm; 13,22,26,27,28,56,58,59
 Müjavat Dağı; 48
 Mürşit; 77
 Mundaka Upanishad; 7

N

Nandi; 82
 Nara Purana; 65
 Narada Purana; 65
 Narayana Purana; 65
 Narada Purana; 8
 Narasimha; 63,65
 Na-sa-at-ti-ia; 31,40
 Nemrut Dağı; 37
 Nepal; 85
 Nil Vadisi; 18

O

Om; 57,63
 Oudh; 70,71
 Odin; 31
 Ouranos; 33

P

Padma; 63
 Padma Purana; 9
 Pan; 41
 Pandavalar; 74,77
 Pandava kardeşler; 8
 Panrteistik; 56,58,68,77,78,87
 Panteizm; 13,21,26,27
 Parasurama; 65,69,70
 Parcanya; 30,51
 Parvati; 84,86,89,90,91,92
 Pashupati; 26
 Pencap; 14
 Pers Medeniyeti; 15
 Peynir hırsız; 75
 Phallus kültü; 83
 Pisaçalar; 24
 Pitarah; 24
 Porr (Thor); 29
 Pracapati; 23,30,50

Prasna Upanishad; 7
 Priçni; 43
 Prithivi; 41,88
 Pritriler; 24
 Proto-Austroitler; 18
 Prusha; 50
 Puranalar; 13
 Pushan; 30,40,41,45

R

Ragasuya; 48
 Rahip; 5,48
 Rahipler; 6,45,55,69,88
 Raka; 24
 Rama; 64,65,69,70,71,72,73,75,90
 Ramachandra; 69,70
 Ramayana; 8,70,71,72
 Ravana; 70,71,73
 Renaka; 69
 Ribhular; 30,52
 Ribhuksa; 33
 Rigveda; 4,5,6,12,15,23,27,30,37,38,41,42,
 43,44,45,47,48,50,51,52,53,54,55
 56,58,62,68,73,81,87,89,92
 Rishi; 4
 Rodasi; 43
 Roma; 15,36
 Rta; 5,29,32,34
 Rudra; 30,32,38,41,42,43,44,45,46,56,81

S, Ş

Sanatana; 12
 Sanatana Dharma; 12,79
 Sanskirtçe; 4,15,22,23,36,64,82
 Saranyu; 49,54
 Sarasvati; 29,59,89,90
 Satapatha Purana; 9
 Savaşçı Krishna; 75,76,77
 Savcılar; 37
 Savitar; 30,38
 Savitri; 46
 Seylan; 15
 Shakti; 83,86,89,93
 Shanku; 63
 Sheetala; 93
 Shkambari; 91
 Sihizim; 73
 Sindhu; 12
 Sita; 70,71,73,90
 Siva; 9,25,44,56,57,58,60,62,81,82,83,

84,86,89
Siva linga; 83
Siva Purana; 9
Slavca; 15
Slavlar; 15
Skanda; 79
Soma; 28,30,32,33,35,36,38,41,47,48,51
Smriti; 4,8
Sruti; 4
Surya; 30,38,39,42,49
Sutalar; 9
Şamanlar; 20
Şarap tanrıçası; 67

T

Taittiriya Upanishad; 7
Tanrıça; 29,84,86,87,88,89,90,91,92,93
Tanrıçalar; 26,57,84,86,87,89,93
Tanrıça ibadeti; 93
Tantracı; 86
Tao; 34
Tasya; 84,92
Tayland; 85
Teistik; 22,70
Tereyağı hırsızı; 75,76
Tetlis; 9,13,22,46,56,57,81,3
Thor; 15
Tibet; 85
Totem; 19
Totemizm; 17,22,26
Trimurti; 13,56
Tutonlar; 15
Türkistan; 14
Tvashtri; 30,53

U

Uma; 89
Upanishadlar; 7,13,20,22
Uruw-na; 31
Usas; 42,88,89

V, W

Vaca; 52
Vaishnavas; 78
Vaisya; 17
Valakhilya; 5,6
Vamana Purana; 9
Varuna; 6,17,27,29,30,31,32,33,34,35,
36,37,38,39,46

Vastospati; 30,54
Vasular; 91
Vasudeva; 75
Vata; 51
Vata-Vayu; 30,51
Vayu; 29,30,32,51,52,53
Vedalar; 4,5,22,23,24,25,26,27,28,29
30,33,35,37,41,42,43,45,47,
48,50,55,56,57,58,61,68,78,
80,81,83,86,87,89
Vedantalar; 58
Vedanta ilahiyatçıları; 57
Venugopala; 76
Vietnam; 85
Vishnu; 5,8,25,30,32,43,44,46,56,57,58,
58,60,61,62,63,64,65,66,68,69,
70,72,73,75,78,79,80,81,82,86,
89,90,91
Vishnu Purana; 9
Vishnuistler; 80
Visvakarman; 30,53
Vivanghvat; 49
Vivasvat; 38,49,54
Vritra; 31,33,43,48,
Woden; 51

Y

Yacna; 65
Yajnavalkya; 27,29,59
Yajurveda; 4,6
Yakshasalar; 24
Yama; 30,32,48,49
Yima; 48
Yoni; 83,91
Yumna; 16
Yunanlılar; 15,17,85,88
Yunan Medeniyeti; 15

Z

Zeus; 15